

T. C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE TURİZM SEKTÖRÜNDE GÖÇMEN EMEĞİ:
ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ

SEYİT ALİ KİNDAN

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN

Doç. Dr. NİHAN CİĞERCİ ULUKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2022

TEZ KABUL SAYFASI

SEYİT ALİ KİNDAN tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE TURİZM SEKTÖRÜNDE GÖÇMEN EMEĞİ: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışma, **07.04.2022** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Doç. Dr. Nihan CİĞERCİ ULUKAN ORDU ÜNİVERSİTESİ/ İİBF	İmza
Üye	Prof. Dr. Gürol ÖZCÜRE ORDU ÜNİVERSİTESİ/İİBF	İmza
Üye	Doç. Dr. Demet ÖZMEN YILMAZ ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ/İİBF	İmza

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Seyit Ali KİNDAN

ÖZET

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ

TÜRKİYE'DE TURİZM SEKTÖRÜNDE GÖÇMEN EMEĞİ: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ

SEYİT ALİ KİNDAN

Turizm genel olarak bir hareketi ifade ettiği için tarihin başlangıcından itibaren var olan bir faaliyettir. Fakat sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerini yüzyılın başlarında hissettirmeye başlamıştır. 2. Dünya Savaşı'na kadar olan yüzyılın ilk çeyreğinde sadece belirli bir sınıfa mensup kişilerin belirli bölgelere yaptığı turizm hareketi, özellikle savaş sonrasında küreselleşmenin ve dünyanın yeniden yapılanması ile birlikte çok geniş kitlelere ve alanlara ulaşmıştır. Bu büyüme turizm sektörünü hizmetler sektörünün önemli bir parçası haline getirmiştir. 1980'li yıllar ile birlikte Türkiye, turizm sektörüne yönelik atılımlar ve yatırımlar yapmaya başlamıştır. Bu dönemde ihtiyaç olan döviz açığını kapatabilmek için turizm yatırımları devlet tarafından desteklenmiş ve teşvik edilmiştir. Ekonominin gelişmesinde önemli bir itici güç olan turizm, cari açığın kapatılması noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca istihdam yaratmadaki rolü işsizlik üzerinde büyük etkiler yaratmıştır.

1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin yıkılması ile birlikte buraya bağlı ülkelerden Türkiye'ye göç hareketi yaşanmıştır. Sovyetler Birliği'nden Türkiye'ye doğru yaşanan bu göç hareketi sonucunda birçok göçmen Türkiye'de kalarak emek piyasasında yer almaya başlamışlardır. Başlıca görüldükleri sektörler ise, turizm, ev içi hizmetleri ve eğlence sektörleri olmuştur. Turizm piyasasının rekabetçi yapısını düşündüğümüzde yetişmiş personele olan ihtiyacın yüksek olduğu görmekteyiz. Özellikle okullardan mezun olan öğrencilerin sektöre devam etmemesi ilk başta donanımsız bir iş gücünün sektöre girmesine neden olmuş ve ardından göçmen emeği ile bu açık kapatılmaya çalışılmıştır. Türkiye turizmde yeni bir ülke olması ve kalifiye personel azlığı göçmenleri bu sektörde önemli hale getirmiştir. Türklerin yapmaktan çekindiği ağır ve pis işlerde yer almaları, dil bilmeleri ve sektöre kolay adapte olmaları turizm piyasasında aranan emek gücü olmalarını sağlamıştır. Çalışmada göçmen emeğinin Türk turizm piyasasındaki yeri, dünü, bugünü ve geleceği hakkında durum incelemesi yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türk turizmi ile ilgili genel çerçeve çizilerek literatürde yer alması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Turizm Sektörü, Turizm İstihdamı, Turizmde Göçmen Emeği, Göç Kavramı, Göç Tarihi*

ABSTRACT

MASTERS PROGRAM WITH THESIS

LABOR ECONOMY AND INDUSTRY RELATIONS

MIGRANT LABOR IN THE TOURISM SECTOR IN TURKEY: THE CASE OF ANTALYA

SEYİT ALİ KİNDAN

Since tourism expresses a movement in general, it is an activity that has existed from the beginning of history. However, its social, cultural and economic effects began to be felt at the beginning of the century. In the first quarter of the century until the 2nd World War, the tourism movement made by the people belongs to a certain class to certain regions. After the world war this movement reached very large masses and areas with the globalization and restructuring of the world. This growth has made the tourism industry an important part of the services industry. Since the 1980s, Turkey has started to make progress and investments in the tourism sector. In this period, tourism investments were supported and encouraged by the government in order to close the foreign currency deficit. Tourism, which is an important driving force in the development of the economy, plays an important role in closing the current account deficit. In addition to these, its role in providing employment had great effects on unemployment.

In the 1990s with the dissolution of Soviet Union, a migration movement started from the countries belonging to Soviet Union to Turkey. As a result of this migration to Turkey, a lot of immigrants began to take part in the labor market by staying in Turkey. They worked especially in tourism, domestic services and entertainment sectors. Considering the competitive structure of the tourism sector we see that the need for experienced personnel is high. In particular, the fact that the students who graduated from the schools did not continue to the sector caused an unqualified workforce to enter the sector at first, and then this gap was tried to be met with immigrant labor. Turkey was a new country in this sector so immigrants are very important in this market because of the lack of qualified personnel. Their taking part in the heavy and dirty jobs that the Turks hesitated to do, their language skills and their easy adaptation to the sector made them a demanded labor force in the tourism market. In the study, a situation analysis has been made about the place, past, present and future of migrant labor in Turkish tourism market. In addition, it is aimed to contribute to the literature by drawing a general framework about Turkish tourism.

Key Words: *Tourism Sector, Tourism Employment, Immigrant Labor in Tourism, The Concept of Immigration, Immigration history*

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın konusu, çalışmaların yönlendirilmesi, sonuçların değerlendirilmesi ve yazımı aşamasında yapmış olduğu büyük katkılarından dolayı tez danışmanım Sayın Doç.Dr. Nihan CİĞERCİ ULUKAN'a, yüksek lisans eğitimim konusunda beni teşvik eden değerli hocam Sayın Prof. Dr. Haluk KEFELİOĞLU'na, araştırma ve yazım süresince yardımlarını esirgemeyen Sayın Prof.Dr. Gürol ÖZCÜRE'ye her konuda öneri ve eleştirileriyle yardımlarını gördüğüm hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca çalışmam için Antalya'da bana işletmelerini açan dostlarıma, göçmenler ile yapacağım görüşmelerim boyunca sürekli yanımda olan ve tercüme noktasında desteklerini sunan eski mesai arkadaşlarıma ve görüşme yapmam için izin veren göçmen çalışanlarımıza şükranlarımı sunarım.

Bu araştırma boyunca maddi ve manevi desteklerinden dolayı aileme sonsuz teşekkür ederim.

Seyit Ali KİNDAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL SAYFASI	ii
ETİK BEYANI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
EKLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. KÜRESELLEŞME, TURİZM ENDÜSTRİSİ VE GÖÇMEN EMEĞİ	4
2.1. Turizm ve Turist Kavramları	4
2.2. Göç ve Göçmen Kavramları	6
2.2.1. Düzensiz göçmenler.....	7
2.2.2. Düzenli göçmenler	11
2.2. Göç ve Turizm İlişkisi.....	16
2.3. Küreselleşme Kavramı ve Turizm Endüstrisi	18
2.3.1. Küreselleşme kavramının tanımı	18
2.3.2. Küreselleşme ve turizm endüstrisi	19
2.3.3. Dünya turizmindeki küreselleşmenin türkiye turizmine etkileri.....	21
2.4. Turizm Endüstrisi ve Turizm İşçileri	22
2.5. Turizm Endüstrisinde Kadın İşçiler	23
2.6. Turizm Endüstrisinde Göçmen İşçiler	24
2.7. Covid-19'un Turizm Sektörüne Etkileri	25
3.DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE TURİZM SEKTÖRÜ ve İSTİHDAM YAPISI	31
3.1. Dünya'da Turizm Sektörü ve İstihdam Yapısı.....	31
3.2. Dünya'da Turizm Sektöründe Göçmen Emeği	35
3.3. Türkiye'de Turizm Sektörünün Gelişimi	38
3.4. Türkiye'de Turizm Sektörü ve İstihdam Yapısı.....	43
3.5. Türkiye'de Turizm Sektöründe Göçmen Emeği	47

3.6. 1980 Sonrası Planlı Dönemde Türk Turizm Politikaları.....	50
3.6.1. Beşinci beş yıllık kalkınma planında turizm politikaları (1985-1989)	51
3.6.2. Altıncı beş yıllık kalkınma planında turizm politikaları (1990-1994)	52
3.6.3. Yedinci beş yıllık kalkınma planında turizm politikaları (1996-2000).....	53
3.6.4. Sekizinci beş yıllık kalkınma planında turizm politikaları (2001-2005).....	54
3.6.5. Dokuzuncu kalkınma planında turizm politikaları (2007-2013).....	55
3.6.6. Onuncu kalkınma planında turizm politikaları (2014-2018).....	57
3.6.7. On birinci kalkınma planında turizm politikaları (2019-2023).....	58
4. TURİZM SEKTÖRÜNDE GÖÇMEN EMEĞİ: ANTALYA İLİ ÜZERİNDEN BİR ALAN ARAŞTIRMASI.....	59
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	59
4.2. Araştırmanın Konusu	60
4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	61
4.4. Araştırmanın Problemi.....	62
4.5. Araştırmanın Yöntemi.....	62
4.6. Antalya İli ve Turizm Potansiyeli	63
4.7. Saha Araştırmasına İlişkin Bulgular	65
4.7.1. Görüşmecilerin sosyo-demografik özellikleri.....	66
4.7.2. Göçmenlere ait eğitim ve meslek durumu	68
4.7.3. Göçmenlere ait yabancı dil bilgisi	70
4.7.4. Göçmenlerin Türkiye'ye göç nedenleri	72
4.7.5. Göçmenlerin Antalya'yı tercih etme nedenleri	74
4.7.6. Göçmenlerin yaşam koşulları ve yaşadıkları problemler	75
4.7.7. Göçmenlerin çalışma koşulları.....	76
4.7.8. Göçmenlerin sosyal ilişki ağları.....	78
4.7.9. Göçmenlerin gelecek ile ilgili planları.....	79
4.7.10. Pandemi döneminde çalışma ve sosyal hayattaki durumları.....	81
5. SONUÇ.....	83
KAYNAKÇA.....	86
EKLER.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	100

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2. 1 Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı	9
Tablo 2. 2 2021 Yılında İkamet İzni Bulun Yabancılar (Çeşitlerine Göre).....	13
Tablo 2. 3 Koronavirüs Covid-19 Dünya Haritası (16.10.2021)	26
Tablo 2. 4 Turizm Geliri ve Ziyaretçi Sayısı, II. Çeyrek: Nisan-Haziran, 2021	28
Tablo 3. 1 Ülkelere Göre Gelen Turist Sayısı Dünya Sıralaması (Milyon Kişi)	31
Tablo 3. 2 Ülkelere Göre Turizm Gelirleri Dünya Sıralaması (Milyar \$)	32
Tablo 3. 3 Dünyada Turizm Sektörü İstihdam Verileri	34
Tablo 3. 4 Yıllara Göre Konaklama Tesislerinin Sayısı (2012-2018)	40
Tablo 3. 5 2003-2020 Türkiye'yi Ziyaret Eden Turistlerin Gelir, Sayı ve Ortalama Harcama verileri	41
Tablo 3. 6 Türkiye'ye En Çok Ziyaretçi Gönderen Ülkeler, 2019	41
Tablo 3. 7 Turizm Gelirlerinin İhracat Gelirleri ve Turizm Giderlerinin İthalat Giderleri Oranı	42
Tablo 3. 8 Sektörlere Göre Toplam Yatırım, İstihdam ve Kişi Başı İstihdam Maliyeti 2018	44
Tablo 3. 9 Türk Turizm'inde İşletmelere Göre İstihdam	45
Tablo 3. 10 İstihdamın Sektörel Dağılımı (%), 2014-2019	46
Tablo 3. 11 Konaklama ve Eğlence Yerleri İşkolundaki İşçilerin Tüm İşkollarına Oranı	47
Tablo 3. 12 Yıllara ve İzin Türlerine Göre Verilen Çalışma İzinleri (2003-2017)	49
Tablo 3. 13 2017 Yılı İtibariyle Turizm Alanında Ekonomik Faaliyetlere ve İzin Türlerine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı	50
Tablo 3. 14 Dokuzuncu KP Döneminde Türkiye Turizm Verileri	56
Tablo 4. 1 Antalya Turizm Sektörünün Gelişimine Yönelik Yapılan Çalışmalar	64
Tablo 4. 2 Antalya'nın İşletme, Yatırım ve Belediye Belgeli Konaklama Kapasitesi (2020).	64
Tablo 4. 3 Antalya'ya Gelen Ziyaretçi Sayıları (2018-2022* Yılları İtibariyle)	65
Tablo 4. 4 Görüşme Yapılan Göçmenlerin Sosyo-Demografik Bilgileri.....	67

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2. 1 Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı	10
Şekil 2. 2 Yıllara Göre Göçmen Kaçakçılığı	10
Şekil 2. 3 2015-2020* Yılları Arasında Türkiye'ye Giriş Yapan Yabancı Sayıları.....	13
Şekil 2. 4 İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan İlk On Uyrak	14
Şekil 2. 5 Aile İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan İlk 10 Uyrak	14
Şekil 2. 6 Kısa Dönem İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan İlk 10 Uyrak	15
Şekil 2. 7 Öğrenci İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan İlk 10 Uyrak	15
Şekil 3. 1 Küresel Turist Sayısının Bölgesel Dağılımı (2010-2019).....	33
Şekil 3. 2 Göçmen İşçilerin Geniş Alt Bölgelere Dağılımı, Toplam (Kadın ve Erkek),2017(%)	37
Şekil 3. 3 Göçmen İşçiler, Ülkelerin Gelir Düzeyine Göre, 2017 (%)	37

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek 1: Göçmenlere Yönelik Yarı – Yapılandırılmış Görüşme Formu.....95

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD:	Amerika Birleşik Devleti
AIT:	Uluslararası Turizm Birliği
ARO:	Ankara Rehberler Odası
ATAK:	Akdeniz–Ege Turizm Altyapısı Kıyı Yönetimi
BM:	Birleşmiş Milletler
COVID-19:	Yeni Koronavirüs Hastalığı
ÇSGB:	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
DSÖ-WHO:	Dünya Sağlık Örgütü
DTP:	Devlet Planlama Teşkilatı
EGM:	Emniyet Genel Müdürlüğü
GSM:	Göçmen Sağlığı Merkezleri
GSS:	Genel Sağlık Sigortası
GSYH:	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO:	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM:	Uluslararası Göç Örgütü
KB:	Kalkınma Bakanlığı
NATTA:	Milli Türk Seyahat Acenteliği
OECD:	İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
OPEC:	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
SB:	Sağlık Bakanlığı
SPA:	Sudan Gelen Sağlık
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
SUT:	Sağlık Uygulama Tebliği

TDK:	Türk Dil Kurumu
TTYD:	Turizm Yatırımcıları Derneği
TUGEV:	Turizmi Geliştirme Vakfı
TUROFED:	Türkiye Otelciler Federasyonu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜROB:	Türkiye Otelciler Birliği
TÜRSAB:	Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
UFTAA:	Uluslararası Seyahat Acentaları Birlikleri Federasyonu
UİK:	Uluslararası İşgücü Kanunu
UNESCO:	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO:	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
WTO:	Dünya Turizm Örgütü
WTTC:	Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi

1. GİRİŞ

Göç ve turizm hareketleri tarihin başlangıcından günümüze kadar devam eden bir faaliyettir. Gerçekleşme nedenleri yaşanan çağa göre farklılıklar göstermiştir. Özellikle küreselleşmenin hız kazanması ile birlikte dünya üzerinde insan hareketliliği artarak devam etmiştir. Göç nedenleri genellikle savaş, siyasi, sosyal ve daha iyi bir yaşamı hedeflemek için gerçekleştirilmiştir. Günümüzde bu nedenlere ilave olarak eğitim, çalışma ve ticaret yapma gibi kavramlarda eklenmiştir.

Anadolu coğrafyası bulunduğu stratejik konumu gereği tarih içerisinde göç hareketleri ile karşı karşıya kalmıştır. Çalışmamızda da üzerinde duracağımız Türkiye'ye olan göç hareketlerinin üç farklı yapısının olduğu görülmektedir. Kaynak ülke, transit ülke ve hedef ülke olarak göçmenler için tercih noktası haline gelmiştir.

1980'li yıllara geldiğinde dünyada insan hareketliliği hızlanmış, göç ve turizm faaliyetlerindeki değişim Türkiye'yi etkilemiştir. Tanım olarak göç veren ülke olarak ifade edilen Türkiye, özellikle 1980'den sonra göç alan ülke konumuna geçmiştir.

Yaşanılan göç hareketleri beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Özellikle düzensiz göçmenlerin ülkeye girişleri ve serbest dolaşimleri hem vatandaşları hem de hükümet ölçeğinde olumsuz bakış açılarının oluşmasına neden olmuştur. Bu durumun başlıca nedenini ise Türkiye'nin göçmenler üzerine bir çalışma ve hazırlığının olmaması oluşturmuştur. Son dönemlerde birçok çalışmanın ve düzenlemenin yapılmasına rağmen, bu çalışmaların yetersizliği görülmektedir. Özellikle Orta Doğu'dan gelen mülteci ve sığınmacının iş piyasasına da dahil olmaları durumu karmaşıklaştırmıştır. Genellikle kayıt dışı giriş yaptıkları için emek piyasasında da kayıt dışı istihdamın oluşmasına neden olmuşlardır. Bu durumun neticesinde ucuz insan gücü ortaya çıkarak yerelde işsizliğin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Göçmenler için ise uzun çalışma saatleri, güvencesiz çalışma ve kötü çalışma koşulları oluşmuştur.

Çalışmanın da konu başlığını oluşturan göçmen emeği 1980 sonrasında Türkiye'de yaygınlaştığı ifade edilmiştir. Emek göçlerinin Türkiye'de yoğun olarak inşaat, hizmet sektörleri ve hizmetler sektörünün önemli bir kolu olan turizm sektörüne yönelik gerçekleşmiştir.

İstihdam için gerçekleştirilen göçlerin çoğu yoğun olarak Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yaşanmıştır. Özellikle bu ülkelerden gelenlerin turizm sektöründe

istihdam edildikleri gözlemlenmiştir. Turizm sektöründe yoğun görülme nedenlerinin başında dil bilgileri ve ağır çalışma koşullarında çalışmayı kabul etmelerini gösterebiliriz.

Anlatılanların ışığında Türkiye’de göç ve turizm ilişkisi son dönemlerde daha önem kazanmıştır. Turizm sektöründe göçmenlerin öneminin büyük olmasına ve sektörde yoğun olarak istihdam edilmelerine rağmen, çok fazla akademik çalışmanın yapılmadığı araştırma sürecinde kaynak bulma noktasında zorluklar yaşanılmasına neden olmuştur.

Turizm sektörü de göç gibi özellikle 1980’li yıllardan sonra ülkenin gündemine yoğun olarak girmeye başlamıştır. Küreselleşmenin beraberinde getirdiği gelişim ve değişimler ile birlikte turizm kavramı dünyanın olduğu kadar Türkiye için de önem kazanmıştır. Teknolojinin gelişimi, ulaşımın imkanlarının artması, rekabetçi piyasanın oluşması ve sanayi devrimi ile birlikte boş zamanın artması insanları turizm hareketine yönlendirmiştir.

Türkiye, turizm sektörünün önemini anlamış ve 80’li yıllar itibariyle yatırımlara ve teşviklere büyük önem vermiştir. Turizm sektörünün cari açığa olan olumlu katkısı ve döviz getirici etkisi ülkenin sektöre yönelmesinde önem arz etmektedir. Küresel piyasada rekabetçi yapının oluşması, Türkiye’nin de turizm sektörüne yönelik kalkınma planlamalarının hazırlanmasının ve uygulanmasının temelini oluşturmuştur.

Artan turizm yatırımları, yeni destinasyonların oluşturulması ve turist sayılarındaki artış beraberinde birçok sorunun da oluşmasına neden olmuştur. Turizm bilgisine sahip personelin olmaması, yabancı dil bilgisinin yetersizliği ve çalışma koşullarının ağır olması çok ciddi bir kalifiye personel açığının oluşmasına neden olmuştur. Bu açık ise özellikle Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından gelen göçmen emeği ile giderilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada turizm sektöründe göçmen emeğinin Türkiye açısından durumu ele alınmıştır. Göçmenlerin Türkiye’yi tercih etme nedenleri, çalışma koşulları, yaşamsal sorunları ve emek piyasasındaki durumları ele alınarak alan araştırmasına dayalı bir çalışma ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde göç ve turizm hareketlerinin nedenlerini ortaya koymak adına kavramsal ve kuramsal bir çerçeve oluşturulacaktır. Bir bütün olarak ele alınacak olup küreselleşme ile birlikte Türkiye’ye yönelen göçlerin genel hatları çizilecektir. Ayrıca çalışma, Covid-19 dönemine denk geldiği için bu süreç içerisinde hem göçmenlerin hem de turizm sektörünün üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde ise turizm ve göçmen emeğinin durumu ve istihdam yapısı ele alınacaktır. Türkiye’de uygulanan politikalara değinilerek Türkiye ölçeğinde göçün ve turizm sektörünün tarihçesi hakkında genel bilgiler verilecektir.

Üçüncü bölümde turizm sektöründe göçmen emeği üzerine yapılan alan araştırması açıklanacaktır. Saha araştırmasının yapılması, turizm sektöründe göçmen emeği konusunun seçilmesinin gerekçeleri, amaçları, durumu ve alanda veri toplama süreci hakkında açıklamalar yapılacaktır. Bölümün sonunda araştırmanın amacı, önemi, konusu, kapsamı, sınırlılıkları ve problemi başlıklar halinde sunulduktan sonra, araştırmanın bulguları çeşitli başlıklar halinde ifade edilecektir. Turizm sektöründe çalışan göçmen işçilerin çalışma koşulları, yaşam koşulları, sektörde karşılaştıkları problemler ve olumlu yönlerini açıklamak için yarı yapılandırılmış görüşme ile seçilmiş bölgede yapılan saha araştırması bulguları yer almaktadır.

2. KÜRESELLEŞME, TURİZM ENDÜSTRİSİ VE GÖÇMEN EMEĞİ

2.1. Turizm ve Turist Kavramları

Turizm kavramının tanımını yapmaya yönelik çalışmalarda bazı sorunların yaşandığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda turizm sadece belli başlı birkaç yönü ile ele alınmaktadır. Bunun içindir ki henüz kapsamlı ve net bir tanım yapılabilmiş değildir. Tanımı yapmayı engelleyen bir diğer durum ise sadece yaşamsal ihtiyaçlar olan beslenme ve barınmadan oluşmadığı, ne zaman ve nerede başladığının bilinmemesidir (Gündoğdu, 2019, s.49). Kavram olarak turizm Latince de gezinmek ve dönmek anlamlarına gelen “tornus” kelimesinden gelmektedir. Türkçeye ise “tur” olarak çevrilmiştir. Tur kelimesi ise seyahat etmek ve gezmek anlamlarına gelmektedir (Usta, 2014, s.1). Turizmin kökeninde yer değiştirme eylemi yatmaktadır. Yapılan tanımlarında da yer aldığı gibi bireylerin sürekli yaşadıkları yerlerin dışında yerleşmemek koşulu ile ve 24 saatten az olmamak şartıyla, din, spor, eğlence, sağlık ve eğitim gibi nedenler ile bireysel veya toplu olarak gerçekleştirilen faaliyetlerin bütünüdür (Bakar, 2008, s.521).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) turizmi, bireylerin gerçekleştireceği hareketleri boyunca kullanacağı vasıta, otel, restoran ve eğlence hizmetlerini sürekli yaşadıkları yer dışında, eğitim ve gelir getirici işler dışındaki faaliyetleri olarak tanımlamıştır (Karaküçük, 2008).

Turizm, seyahat etmekle başlayan bir olgu olduğu için neredeyse insanlık ile aynı yaşıttır. Tarih boyunca yaşanan tüm hareketlerin bazıları zorunlu, bazıları keşfetmek ve görmek, bazıları ise doğrudan turizm amaçlı olmuştur. Zaman içerisinde turizmi incelediğimizde sadece belirli bir sınıfın gerçekleştirdiği bir faaliyet olduğunu görmekteyiz. Ulaşımındaki zorluklar, iletişimin olmaması, maddi sıkıntılar gibi nedenleri sebep olarak sıralayabiliriz. İlk çağlardan beri turizmin nedenleri farklılık göstermekle birlikte günümüzdeki şeklini de oluşturmuştur. Piramitleri ve kutsal yerleri görmek için yapılan seyahatler, bilgelik ve tecrübe amaçlı seyahatler turizmin temel yapısını oluşturmuştur. Öyle ki Antik Roma döneminden günümüze kalan birçok han, hamam, saray ve eğlence yerleri günümüzdeki modern turizm tesislerinin ilk örnekleri olma özelliği taşımaktadır (Lomine, 2005, s.69).

E. Guyer – Freuler turizm ile ilgili ilk akademik çalışmalara imza atmıştır. Öyle ki 18. yüzyılın sonlarına doğru kaleme aldığı makale ve 19. yüzyılın başlarında yaptığı turizmin tanımı ile bu alanda ilk olma özelliği taşımaktadır. Tanımda en önemli etkenin ulaşım

araçlarının gelişmesi, boş zaman kavramının oluşması, doğaya merakın artması, dinleme ve eğlenme isteği gibi nedenlerin sonucunda turizm olgusunun başladığını vurgulamıştır. Bütün bu ihtiyaçların ötesinde dikkat çeken bir diğer husus ise modern çağa özgü bir faaliyet olmasıdır (Demirel, 2012, s.24).

Endüstri Devrimi ile birlikte ulaşımın kolaylaşması, sınırların yakınlaşması turizmi olumlu yönde etkilemiştir. Küreselleşme ile birlikte özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında dünyada çok büyük hareketler yaşanmıştır. Son yıllara bakıldığında değişimin ve sayıların büyüklüğü ortaya çıkmaktadır. 1995 yılında 525 000 000 milyon kişi turizm hareketine katılırken, bu sayı 2019 yılında 1 500 000 000 milyar kişiye ulaşmıştır (WTO).

Turizm endüstrisi hizmetler sektörünün en önemli kısmını oluşturmaktadır. Gelişen dünya, teknoloji, boş zamanın artması, seyahat özgürlüğü turizm sektörünü şekillendirmekte ve geliştirmektedir. Sektörde talebi etkileyen nedenlerin başında ekonomik, sosyal ve psikolojik faktörler gösterilmektedir (Alaeddinoğlu ve Can, 2007, s. 51).

Dünyada ve Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra artış gösteren turizm faaliyeti günümüzde yaygınlık kazanmıştır. Bu durumda, uçak seferlerinin artması ve geniş alana yayılması, kültürlerin birbirlerinden etkilenmesi, eğitim düzeyinin artması ve makineleşme ile birlikte boş zamanın artması turizm sektörünü kısa sürede önemli bir gelir getirici sektör haline getirmiştir (Kozak vd, 2015, s.57; Doğan, 2004, s.31-42).

Ülkelerin gelişmesi için gerekli döviz açığının büyük bir kısmının turizm endüstrisinden elde edildiğini gören devletler, turizm yatırımlarını arttırarak yeni bir rekabet alanı oluşturmuşlardır. Sadece yeme, içme, eğlence ve ulaşım sektörlerini değil yaklaşık 70 alt sektörü beslediği için ekonomik açıdan merkezi bir konuma sahiptir (Bahar ve Baldemir, 2007, s.63).

Turisti ise, kısa bir tanım ile açıklayacak olursak, turizm faaliyetini gerçekleştiren kişi olarak belirtebiliriz. Turist, rutin olarak yaşadığı yerin dışında en az bir gece geçiren, gittiği yerde döviz bırakan, turizm faaliyetlerine katılan, amacı tamamen dinlenme, eğlenme ve gezme olan kişilerdir (İçöz, 2005, s.2).

Sağlık, spor, bilimsel, dini, sportif ve ticari nedenler ile seyahat edenler turist olarak kabul edilirken, kamu görevi ile seyahat edenler, üniversite öğrencileri ve transit göç edenler turist olarak nitelendirilmemektedir. Ayrıca genel bir kural olan 24 saat kuralı sadece deniz seyahatlerinde esnetilmiştir. Gemi turları ile gelenler 24 saatten az bile kalsalar

turist olarak kabul edilmektedir. Tüm bu sebepler neticesinde turist, turizm olgusunun öznesi olmaktadır (Usta, 2014, s.9).

2.2. Göç ve Göçmen Kavramları

Tarihin başlangıcından günümüze kadar insanlar bireysel veya toplu olarak buldukları yerleri değiştirmek zorunda kalmıştır. İlk başlarda gıda gereksinimi için başlayan süreç, daha sonralarda, savaşlar, krizler, baskılar, güvenlik kaygısı ve hastalıklar gibi nedenlerle farklı kalıplara bürünmüştür. Bazen zorunlu olan göç hareketleri bazen ise daha iyiye ulaşabilmek hayaliyle gerçekleştirilmiştir (Evkuran, 2014, s.10).

Göçe sebep olan nedenler her çağda benzerlik göstermiştir. Sadece tek bir topluma ve bir bireye özgü bir eylem olmadığı için her toplumda gerçekleşen bir olgudur (Koçak ve Terzi, 2012, s.165). İlk göç hareketine baktığımız zaman nedeni ve sonucu itibarıyla etkisi yüzlerce yıl devam etmiş ve günümüz dünyasının şekillenmesine neden olmuştur. Çin'in Türkler üzerinde baskısının arttığı 4. yüzyılda, Hunlar mecburi bir göç yaşamıştır. Batıya doğru olan bu hareket Kavimler Göçü olarak adlandırılmış olmakla birlikte, bütün insanlığı ve toplumları etkisi altına almıştır. Devletler yıkılmış, yeni devletler kurulmuş ve toplumların kimlikleri değişmiştir. Batı Roma İmparatorluğu yıkılmış, krallıklar önemini kaybetmiş ve feodal düzen güçlenmiştir (Deniz, 2014, s.180).

Göç tanımı herkes tarafından yapılmasına rağmen net bir ifade henüz yapılabilmemiş değildir. Çünkü her bilim dalını farklı açıdan etkilemesi ve bilimlerin de sadece kendilerini ilgilendiren açıdan incelemeleri tanımı genele yayamamıştır. Siyaset bilimciler, sosyologlar, demografiler, iktisatçılar her biri sadece kendi etki alanları üzerinde durmuşlardır. Ekonomistler, göçün ekonomik boyutlarını, sosyologlar göçün neden olduğu etkileri incelerken, antropologlar ise göçün nedenleri ve amaçları üzerinde durmuşlardır (Naz, 2015, s.15).

En genel tanımı ile göçü; bireylerin buldukları yerlerden ekonomik, sosyal, siyasal, dini, daha iyi bir yaşam ve daha iyi bir eğitim için gönüllü veya zorunlu olarak başka yerlere gitmeleri olarak tanımlayabiliriz (Mutluer, 2003). Tüm bu tanımlamalardan sonra göçü sadece yer değiştirmek olarak tanımlamak yetersiz olmaktadır. Her geçen gün değişen durumlar, etkisinin daha geniş alanlara ve daha hızlı yayılması göç olgusunu karmaşıktırmaktadır. Göç, göç veren ve göç alan bölgeleri etkisi altına almakta ve toplumların değişmesine neden olan önemli bir etkidir (Gözübüyük, 2019, s.23).

Bireysel veya kitlesel olarak gerçekleşen göç kavramıyla birlikte birçok olayın yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Savaşlara, barışlara, kültürel etkileşimlere ve istilalara neden olmuştur. Dünya düzenini şekillendirmesi ile birlikte birçok akımın dünyaya yayılmasını sağlamıştır. Ulus devlet kavramları, özgürlük gibi kavramlar önem kazanarak sınırların yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Göç çoğunlukla mecburi koşullar neticesinde olmasının yanında bazen ihtiyaç sonucunda da yaşanmaktadır. İşçi açığı, istihdam, kalifiye işçi gücü de göç olgusunu farklı yönlerden etkilemiştir. Bu durum eğer planlı bir şekilde gerçekleştirilemezse yerel istihdam ve ekonomi üzerinde olumsuz etkiler bırakabileceği ön görülmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015, s.29).

Göç sonucunda yaşanan en önemli sorunların başında uyum sorunu gelmektedir. Göç eden kişinin kültürü, inancı, dilleri her zaman benzerlik göstermemektedir. Bu durum her iki taraf için de karmaşık bir toplumsal olayın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Tarihin en büyük insan hareketliliği olan Suriye'den yaşanan göçün, toplumların üzerinde bıraktığı etkileri bu duruma örnek olarak gösterebiliriz (Murat, 2007, s.93). Göç eylemi ile birlikte sadece bireyler değil, onlarla birlikte malları, paraları, fikirleri ve dünya görüşleri de göç etmektedir. Bu nedenle pozitif ve negatif etkileri ve sonuçları iki farklı kültürü karşı karşıya getirmektedir. Yapılan açıklamalar ve tanımlamalardan yola çıkarak hareketliliğin genelde az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru olduğu görülmüştür (Aktaş, 2014, s.38).

Göç, her dönemde yaşanmasına rağmen özellikle soğuk savaş sonrasında farklı kalıplar ve olgularda karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yapıları, insan kültürlerini ve sosyal yaşamı etkileyen bir yapı halini almıştır. Sadece göç alan ve göç veren bölgeleri değil bütün dünyayı etkilemektedir. Bu yüzden sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası bir sorundur (Bozan, 2014, s.8).

2.2.1. Düzensiz göçmenler

1980'li yıllara kadar göç veren ülke olarak tanımlanan Türkiye, bu tarihten sonra göç alan ülke statüsüne geçmiştir. 1980'lerden itibaren yönelen göçlerin düzensiz göç olarak karşımıza çıkması dikkat çekmektedir (İçduygu vd., 2014, s.58).

Düzensiz göç kavramı, kaynak ülke, transit ve kabul eden ülkelerin prosedürleri dışında, yasal olmayan göç süreci olarak ifade edilen kavram, göç edenin ne zaman, nasıl ve nereye hareket edeceği belirsiz olan ve göç edenin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerinin farklılık gösterebileceği göç türüdür (Şanlıöz, 2016, s.140).

Düzensiz göç toplumlar içinde olumsuz algı yaratmaktadır. Bulunduğu ülkeden zulümden ve baskıcı rejimlerden kaçarak gittikleri ülkelerde de aynı olumsuz tutumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. BM'in Palermo Sözleşmesi gereği geçerli sebeple göç etmeye mecbur kalan düzensiz göçmenler suçlu statüsünde görülmemektedir. Fakat bu duruma aracılık yapan kaçakçıların suçları sabit görülmüştür (United Nations, 2000).

IOM tarafından düzensiz göç: “Gönderen, transit ve alıcı ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen hareketler olarak ifade edilmiştir. Hedef ülkeleri açısından, bir ülkeye yasadışı giriş yapmak veya bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya çalışmak anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, göçmen, belirli bir ülkeye girmek, orada ikamet etmek veya çalışmak için göç düzenlemeleri uyarınca gerekli olan izin veya belgelere sahip değildir. Gönderen ülke açısından ise, bir kişinin geçerli bir pasaportu veya seyahat belgesi olmadan uluslararası bir sınırı geçmesi veya ülkeden ayrılmak için idari koşulları yerine getirmemesi gibi durumlarda düzensizlik söz konusudur.” şeklinde tanımlamıştır (Uluslararası Göç Örgütü, 2009, s.15).

Türkiye’de literatürde;

- Yasa dışı yollarla ülkeye giriş yapanlar,
- Yasa dışı yolları kullanarak ülkeden çıkış yapanlar,
- İkamet ve çalışma izinleri olmayanlar,
- Daha önce aldıkları izinlerin süresinin dolmasına rağmen bu izinleri uzatmayanlar,
- Turist olarak ülkeye giriş yapıp, süreleri dolmasına rağmen ülkede kalanlar,

düzensiz göçmen olarak ifade edilmektedir (Topçuoğlu, 2016, s.140).

Türk Ceza Kanunu’nun 79. maddesine göre düzensiz göç, “doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan bir yabancının ülkeye sokulmasına imkân sağlanması ile birlikte Türk vatandaşlarının ya da yabancıların yurt dışına çıkmasına imkân sağlanması” şekillerinde gerçekleşen bir suçtur (Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü, 2017).

Ender ve Kaşka’ya göre;

“yasadışı sınır geçişi, yasadışı ikamet ve yasadışı çalışma”

türlerinden birine bile sahip olmaları, göçmenleri yasadışı olarak nitelemektedir (Ender ve Kaşka, 2003, s.17).

Yapılan çalışmalarda Türkiye'ye yönelik gerçekleştirilen düzensiz göçlerin başlıca nedeni işgücü piyasasına dahil olmak istemeleri olarak belirtilmiştir. Ayrıca göçlerin geldikleri ülkeler, kalış süreleri ve iş alanları da farklılık gösteren bir diğer önemli husustur. Genellikle Orta Doğu bölgelerinden gelenlerin işgücü piyasasında daha uzun süre kaldıkları görülürken, Batı'dan gelenlerin ise işgücü piyasasında kısa süreli çalıştıkları belirtilmiştir (Deniz Genç, 2014, s.59).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde, düzensiz göçler ile ilgili Türkiye aleyhine açılan birçok dava bulunmaktadır. Bu durumda Türkiye'nin kendi göç politikalarının uluslararası göç hukuku ile ters düşen düzenlemelerinin olmasıdır. Sonuç olarak bakacak olursak, uluslararası göç hukuku ile yerel göç hukukunun uyum sorunu yaşadığı görülmektedir (Ekşi, 2015, s.28-65).

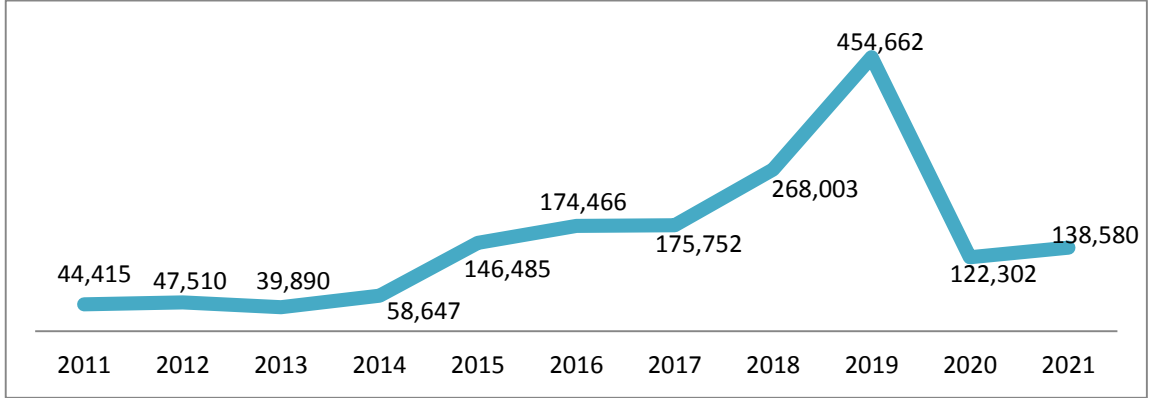
Düzensiz göçmenlere ait veriler Göç İdaresi Başkanlığı'nın güncel verilerinden ulaşılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen verilerde görüldüğü gibi en fazla düzensiz göç veren ülkelerin Suriye ve Afganistan olduğu görülmektedir.

Tablo 2. 1 Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

ÜLKE	2016	2017	2018	2019	2020	04.11.2021
İRAK	30 947	18 488	17 629	12 097	3 836	4 004
AFGANİSTAN	31 360	45 259	100 841	201 437	50 161	57 939
PAKİSTAN	19 317	30 337	50 438	71 645	13 487	14 277
SURİYE	69 755	50 217	34 053	55 236	17 562	20 382
MOLDOVA	256	308	269	204	126	86
FİLİSTİN	365	832	10 545	12 210	2 059	2 666
MYANMAR	1 169	374	378	296	104	68
GÜRCİSTAN	2 679	2 954	3 153	2 171	1 070	907
İRAN	1 817	2 707	4 066	8 753	3 362	3 138
DİĞER	16 801	24 276	46 631	90 613	30 335	35 113

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2021

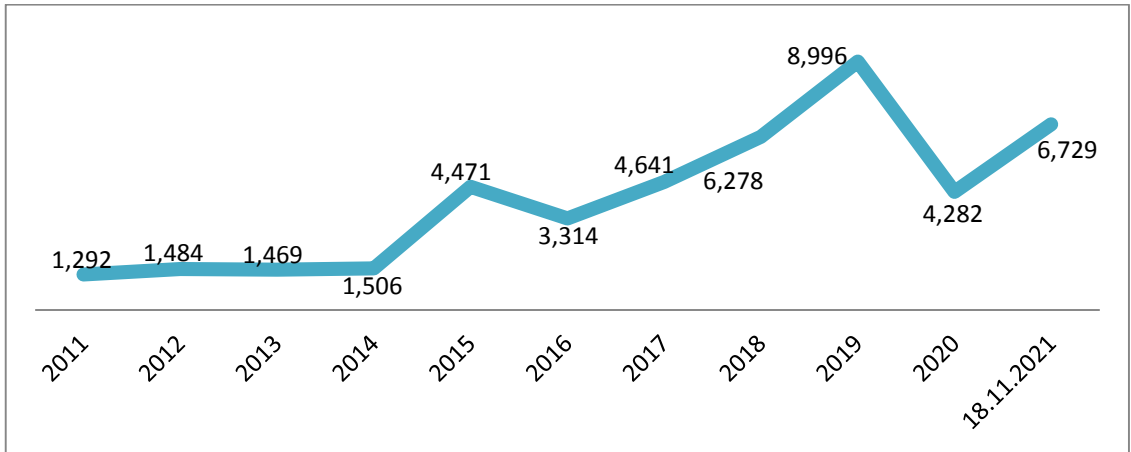
Göç İdaresinin yayınladığı rapora göre Tablo 2.1’de 2016 yılı ile 04.11.2021 arasında ülkemizde yakalanan düzensiz göçmenlerin uyrukları ve sayıları verilmiştir. 2020 yılına kadar en fazla yakalanan düzensiz göçmenlerin Suriye’den olduğu görülürken, 2020 ve 2021 yıllarında ilk sırayı Afganistan almıştır. Tablodan ve güncel bilgiler ışığında baktığımızda Türkiye’ye yönelik bu düzensiz göçlerin temel nedeninin iç karışıklıklar ve savaşlar olduğunu söylememiz yanlış olmayacaktır.

Şekil 2. 1 Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2021

Şekil 2.1’de yıllara göre yakalanan düzensiz göçmen sayılarını incelediğimizde her yıl arttığını görmekteyiz. Örneğin 2011 yılında 44 415, 2015 yılında 146 485, 2019 yılında 454 662, 2021 yılında 138 580 yabancı uyruklu kişilerin düzensiz göçmen olarak ülkeye girdiği ve yakalandığı görülmektedir.

Şekil 2. 2 Yıllara Göre Göçmen Kaçakçılığı

Kaynak : Göç İdaresi Başkanlığı, 2021

Şekil 2.2’de son yıllarda adını sıkça duyduğumuz göçmen kaçakçılığı verileri yer almaktadır. 2011 yılından itibaren kaçakçı sayılarının arttığını görmekteyiz. 2011 yılında 1 292 olan bu sayı 2021 yılının son çeyreğinde 6 729’a ulaşmıştır.

Son yıllarda düzensiz göçmenlerin Türkiye’yi transit ülke olarak görmesi ve Türkiye’yi kullanarak Yunanistan üzerinden Avrupa’ya geçmeye çalışmaktadır. Deniz yolunu kullanan düzensiz göçmenler ile çıkan haberler bütün dünyada yankı uyandırmıştır. Batan tekne ve botlarda hayatını kaybedenlerin sayısı her yıl artmıştır. Burada ortaya çıkan göçmen kaçakçılığı kavramı sürekli artış göstermektedir. Şekil 2.2’te yer alan sayılara baktığımızda en yüksek göçmen kaçakçılığının 2019 yılında 8 996 kişi ile yaşandığı görülmektedir. 2020 yılında pandemi döneminde bu sayı 4 282’ye düşerken 2021 yılında sayı tekrar artış göstererek 6 729’a ulaşmıştır.

Türkiye’de düzensiz göçle ilgili yoğun bir çalışma yapılmaktadır. Türkiye’de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı düzensiz göç ile ilgili faaliyetler yürüten kurum ve kuruluşlardır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

2.2.2. Düzenli göçmenler

IOM tarafından düzenli göç; “menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri” şeklinde tanımlamıştır (Uluslararası Göç Örgütü, 2019, s.15).

Göç politikaları ülkeye göre farklılık göstermektedir. Göç edecek kişinin sadece göç kararını vermiş olması yetmemektedir. Göç edeceği ülkelerin yasal prosedürlerini yerine getirmek zorundadır. Bütün prosedürleri gerçekleştirmesi sonucunda gerçekleştireceği göç yasal göç olarak nitelendirilmektedir (Gençler, 2002, s.29).

Türkiye’ye yönelik gerçekleştirilen düzenli göçlerin temelinde çalışmak, eğitim ve yaşamak amaçlı olduğu bilinmektedir. Burada göçmenlere ait kanun, Koruma Kanu’nun ikamet ile ilgili bölümünün 19. maddesinde düzenlenmiştir. 19. maddeye göre; Türkiye’de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur (Resmi Gazete, 2013).

Onuncu Kalkınma Planı’nda düzenli göçler ile ilgili yasal düzenlemeler belirtilmiştir. Özel İhtisas Raporuna Göre düzenli göçmenlere tanınan haklar;

“Türkiye’de çalışmak isteyen düzenli göçmenlerle ilgili bir çok düzenleme hayata geçirilmiştir. Çalışma süresine göre gerekli şartları sağlayanlar iki farklı grupta incelenmiştir. Bunlardan ilki bağımlı çalışacak olan göçmenler için süreli çalışma izni alan göçmen grubudur. Bu grup ile ilgili düzenleme ise;

- Aynı işyeri ve meslekte çalışma koşuluyla bir yıllık izin verilmektedir.
- Bir yıllık çalışma izni üç yıla kadar uzatılabileceği gibi, üç yıllık kanuni süresini tamamlayanlar sürelerini altı yıla çıkartabilmektedirler.
- İzinler süresince geçerli coğrafi alan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.
- Göçmenlerin kendisi ile birlikte en az beş yıl kanuni ve kesintisiz ikamet etmiş olmaları durumunda, tüm aile fertlerine süreli çalışma izni verilmektedir.

Bir diğer bağımlı çalışacak olan grup için süresiz çalışma ile ilgili olan düzenlemeler ise;

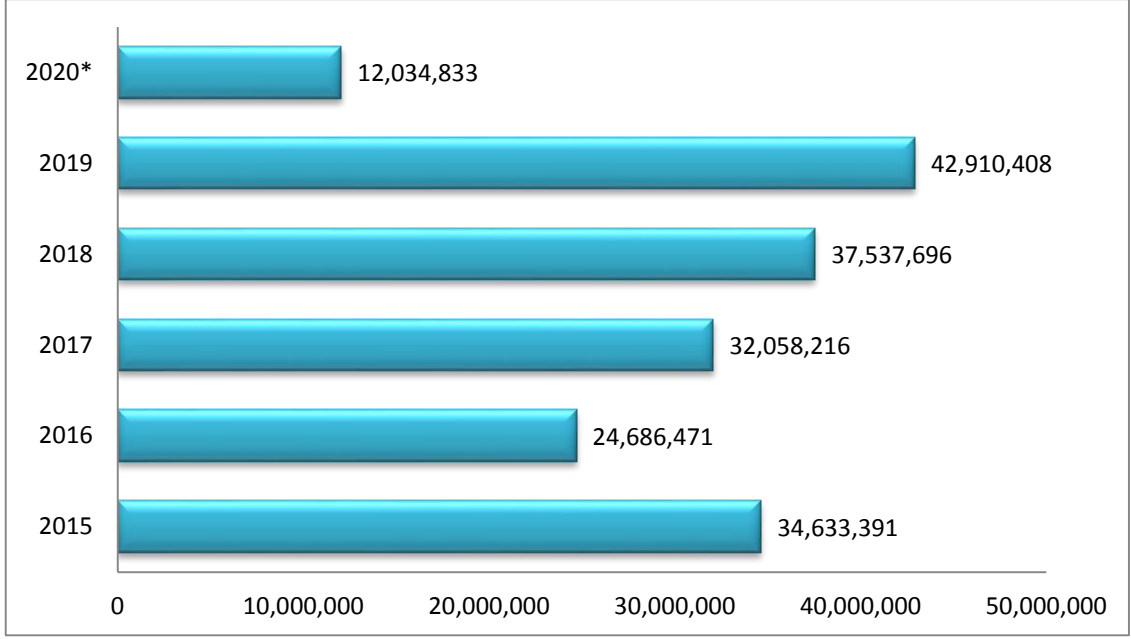
- Türkiye’de en az sekiz yıl kanuni ve kesintisiz ikamet etmiş olmak,
- Toplam altı yıllık kanuni çalışma süresini tamamlamış olmaları,

durumunda süresiz çalışma izni alabilmektedirler” (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Bağımsız çalışma izninde ise kendi başlarına, bağımsız olarak çalışmak isteyen göçmenlerin bu çalışma iznini almaları gerekmektedir. Türkiye’de en az beş yıl kanuni ve kesintisiz olarak ikamet etmek koşulunu sağlamaları durumunda bağımsız çalışma iznini alabilmektedirler.

Düzenli göçmenleri oluşturan bir diğer grup ise Türkiye’de yaşamayı tercih eden yabancılardır. Daha çok Avrupa ülkelerinden olan bu göçmenler oturma iznini alarak Türkiye’nin batı ve güney kıyılarına yerleşmektedirler. Emeklilik dönemlerini Türkiye’de geçirmek isteyenlerin yanında son dönemlerde hayatlarını yeniden şekillendirmek isteyenlerin de Türkiye’ye yerleşmeyi tercih ettikleri belirtilmiştir.

2003 yılında Türk Vatandaşlığı Kanununda yapılan değişikliklerle, yabancıların evlilik yoluyla vatandaşlık hakları kazanabilmeleri için üç yıl evli olmaları, bu süreci birlikte geçirmiş olmaları ve evliliğin sürekli olması şartı getirilmiştir (Onuncu Kalkınma Planı, 2014).

Şekil 2. 3 2015-2020* Yılları Arasında Türkiye'ye Giriş Yapan Yabancı Sayıları

*Tahmini Veriler

Kaynak: TÜRSAB, 2020

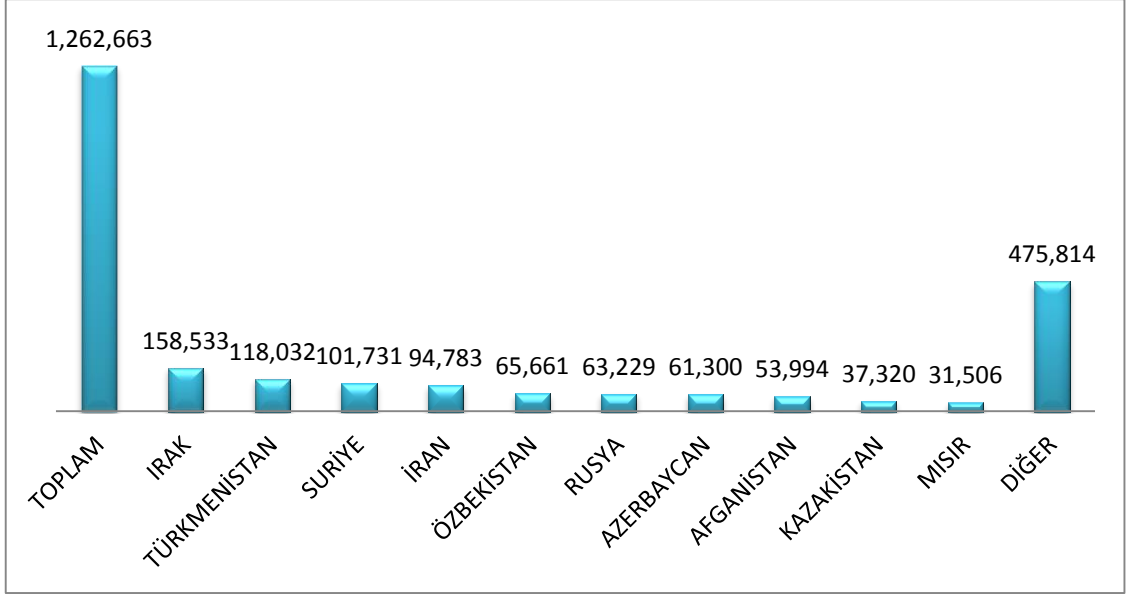
Şekil 2.3'te 2015-2020 yılları arasında Türkiye'ye giriş yapan yabancı sayılarına yer verilmiştir. En fazla yabancı 2019 yılında 42 910 408 kişi giriş yapmıştır. Yıllar itibari ile sayılarda yaşanan dalgalanmalarda siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların neden olduğu belirtilmiştir.

Tablo 2. 2 2021 Yılında İkamet İzni Bulun Yabancılar (Çeşitlerine Göre)

KISA DÖNEM	924 780
ÖĞRENCİ İKAMET İZİNİ	101 128
AİLE İKAMET İZİNİ	89 846
DİĞER	146 909

Kaynak : Göç İdaresi Başkanlığı, 2021

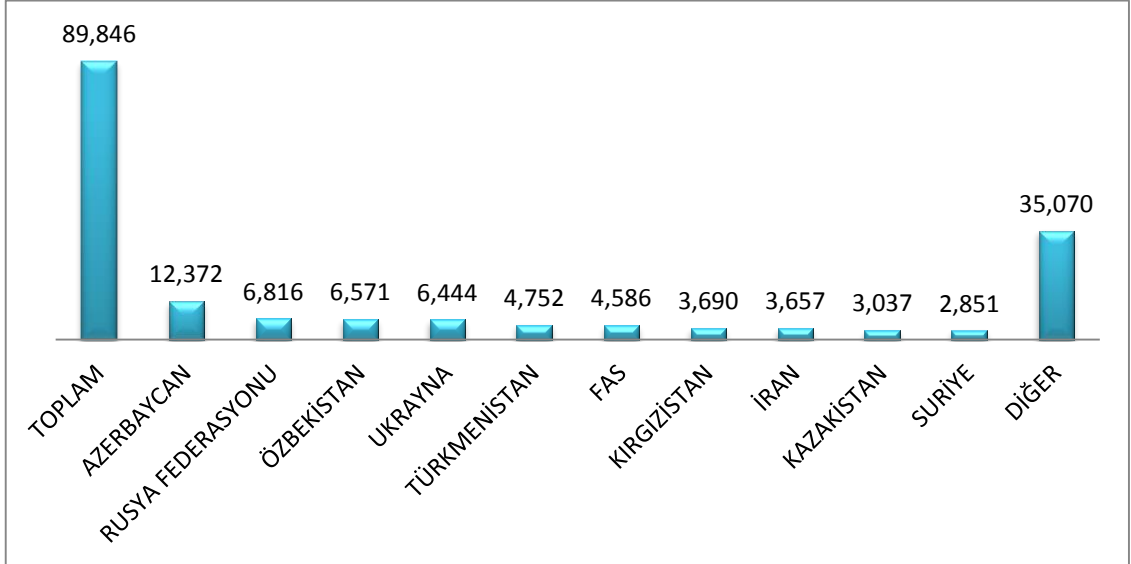
2021 yılı Göç İdaresi'nin verilerine göre 924 780 kişi kısa dönem ikamet izni ile ülke içerisinde bulunmaktadır. Yabancı öğrenci sayıları her yıl artış göstermektedir. Son verilere göre ülke genelinde 2021 yılında 101 128 kişi öğrenci vizesi ile ikamet etmektedir. Aile ikamet izni ile kalanların sayısı ise 89 846 kişidir.

Şekil 2. 4 İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan İlk On Uyrak

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2021

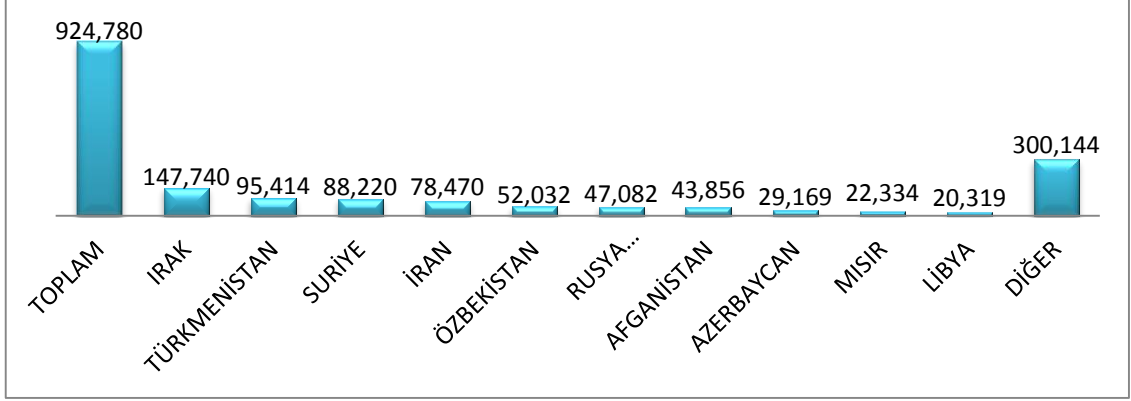
Yukarıda yer alan şekilde 2021 yılının ikinci yarısına ait Türkiye’de en çok ikamet izni ile kalan ülkeler ve sayıları verilmiştir. İlk sırada sınır komşusu olan Irak 158 533 kişi ile yer almaktadır. Yine çalışma grubumuzu oluşturan Doğu Bloku ülkelerinde sıralamada olduğu görülmektedir. 118 32 kişi ile Türkmenistan grubun başını çekerken, Rusya’dan gelerek ikamet izni alanların sayısı ise 63 229 kişidir.

Şekil 2. 5 Aile İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan İlk 10 Uyrak

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2021

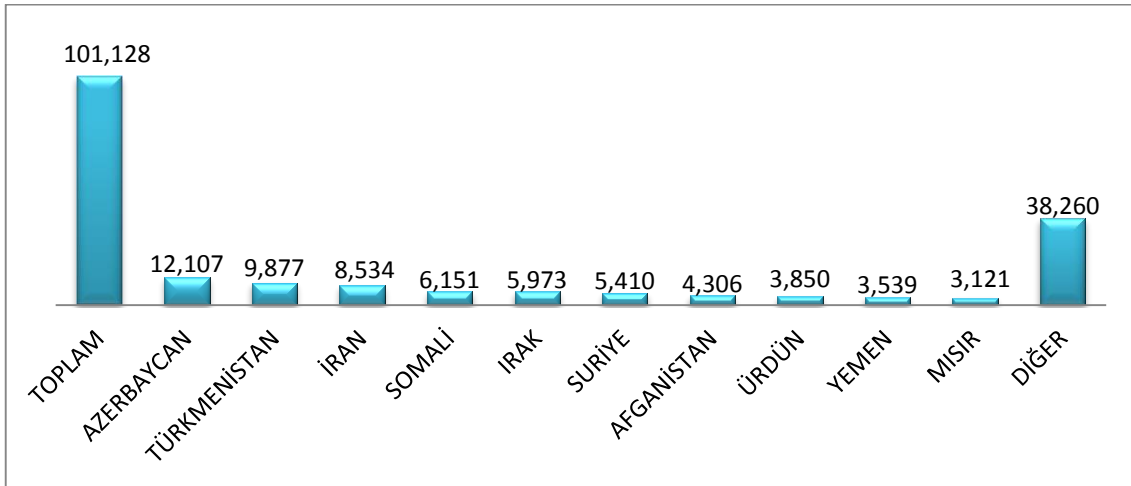
Şekil 2.5’de 2021 yılı itibari ile 89 bin 846 kişi aile ikamet izni ile ülkede bulunurken ilk beş sırayı Doğu Bloku vatandaşlarının oluşturduğu görülmektedir. Azerbaycan vatandaşları 12 372 kişi ile en fazla aile ikamet izni alan ülke olurken, son yıllarda en fazla göç aldığımız ülke olan Suriye’den sadece 2 281 aile ikamet izni almıştır.

Şekil 2. 6 Kısa Dönem İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan İlk 10 Uyrak

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2021

Şekil 2.6’ya göre belirlenen süreden daha uzun süre ülke sınırları içerisinde kalmak isteyen yabancıların almak zorunda olduğu kısa ikamet iznini en yoğun olarak kullanan ülke 147 740 kişi Irak vatandaşları oluşturmaktadır. Türkmenistan 95 414 kişi ile ikinci sırayı alırken Libya ise 20 319 kişi ile onuncu sırada yer almaktadır. Kısa dönem ikamet izni kullanan diğer ülke vatandaşlarının toplamı ise 300 144 kişidir.

Şekil 2. 7 Öğrenci İkamet İzni İle Ülkemizde Bulunan İlk 10 Uyrak

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı, 2021

Şekil 2.7’ye göre Türkiye’de öğrenci ikamet iznini almanın ilk koşulunu Milli Eğitim Bakanlığına veya Yüksek Öğrenim Kurumlarına bağlı bir eğitim kurumuna kabul edilmiş

ve kayıt yaptırmış olması oluşturmaktadır. Bu izin türünden en fazla yararlanan ülke ise 12 107 kişi ile Azerbaycan'dır. Toplamda 2021 yılı itibari ile ülke genelinde 101 128 kişi öğrenci ikamet izni almıştır. Yine bir diğer Türk Devleti olan Türkmenistan ise 9 877 kişi ile ikinci sırada yer almaktadır.

Düzenli göçmenlerle ilgili bir diğer somut bilgi çalışma izinleri üzerinden elde edilebilir. Türkiye'de çalışma izni göçmenlerin yasal olarak emek piyasasına katılmasını sağlamaktadır. Her geçen yıl verilen çalışma izni sayısının arttığı istatistiklerden gözlemlenmektedir. Çalışma izinlerindeki artış göçmenlerin sayısındaki artışla paralel olacağı gibi son dönemdeki yasal düzenlemelerdeki değişikliklerin de etkisinin olabileceği düşünülmelidir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2011 verilerine göre yabancılara verilen çalışma izni sayısı 17 466 iken, 2020 verilerine göre verilen çalışma izni sayısı 123 574'tür (ÇSGB, 2020).

Çalışma izinlerinin sektörel dağılımının incelenmesi bize araştırma sektörümüz olan turizm sektöründe çalışma iznine sahip göçmenlerin sayısı hakkında da bilgi verecektir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının istatistiklerinden gözlemleneceği gibi yıldan yıla turizm sektöründe çalışma izni sayısı artmaktadır. 2011 verilerine göre turizm sektörünün alt faaliyet kolları da dahil edilmek üzere verilen çalışma izni sayısı 3 783 iken, 2020 yılında bu rakam 12 949'a ulaşmıştır (ÇSGB, 2020).

Bu bağlamda turizm sektörü üzerinden bir değerlendirme yaptığımızda sektörde çalışan göçmenlerin düzenlileşme eğilimlerinin arttığı gözlemlenmektedir. Düzenlileşme eğiliminin sadece çalışma izinleri üzerinden değil ikamet izni, öğrenci izni ve aile izinlerinin artışıyla da tespit edildiği belirtilmelidir. Alan araştırmamızda da araştırma grubumuzun büyük çoğunluğu çalışma izni ve ikamet iznine sahip göçmenlerden oluştuğu için aynı eğilim ile karşılaşmıştır. Alan araştırmasının aktarıldığı 3. bölümde bu durumun ayrıntıları aktarılacaktır.

2.2. Göç ve Turizm İlişkisi

Turizm ve göç kavramlarını ayrı ayrı ele alsak bile ikisinin de temelinde yer değiştirme hareketinin olduğunu görmekteyiz. Turizm kavramını en genel hali ile kısaca tanıttığımız olursak, bireylerin buldukları ve sürekli ikamet ettikleri yerler dışında geçici konaklamaları sonucu meydana gelen dinlenme, eğlenme ve gezme eylemlerinin genel hali olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2016, s.8). Göç kavramı ise göçmen işçiler boyutuyla sosyoloji ve hukuk gibi birçok bilim dalı tarafından farklı açılardan ele

alınmasına rağmen oluşum süreci nedenlere bağlı olduğu için tanımını yapmak kolaylaşmaktadır. Göç kavramı en basit ifade ile siyasal, askeri, toplumsal ve ekonomi gibi nedenler ile bireysel veya toplu olarak bireylerin bir yerden başka bir yere yahut bir ülkeden başka bir ülkeye doğru hareketi olarak tanımlanabilmektedir (Kurt, 2006, s.150).

20. yüzyılın ortalarından itibaren turizm sektörü önemini her geçen gün arttıran bir sektör olmuştur. Bu durumun başlıca nedenleri ise, turizm sektörünün istihdama, ekonomiye, kültüre ve toplumsal gelişime olan olumlu katkılarıdır. Ayrıca bu belirtmiş olduğumuz durumlara ek olarak sosyal, siyasal ve çevresel gelişime de öncülük etmektedir. İletişimin artması, boş zaman kavramının oluşması, yeni yerler görme isteği ve ulaşım araçlarına erişimin kolaylaşması, turizm sektörüne katılanların sayılarını her geçen gün arttırmıştır. Öyle ki 1995 yılında dünya genelinde 531 milyon kişi turizm hareketine katılırken, bu sayı 2018 yılında 1 400 000 000 kişiye ulaşmıştır (UNWTO, 2019).

Turizm sektörünün hızla gelişimi beraberinde nitelikli iş gücüne olan ihtiyacı doğurmuştur. Bu ihtiyaç doğrultusunda göçmenlerin dil bilgisi, esnek ve uzun çalışma saatlerini kabul etmeleri, yerel işgücünün yapmadığı işleri yapmaları düşük maliyetleri gibi nedenler göçmen emeğine olan talebi arttırmıştır (UNWTO, 2016).

Göç ve turizm, sosyal ve kültürel bir yer değişimi hareketidir. Göçmenler ve turistler gittikleri ülkelerin ekonomik, sosyal, kültürel ve yaşam şekilleri üzerinde etki yaratmaktadır. Karşılıklı etkileşimin olduğu ve iç içe yapının oluşması toplumlar üzerinde olumlu etkiler bırakabileceği gibi olumsuz etkiler de yaratabilmektedir (Barutçugil, 1989, s.31).

Zaman içerisinde kavramlar gittikçe karmaşıklaşmaya ve iç içe girmeye başlamıştır. Bazı göçlerin transit olması ve bir süre ülkede kalmaları göçmenleri sosyal yaşamın içerisinde görmemize neden olmaktadır. Bu göçmen grupların ülke içerisinde döviz bırakması ve turizm hareketlerine katılmaları göçmenleri turist statüsüne sokarken, turist olarak gelenlerin de ülkede göçmen olarak kalmaları tanımları ve ayrımları zorlaştırmaktadır. Her toplum için göç ve turizm kavramları aynı tepkiyi vermektedir. Ama genellikle turizm sektörünün gelişmemesi ülkeden dışarıya göçe neden olurken, turizm sektörünün gelişmesinin de göçü engellediği görülmüştür. Bir diğer önemli nokta ise turistik yerler göçmenler için her zaman bir çekim noktası olmaktadır (Özyakaşır, 2017, s.155-156).

Sektör içerisinde inceleyecek olursak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Migration-led Tourism ve Tourism-led Migration olarak ifade edilen göçe dayalı turizm ve turizme

dayalı göç türleridir. Turizm sektörünün gelişmesi ve istihdamda yaşanan açığı kapatmaya yönelik gerçekleştirilen göç faaliyetleri turizme dayalı göçü oluştururken, göçe dayalı turizm ise göçmenlerin kendi ülkelerine doğru gerçekleştirdikleri hareketler sonucu oluşan turizm faaliyetleridir (WTO, 2010, s.14-15).

Göç bir toplumun ekonomisini, kültürünü, sosyal yaşamını ve turizmini geliştirebilirken, aynı zamanda ve aynı güçte yıkıcı da olabilmektedir. Özellikle turizmin canlı olduğu yerlerde göçmenlerin yoğunlaşması beraberinde bu bölgelerde birçok sorunu da getirmiştir. Özellikle asayiş olayları ve güvenli ortam imajının yıkılmasında etkili olmaktadır. Ayrıca çevre kirliliği, belirli bölgenin sadece göçmenler ile anılması ve kaynakların tahrip edilmesi olumsuz yanlarının başlıca nedenlerini oluşturmaktadır (Öztürk, 2007, s.258).

2.3. Küreselleşme Kavramı ve Turizm Endüstrisi

2.3.1. Küreselleşme kavramının tanımı

Dünya genelinde küreselleşme olgusu en çok 1980'lerden sonra hissedilmeye başlanmıştır. Küreselleşme yani diğer bir adıyla globalleşme kısa tanımıyla yayılma olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme bir genel yapıyı ifade ettiğinden dolayı, tek bir tanımın yapılamadığı yapılan araştırmalarda gözlemlenmiştir. En basit tanımı yapacak olursak, ülkeler arasında ekonomik, siyasi ve kültürel etkileşimlerin oluşturulması ve dünya genelinde ilişkiler kurulmasıdır (Çavuşoğlu, 2002, s.11). Bir toplumun, bir firmanın, bir şirketin veya bir düşüncenin yayılımı, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanmaktadır (Özdemir, 2004, s.176).

Küreselleşme, üretilen ürünlerin, fikirlerin ve teknolojilerin uluslararası piyasa da rahat dolaşımıdır. Hiçbir engelle takılmadan, hiçbir sınırlamaya maruz kalmadan yayılma sürecinin özgürce olmasıdır. Artık ulusal ekonomilerde çok uluslu ekonomilere eklenerek dünya ekonomisini şekillendirmektedirler. Kelime anlamı olarak ise “uluslararası düzeyde yaygın olarak benimsenen” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2020).

Kavram olarak küreselleşme, sınırları aşmak olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası firmanın yeni yerlere yatırım yapmaları, kültürlerin ve değerlerin değişik yollarla aktarılması, ticaretin bütün dünya ülkelerini tek bir noktada birleştirmesi küreselleşmenin varlığını ispatlamaktadır (Demirel, 2006, s.106).

Genel olarak küreselleşme tanımları incelendiğinde bazı kelimelerin üzerinde yoğun olarak durulduğu görülmektedir. Piyasanın serbestleşmesi, sınırların ortadan kalkması, sermayenin ülkeler arasında dolaşımının kolaylaşması, iş gücünün dünya üzerinde serbest dolaşımı gibi kelimeler ile tanımlar yapılırken, bunun nedeninin ise haberleşme ve teknolojinin gelişmesi olarak vurgulanmıştır (Ercan, 2010, s.210).

Küreselleşmenin geniş bir yelpazeye sahip olmasının nedenlerinin başında bireyleri ve toplumları direkt olarak etkilemesi yatmaktadır. İnsan hakları ve hukuk alanlarında reformların yapılması, sınırların giderek yok olması, etkileşimin üst seviyelere ulaşması gibi durumların ortaya çıkışı toplumların, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarda farklı bir yapılanma sürecine girmesine neden olmuştur. Sanayi devrimi sonrası yaşanan gelişmeler bütün dünyayı etkilemektedir. Sermayenin uluslararası firmaların elinde toplanması, bilginin ve teknolojinin gelişmesi, ulaşımın gelişmesi yayılmayı hızlandırarak bütün toplumları etkilemektedir (Çınar, 2006, s.125).

Küreselleşme toplumların kültürel değerlerine etki ederek etnik farklılıkları birleştirme ve ayrıştırma süreçlerini planlamaktadır. Kutuplaşmalar ile birlikte ideolojik düşüncelerin yaygınlaşması kültürlerin dini, siyasi ve ideolojik beklentilerini etkilemeleri düşüncelerin ve bilgilerin sınırları aşmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (DPT, 1995, s.1).

2.3.2. Küreselleşme ve turizm endüstrisi

Küreselleşmenin getirdiği yeni yapı birçok sektör ile birlikte turizm sektörünü de etkisi altına almıştır. Özellikle 1980'li yıllardan sonra küreselleşmenin hızlanması beraberinde insan hareketliliğini de getirmiştir. Tarih içerisinde Romalıların Mısır'a piramitleri görmek için yaptıkları seyahatler günümüze kadar gelişerek bütün dünyaya yayılmıştır. Seyahatlerin maliyetlerinin yüksek olması ve ulaşım araçlarının yaygın olmaması sadece bu hareketlerin belirli bir kesimin katılacağı etkinlik olmasına yol açmıştır (Buluk ve Özkök, 2016, s.47).

20. yüzyılın sonları 21. yüzyılın başlarında dünyada yaşanan küresel olaylar ile birlikte dünya da dengeler değişmeye başlamıştır. Çünkü yaşanan yoğun etkileşim sınırları ortadan kaldırmış, gerek göç gerekse turizm hareketleri ile birlikte kültürel etkileşim yaşanmıştır. Hükümetlerin turizm açısından yaptıkları antlaşmalar neticesinde vizelerde ve sınır geçişlerinde kolaylık toplumlar için küreselleşmeyi kaçınılmaz bir son olarak kılmıştır. Gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini düzeltmek için gelişmiş ülkelere yönelik yatırım talepleri ile birlikte küreselleşmeyi sınır ötesi hale getirirken, turizm ile

birlikte toplumlar yakınlaşarak farklılıklar ortadan kalkmaya başlamıştır (Bahar ve Sarı, 2006, s.318).

Özellikle 2000’li yıllar itibariyle teknolojinin gelişmesi, ulaşım araçlarında çeşitliliğin ve konforun artması, çalışma saatlerinin ülkelerce iyileştirilmesi ve devletlerinde turizm faaliyetlerine halkı teşvik etmesi, turizm kavramını daha geniş kitlelere yayılmasını sağlamıştır (Çeken, 2004, s.1).

Yaşanan küresel gelişmelerin ardından turizm sektöründe ve sektöre bağlı birçok alanda değişimler ve gelişimler yaşanmıştır. Yeni yatırımların artması, destinasyonların çeşitlendirilmesi ve dışa açılmaya yönelik adımların atılmaya başlandığı görülmüştür. Yine bu duruma etki eden nedenleri sıralayacak olursak;

- Ulaşımın kolaylaşması,
- Sınırların yakınlaşması,
- İletişimin yaygınlaşması,
- Turizm yatırımlarının artması,
- Konfor ve lüksün sektörde kullanılması,
- Hem ulaşım hem de destinasyonlarda tesis kapasitelerinin artması olarak

gösterilmektedir (Çeken, 2003, s.16).

Farklı kültürlerden insanların birbirlerinden haberdar olması ve o kültürleri merak etmesi etkileşimi hızlandıran önemli bir etken olmuştur. Küreselleşme ile birlikte turistik ürünler daha kolay pazarlanır hale gelmiştir. Ayrıca insan hareketliliğinin artması bölgelerde yatırımları arttırarak bir rekabet ortamının oluşmasına neden olmuştur. Rekabet ortamı ile birlikte destinasyonların, tesislerin ve hizmetlerin kalitesinde bir yarış haline gelmiştir (Çeken ve Ateşoğlu, 2008, s.139).

Dünya üzerinde birçok firma yatırımlarını uluslararası boyuta taşımıştır. Turizm sektöründe de bu gelişme yoğun olarak yaşanmıştır. Uluslararası marka tesislerin farklı ülkelerde yatırımlar gerçekleştirmesini sağlamıştır. Küreselleşmenin tanımında da olduğu gibi ülkelerin yakınlaşması, siyasi, sosyal ve kültürel sınırların ortadan kalkması küreselleşmenin sonuçlarındandır. Ülkeler arasında yaşanan bu hareketlilik yatırımların farklı ülkelere yapılmasını, uluslararası şirketlerin oluşmasına, dış ödemeler dengesi üzerine ve istihdamın artmasına olanak sağlamıştır (Gökdeniz, 2004, s.30).

Bilinç düzeyi yüksek, ne istediğini bilen, hizmet ve memnuniyetin önem kazandığı, fiyat boyutunun ayırt edici bir nokta haline geldiği turizm bilinci oluşmuştur. Turizm de

otomasyon sisteminin gelişmesi, misafirlere kolay ulaşım işletmelerin kendilerini doğru anlatmalarını sağlamaktadır. Turizmin önemini kavrayan ekonomiler gerekli payı alabilmek adına ülkesel yapılanmalara yönelmişlerdir. Turizm pazarında uluslararası geliri arttırıcı tedbirler alınarak yeni politikalar hayata geçirilmiştir. Birleşmiş Milletler Turizm Örgütü (UNWTO), Uluslararası Turizm Birliği (AIT) ve Uluslararası Seyahat Acentaları Birlikleri Federasyonu (UFTAA) gibi kuruluşlar turizm sektörünün gelişmesinde ve sürdürülebilir turizmin oluşmasına katkı sağlamaktadırlar (Çeken, 2004, s.1).

Yeni yerlerin küresel piyasada yer alması ile turizm açısından yeni destinasyonların gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur. Dünyanın turistler tarafından keşfedilmeye başlanması ile birlikte artık turizm ulusal değil uluslararası boyutta çok ciddi rakamlara ulaşmıştır. 21. yüzyılın ilk çeyreğinde küreselleşmenin en yoğun görüldüğü Akdeniz ülkelerinin turizm açısından dünyada ilk sıralarda yer alması küreselleşme ile turizm arasındaki ilişkinin çok fazla olduğunu gözler önüne sermektedir. Bazı ülkelerin turizm ile birlikte küresel krizden çok fazla etkilenmeden kurtuldukları görülmüştür (Bahar ve Sarı, 2006, s.318).

2.3.3. Dünya turizmindeki küreselleşmenin Türkiye turizmine etkileri

Özellikle 1980 sonraları gelişen turizm hareketi Türkiye açısından günümüzde çok büyük yere sahip hale gelmiştir. Turizm ekonomiye ve dış borca olan desteği her ülkeyi olduğu gibi Türkiye'yi de turizm alanında yatırım yapmaya ve politikalar oluşturmaya yönlendirmiştir. Dünya genelinde yaşanan olaylar ve gelişmeler yakından takip edilerek politikalar uygulanmaya çalışılmıştır. Giderek yeni destinasyonlarla birlikte tanıtıma yönelen Türkiye turizmi hükümetler açısından da vazgeçilmez sektör haline getirmiştir (Bahar ve Kozak, 2005).

Türkiye'de konaklama işletmelerinin yapımına başlandığı 1960 ile devlet eliyle turizm geliştirilmeye ve dünya turizmine adapte edilmeye çalışılmıştır. 1980'lerden sonra ise devlet desteğinin yanında özel işletmeler piyasaya dahil olmaya başlamıştır. Lakin o dönemlerde günümüzdeki gibi ülke geneline yayılamayan turizm belirli bölgeler ile sınırlı kalmıştır. Özellikle Akdeniz, Ege ve İstanbul bölgelerinde sınırlı kalmıştır. Dünya genelinde turizm piyasasının giderek artmasına istinaden Türkiye'de hükümetlerin uyguladıkları destek programları ile birlikte tesis ve yatak sayısı artmıştır. Bu gelişim

turizm sektöründe istihdam, gelir ve kültür açılarından gelişim sağlanmasına katkıda bulunmuştur (Özdemir, 2005).

Özellikle 2000’li yılların başlarında Türkiye dünya turizm destinasyonları arasında yerini almıştır. Günümüze kadar turizm gelişerek gelmesinin nedeni turizmi geliştirme aşamasında ucuz tatil yapma imkânlarının olması, gelişen dünyada yeni destinasyonlara yönelme eğiliminde Türkiye’nin tercih edilmeye başlanması, Türkiye’nin doğal ve tabiat güzelliklerini başlıca çekim nedeni olarak gösterebiliriz. Gelecek için yapılan tahminlerde ise Türkiye, Akdeniz ülkeleri arasında en büyük ilk on güç arasında olacağı öngörülmektedir. Özellikle Doğu Akdeniz ülkelerindeki turizm çeşitliliği bütün dünyada etki eden bir duruma gelmiştir. Çünkü bu bölgedeki özellikle İspanya, İtalya ve Yunanistan gibi ülkelerin dış borç ödemelerini turizm ile amorti etmeleri diğer ülkeleri de bu sektöre yönlendirmiştir. Bir başka durum ise Avrupa’da turizm için farklı eğlence programları ve yeni turizm çeşitleri ile yönelim alanı farklılaşmaya başlamıştır. Alternatif turizm destinasyonlarının farklılaşması ve talebin artması Türkiye’nin yeni arayışlara girmesine neden olmuştur (Bahar ve Kozak, 2005).

2.4. Turizm Endüstrisi ve Turizm İşçileri

1970’li yıllarda yaşanan kriz sonrası, krizden çıkış reçetesi olarak sunulan neoliberal politikalar üretim ve emek süreçlerinde köklü dönüşümlere neden olmuştur. Neoliberal politikaların en önemli sonucu olarak sosyal devletin aşınması, örgütsüz, kayıt dışı, süreli ve vasıf düzeyinin altında çalışan kitlelerin artmasına neden olmuştur. Neoliberal politikalar bu dönem içerisinde büyümeye başlayan turizm endüstrisinin yapısını ve çalışanlarında çalışma koşullarının da belirleyicisi olmuştur (ILO,2010). Turizm endüstrisinde özellikle kayıt dışı istihdamda, kadın istihdamında ve mevsimlik çalışmalarda artış yaşanmıştır (Aykaç, 2009, s.46).

Turizm endüstrisi sermaye birikiminin yeni gözde alanı olarak yatırım yapılan sektörlerin başında gelmiştir. Bu süreçte maliyetlerin düşürülmesi adına örgütsel gücü zayıf, esnek çalışma koşullarına tabi işgücü tercih edilmiştir. İşçilerin gücünün kırılması ve emeği değersizleştirmek adına örgütsel güç zayıflatılmış ve esnekleştirilmiştir. Oluşturulmaya çalışılan yöntemlerle işçilerin haklara ulaşması ve yasal güçleri zayıflatılmaya çalışılmıştır (Purkis, 2008, s.112).

Turizm sektörünün özellikle sayfiye bölgelerinde sezonluk olması beraberinde işsizliği de getirmektedir. Tesislerin kadrolu personelleri haricindeki personellerin ücretsiz izne

gönderilmesi sektöre olan bakış açısını olumsuz yönde etkilerken, bir diğer yandan da çalışanların sektörden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Genellikle sezon dışı dönemde turizm çalışanlarını inşaat sektörünün yanı sıra yoğun olarak tarım sektöründe görmekteyiz (Aykaç, 2009, s.47).

Turizm endüstrisinde çalışan göçmenler, kadınlar ve çocuklar dezavantajlı grupları oluşturmaktadır. Bu çalışma çerçevesinde göçmenler ve kadınlardan bahsedilmiş ancak turizmde çocuk çalışanlar ayrı ve kapsamlı bir çalışmanın konusu olduğu için değinilmemiştir. Bu bağlamda ilerleyen alt başlıklarda göçmen ve kadın emeğinden bahsedilmektedir.

2.5. Turizm Endüstrisinde Kadın İşçiler

Son yıllarda özellikle tarım ve sanayi endüstrilerinden sonra hizmetler sektörü içerisinde yer alan turizm endüstrisinde kadın emeği yoğun olarak görülmeye başlanmıştır. Öyle ki bazı departmanlarda kadın çalışan egemenliği hakim olmuş durumdadır. Özellikle temizlik, kat hizmetleri, misafir ilişkileri, insan kaynakları, resepsiyon ve satış pazarlama departmanlarında tercih edilir konumdadırlar. Turizm sektörünün ülke geneline yayılması ve iş bulma imkanlarının olması gibi nedenlerle turizm endüstrisi kadınlaşma eğilimi göstermektedir (Akoğlan, 1996, s.16).

Dünya genelinde çalışma hayatında istihdam edilen kadın sayıları her geçen gün artış eğilimindedir. Özellikle pozitif yönlü artışın hizmetler sektöründe daha hızlı olduğu belirtilmektedir. Turizm sektörünün her alanında görülen kadın işçiler genellikle orta veya daha altı vasıflarda istihdam edildiği gözlenmektedir. Tamamen insanla iç içe olan turizm sektörü gibi alanların üst yönetiminde kadınların daha fazla istihdam edilmesi sektörü daha verimli daha kaliteli ve daha sağlam ilişkilerle dolu bir yapıya dönüştürebileceği öngörülmektedir (Çakır vd., 2017, s.464).

Ayrıca turizm endüstrisinin bir diğer önemli aktörlerini ise göçmen işçiler oluşturmaktadır. Özellikle Türkiye açısından baktığımızda turizm endüstrisinde göçmen kadın istihdamının ne kadar çok yoğun olduğunu görebilmekteyiz. Antalya bölgesinde sektörün bütün alanlarında göçmen kadınlar istihdam edilmektedir. Dünya genelinde son zamanlarda bahsedilen “göçün kadınlaşması” ve göç eden iki kişiden birinin kadın olması göçmen kadın istihdamının artışının yansımasıdır (Beyaz, 2020, s.82-83).

Turizm endüstrisinde yasa dışı ve güvencesiz çalışmanın yaygın olduğu belirtilmektedir. Fakat yaptığımız çalışmada Türkiye’de turizm sektöründe göçmenlerin veya yerel çalışanların çoğunun kayıtlı olduğu gözlemlenmiştir. Tabii ki bu durum daha çok orta ve büyük işletmeler, seyahat acenteleri ve işletme belgeli tesislerde daha yaygındır. Bu işletmelerde devlet denetimlerinin yoğun olması bir yerde kayıt dışı istihdamı belirli oranda azaltmıştır. Daha önceleri turizmde göçmen istihdamı daha az maliyetli olması, yasal durumları ve kadınların yapabileceği işlerin sınırlı olması gibi etkenler etkiliyken, günümüzde dil bilgileri gibi bazı avantajları sayesinde tercih edilir hale gelmelerini sağlamıştır (Ekiz Gökmen, 2018).

Turizm endüstrisinde kadın emeğinin yoğun görülmesinin yanı sıra üst yönetimlerde çok fazla görülememektedirler. Özellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde bu durum daha yaygındır. Turizm endüstrisinin yoğun çalışma saatlerine sahip olması, izin günlerinin belirsizliği ve tatil dönemlerinde de çalışmak zorunda kalınması gibi zor çalışma şartları yönetici olarak kadınların tercih edilmesinin önünde bir ön yargı oluşturmaktadır. Sürekli seyahat etmek zorunda kalınması, fuar ve etkinliklere katılmanın zorunluluğu aile içerisinde sorunların yaşanmasına neden olduğu belirtilmektedir (Aydın Tükeltürk ve Şahin Perçin, 2008, s.118-121).

2.6. Turizm Endüstrisinde Göçmen İşçiler

Küresel işgücünün %4,9’unu göçmen işçiler oluşturmaktadır. 2019 yılı verilerine göre dünya üzerinde 272 000 000 göçmen bulunmaktadır. 15 yaş ve üzeri çalışma çağındaki olanların sayısı ise 245 000 000 olarak belirtilmiştir. Dünya genelinde göçmen işçilerin sayısı 169 000 000 olarak ILO raporunda yer almıştır. Raporda göçmen işçilerin 70 000 000 milyonunu kadınlar, 99 000 000 milyonunu erkek işçiler oluşturmaktadır.

Turizm endüstrisinin emek yoğun yapısı sektörün çalışma şartlarını da belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Çoğu açıdan fayda sağlaması nedeniyle işverenler maliyetleri minimize etmek adına göçmen emeğini bir avantaj olarak görmektedirler. Turizm endüstrisinde yatırım maliyetlerinin yüksekliği, personel yükünün tamamen işletmelerin omzunda olması ve rekabet ortamında emek gücünden faydalanmak gibi nedenler turizm endüstrisini diğer endüstri ve sektörlerden ücret noktasında daha geride olmasına neden olmaktadır (Lordoğlu, 2009, s.12).

Dünya genelinde göçmen işçilerin sektörde istihdam edilmesi yaygın bir durumdur. Bazı bölgelerde göçmen işçiler her işletmede çalıştırılmaktadır. Bu durumun nedenini

oluşturan başlıklara daha sonraki bölümlerde detaylı olarak değinilecektir. Kısaca izah edecek olursak, göçmen emeğinin nitelikli veya niteliksiz olup olmamasının önemi ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin geldikleri ülkelerde ne iş yaptığı, eğitim düzeylerinin ne olduğu ve oradaki statüsünün derecesi işletmeler açısından bazı durumlar dışında önem taşımamaktadır. Çünkü güvencesiz çalışmayı kabul etmeleri, düşük ücreti kabul etmeleri ve yerel işgücünün yapmayı kabul etmedikleri işleri yapmayı kabul etmeleri göçmen emeğine olan ilgiyi arttırırken, öte yandan emeğin niteliği tamamen ortadan kalkmaktadır (Beyaz, 2020, s.77-78).

2.7. Covid-19'un Turizm Sektörüne Etkileri

2019'un Aralık ayında Çin'in Vuhan kentinde hayvansal ürünlerin satıldığı pazarda çalışan bir kişide öksürük, ateş ve nefes darlığı belirtileri ile birlikte yapılan araştırmalarda yeni tip bir virüsün ortaya çıkmış olduğu anlaşılmıştır. 13 Ocak 2020'de Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ-WHO) Çin Ülke Ofisi'nden Covid-19 salgını (pandemi) olarak duyurması ile birlikte resmi olarak başlamıştır (TC. Sağlık Bakanlığı Covid-19 Rehberi, 2020, s.5).

Sürme (2020, s.12)'ye göre koronavirüsler;

“Soğuk algınlığı gibi toplumda yaygın görülen, kendi kendini sınırlayan hafif enfeksiyon tablolarından Orta Doğu Solunum Sendromu (Middle East Respiratory Syndromome, MERS) ve Ağır Akut Solunum Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome SARS) gibi daha ciddi enfeksiyon tablolarına neden olabilen büyük bir virüs ailesi”, olarak ifade etmiştir.

Solunum yolu hastalıklarına sebep olan insan patojenleri olarak tanımlanan koronavirüsler insanlarda ve hayvanlarda aynı anda etki eden virüs çeşididir. Bulaştığı kişilerde solunum yolu, karaciğer ve merkezi sinir sistemlerine etki etmektedir (Gül ve Çelebi, 2020, s.1704).

Ortaya çıkışının ardından kısa bir sürede koronavirüs neredeyse bütün dünyaya yayılmıştır. Hastalığın tedavisinin net olarak belirlenememesi, tedbirlerin ve önlemlerin geç alınması toplumlar üzerinde büyük bir endişe yaratmıştır. İlk çağlardan beri salgın hastalıklara insanoğlu maruz kalmıştır. Geçmişe göre günümüzde salgınların en büyük tehdidi yayılma sürecindeki hız olmuştur. İnsanların sürekli hareket halinde olması ve temasın artması salgınları geniş alanlara taşımıştır. Covid-19 hızlı bir şekilde farklı

ülkelere yayılmış ve ülkelerin birçok tedbirler almasına neden olmuştur. Bu süreçte şehir kapıları kapatılmış, tehlikeli bölgeler karantinaya alınmış ve hatta çoğu ülkeler belirli süreli kapanmalara gitmiştir (Turan ve Çelikyay, 2020, s.4).

Tablo 2. 3 Koronavirüs Covid-19 Dünya Haritası (16.10.2021)

Covid-19 Ülkeler Listesi	Tanı	İyileşen	Ölüm
Genel	240 218 264	131 473 367	4 892 383
Türkiye	7 604 238	7 039 531	67 206
ABD	44 895 611	6 399 531	723 785
Hindistan	34 053 573	30 974 748	451 980
Brezilya	21 627 476	18 102 750	602 669
İngiltere	8 400 994	24 697	138 792
Rusya	7 837 101	5 629 581	218 362
Fransa	7 310 559	415 705	126 335
İran	5 765 904	3 467 765	123 695
Arjantin	5 271 361	4 630 436	115 660
İspanya	4 984 386	150 376	86 974
Kolombiya	4 978 689	4 624 669	126 796

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, 2021

Yukarıdaki tabloda dünya geneli Covid-19 verileri verilmiştir. Tabloda tanı sayıları, iyileşen hasta sayıları ve toplam ölüm sayıları yer almaktadır. 16.10.2021 tarihi itibari ile dünya genelinde 240 218 264 kişi hastalığa yakalanırken, toplamda 4 892 383 kişi hastalık sebebi ile hayatını kaybetmiştir. ABD 44 895 611 tanı ve 723 785 ölüm ile ilk sırada yer almıştır. Türkiye ise 7 604 238 tanı, 7 039 531 iyileşen ve 67 206 ölüm ile riskli ülkeler arasında yer almıştır.

WTO'nun, Covid-19 salgınına pandemi olarak duyurmasından sonra ülkeler salgının önüne geçebilmek için birçok tedbirler almışlardır. Salgına müdahalenin gecikmesi ve yayılım hızının artması sınırların kapatılmasına, karantina uygulamalarının yapılmasına ve seyahat kısıtlamalarının hayata geçirilmesine neden olmuştur (Duran ve Acar, 2020, s.55).

Türkiye'de Covid-19 vakası Çin'de görülmesinin ardından yaklaşık 4 ay sonra 17 Mart 2020 tarihinde koronavirüse bağlı ölümle birlikte görülmüştür. İlk ölümle sonuçlanan vakanın ardından tam bir ay sonra ülke genelinde vaka sayısı 120 204'e ulaşırken, vefat sayısı ise 3 174 kişi olarak belirtilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020).

Covid-19 pandemisinin ekonomik etkisinin ağırlığı yapılan araştırmalarla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırmalarda Covid-19'un 2008 yılında küresel düzeyde yaşanan krizin etkisinden çok daha fazla olacağı öngörülmektedir. Turizm endüstrisinde istihdamda %31'lik azalmayla 1 800 000 kişinin işsiz kalacağı ve toplamda sektörden elde edilecek gelirlerden 2 700 000 000 dolarlık bir kayıp yaşanacağı vurgulanmıştır (Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi, 2020).

Covid-19 sebebi ile ülkelerin uyguladığı kısıtlamalar turizm sektörünü doğrudan etkisi altına aldığı gözlemlenmiştir. Sınırların kapatılması, seyahatlerin durdurulması ve sokağa çıkma yasaklarının uygulanması ülkelerin ekonomilerini uzun vadede olumsuz etkileyeceği gibi turizm sektörünü de durma aşamasına kadar getirmiştir (Acar, 2020, s.7).

Turizm endüstrisi sadece konaklama ve yiyecek-içecek alanlarını değil kendisi ile bağlantısı olan binlerce iş kolunu da kapsamaktadır. Bu nedenle yaşanılabilecek herhangi bir kriz veya ekonomik sıkıntılar sonucunda sektör durma noktasına gelebilmektedir. Terör olayları, i karışıklıklar, ekonomik ve sosyal krizler turizm sektörüne olan talebi büyük oranda azaltmaktadır. Son günlerde Covid-19 salgını turizm sektöründe ekonomik ve sosyal anlamda büyük sorunlara yol açmıştır. İnsanların yaşadığı endişe ve güven turizme olan taleplerinde değişimlerin yaşanmasına neden olacağı öngörülmektedir (Atay, 2020, s.168-169).

Turizm sektörü hizmetler sektörlerinin en önemli ayaklarından birini oluşturmaktadır. Gerek cari ağıa olan olumlu etkisi gerek istihdam yaratmadaki gücü sektörü ülkeler için önemli hale getirmektedir. Covid-19 krizi, Türkiye başta olmak üzere bütün dünya turizmini olumsuz etkilemiştir. Salgının yaratmış olduğu etki hala devam etmekte ve sektörel kayıplar gün geçtikçe artmaktadır (Bahar ve elik İlal, 2020, s.126).

Tablo 2. 4 Turizm Geliri ve Ziyaretçi Sayısı, II. Çeyrek: Nisan-Haziran, 2021

Çıkış Yapan Ziyaretçiler							
Yıl	Çeyrek	Turizm Geliri (Bin \$)	Değişim Oranı ⁽¹⁾ (%)	Kişi Sayısı	Değişim Oranı ⁽¹⁾ (%)	Kişi Başı Ortalama Harcama (\$)	Gecelik Ortalama Harcama (\$)
2019	Yıllık	34 520 332	17,0	51 860 042	13,7	666	68
	I	4 629 679	4,6	6 644 391	8,5	697	67
	II	7 973 963	13,2	12 762 346	15,3	625	68
	III	14 031 122	22,0	21 611 964	15,0	649	73
	IV	7 885 568	20,6	10 841 340	12,3	727	62
2020	Yıllık	12 059 320	-65,1	15 826 266	-69,5	762	61
	I	4 101 206	-11,4	5 639 413	-15,1	727	70
	II	-	-	-	-	-	-
	III	4 044 356	-71,2	5 604 155	-74,1	722	61
	IV	3 913 758	-50,4	4 582 698	-57,7	854	54
2021	I	2 452 213	-40,2	2 600 468	-53,9	943	56
	II ⁽²⁾	3 003 628	-	4 066 210	-	739	57

Kaynak: TÜİK, 2021

Not: Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

(1) Değişim Oranı: Bir önceki yılın aynı çeyreğine göre hesaplanmaktadır.

(2) Koronavirüs (Covid-19) nedeni ile sınır kapılarında anket yapılamadığından, 2020 yılı II. Çeyreğe ilişkin veri yayınlanamamıştır. 2021 yılı II. Çeyreğine ait değişim oranı hesaplanamamıştır.

Tablo 2.4’de pandemi dönemi içerisinde turist sayılarında ve turizm gelirlerinde yaşanan sorunlar rakamsal olarak verilmiştir. 2019 yılında 34 520 332 olan turizm geliri, 2020 yılında 12 059 320 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında 51 860 042 olan turist sayısı ise 2020 yılında 15 826 266 kişiye düşmüştür.

TÜİK (2021) ‘e göre;

Turizm geliri 2021 yılı Nisan, Mayıs ve Haziran aylarından oluşan II. Çeyrekte 3 milyar 3 628 000 bin dolar oldu. Turizm gelirinin (cep telefonu dolaşım ve marina hizmet harcamaları hariç) %73,1’i yabancı ziyaretçilerden, %26,9’u ise yurt dışında ikamet eden vatandaş ziyaretçilerden elde edildi. Ziyaretçiler, seyahatlerini kişisel veya paket tur ile organize etmektedirler. Bu çeyrekte yapılan harcamaların 2 436 913 000 bin dolarını kişisel harcamalar, 566 716 000 bin dolarını ise paket tur harcamaları oluşturdu”

şeklinde ifade etmiştir.

Turizm endüstrisinin emek yoğun bir sektör olması insan emeğine dayalı bir sektör olmasına neden olmuştur. 2019 yılında özel sektörde yer alan sigortalıların %8,9'unu turizm sektörü karşılarken bu oran 2020 döneminde %7,69'a düşmüştür. 2019 yılında sektörde 1 252 332 olan çalışan sayısı 2020 yılında 1 133 762'ye düşmüştür. Sadece turizm endüstrisinde istihdam açısından yaşanan kayıp 120 civarında olmuştur (TÜRSAB, 2020).

Sağlık Bakanlığı ise Covid-19 sürecine ilişkin otellerde ve restoranlarda bazı önlemler almıştır. Süreci yönetmek için alınan kararların bazıları;

- Otellerde müşterilerin son 14 gün içerisindeki seyahat planı ve içeriği kayıt altına alınmalıdır.
- Odalar misafirlerin çıkışından sonra havalandırılacaktır.
- Oda temizliğini yapacak olan görevlilerin temizlik esnasında eldiven kullanması ve her bir odada yeni eldiven takması koşulunu getirmiştir.
- Odalardaki, cam, kapı, telefon, kumanda mobilyaların çamaşır suyu ve klor tabletler ile temizlemesi gerektiği vurgulanmıştır.
- Restoran bölümlerinde ise 1 metre mesafesi getirilmiştir.
- Temizlik sonrasında alanların havalandırılması ve temizliğin mutlaka su ve deterjanla yapılması gerekliliği zorunlu tutulmuştur.
- Çalışanlara maske takma ve hijyen kurallarına uyma zorunluluğu getirilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2021. <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr>).

Dünya genelinde göçmen sayıları sürekli bir göstermiştir. Fakat 2020 yılında bu artışın büyük oranda yavaşladığı gözlemlenmiştir. Bu durumda Covid-19 ile birlikte sınırların kapatılması, göçmenlerin ülkelerine geri gönderilmesi ve devletlerin uyguladığı politikaların neden olduğu belirtilmiştir. 2020 yılı verilerine göre 281 000 000 kişinin anavatanları dışında başka ülkelerde yaşadığı saptanmıştır (International Migration 2020 Highlights).

Türkiye son yıllarda sınırlarında yaşanan olaylar sebebiyle göçmenlerin durağı haline gelmiştir. Sadece Suriye'den gelen göçmenlerin sayıları 3 600 000 milyona ulaşmıştır. Elde edilen sayının sadece %1,8'i kamplarda yaşarken, geri kalanlar ise ülke geneline yayılmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne kayıtlı 370 000 şartlı mültecinin olduğu belirtilmiştir. Göç İdaresine kayıtlı 1 100 000 milyon göçmenin ise eğitim, turistik iş ya da aile yakınları gibi nedenlerle ülkede yaşadığını bildirmektedir.

Toplam sayıya baktığımızda ise hukuki statüde yaklaşık 6 000 000 milyon göçmen Türkiye’de ikamet etmektedir. Bu sayılara ek olarak ise Göç İdaresi verilerine göre yaklaşık 450 000 düzensiz göçmen ülkede bulunmaktadır (Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, 2020).

Covid-19 süresince göçmenler ve mülteciler sağlık alanlarında birçok sorunla karşı karşıya kalmışlardır. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği ortaya koyduğu çalışma ile birlikte sorunlara birçok açıdan yaklaşmıştır. Bu durumda en önemli etkenlerin başında göçmenlerin sahip oldukları haklar statülerine göre farklılık göstermektedir. Genel olarak Covid-19 döneminde uygulanan politikalar;

- “Geçici Koruma” altındaki Suriyeliler ve şartlı mülteciler Göç İdaresi Müdürlüğü’nün öngördüğü şehirde yaşadıkları sürece Genel Sağlık Sigortasından (GSS) yararlanabilmektedirler.
- Kayıtsız/belgesiz göçmenlerin sağlık hizmetlerine erişimlerinde bu kişileri kapsayan bir mevzuat bulunmaması nedeni ile sorun yaşamaktadırlar.
- Göçmen Sağlığı Merkezleri (GSM)’nde çalışan hekim ve sağlık çalışanları için Sağlık Bakanlığı (SB) Covid-19 algoritmaları Arapça’ya çevrilmiştir.
- SUT’ta 09.04.2020 tarihindeki değişiklik ile pandemi tedavisi “acil hal” kapsamına alınmıştır.
- Geçici Koruma altında kamplarda yaşayanlar için 24 saat esasına göre uzman hekim ve pratisyen hekimler çalışmaktadırlar.
- Kamplarda giriş çıkışlar sınırlandırılmıştır. Giriş çıkışlarda ateş ölçümü yapılmakta ve diğer semptomlar sorgulanmaktadır.
- Düzensiz göçmenler için bilgi ve eğitim dokümanları İngilizceye çevrilmiştir.
- Covid-19 salgını başladıktan sonra göçmenler arasında işsizlik oranı artmıştır. Bu durum kişilerin öncelikle beslenme gibi temel hizmetlere ve sağlık hizmetlerine erişimi etkilemiştir.
- Türkiye’de farklı şehirlerde mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan kişiler için birçok şehirde Valilikler tarafından Covid-19 pandemisi hijyen ve koruma koşulları ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Bu kişiler arasında mülteciler de yer almaktadır.
- Bazı göçmenler bu süreçte bazı yerlerde kayıtsız çalışmaya devam ettikleri ve pozitif olmaları durumunda bile maddi gelirlerinin kısıtlı olması nedeni ile gerekli izolasyonu sağlamayarak işe gitmeye devam ettikleri saptanmıştır (Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, 2020).

3.DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE TURİZM SEKTÖRÜ ve İSTİHDAM YAPISI

3.1. Dünya'da Turizm Sektörü ve İstihdam Yapısı

20. yüzyıl ile birlikte turizm dünya ekonomisinde yerini almaya başlamıştır. İlk başlarda dini, toplumsal, siyasal ve şifa aramak gibi nedenlerle başlayan hareket günümüzde ticari nedenler dışındaki kültürel, eğlence, spor ve sağlık gibi amaçlarla nedenler çeşitlenmiştir. Artan turist sayısı ile ülkelerin gelişmesi hızlanmış ve ülke ekonomilerine ciddi katkılar sağlamaya başlamıştır (Önen, 2008, s.2).

Turizm sektörünün birçok olumlu etkisi ülkeleri bu sektöre daha çok önem vermelerini sağlamıştır. Döviz girdisi sağlaması, yeni istihdam alanları yaratması ve ödemeler dengesi üzerindeki etkisi ülkeler üzerinde önemli bir ekonomik rekabet sağlamaktadır. Sadece kendi ana alanlarını değil bağlantılı olduğu birçok sektörü etkisi altına almıştır. Günümüzde 64 farklı alt sektöre yön vermesi turizmi bir endüstri haline getirmiştir (Bahar ve Baldemir, 2007, s.63).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'ne göre günümüze kadar hızlı bir büyüme gösteren sektörde bir yavaşlama yaşanmaktadır. Yıllara göre baktığımızda 2017 yılında %7, 2018 yılında yüzde %6, 2019 yılında ise %4'lük bir büyüme yaşanmıştır. 2019 yılı itibari ile dünyada 1 500 000 000 milyar insan turizm faaliyetine katılmıştır (UNWTO). 2020 yılında yaşanan Covid-19 salgını nedeni ile WTO tahminlerine göre turist sayısı %30 ile %40 arasında azalma beklenirken, turizm harcamalarında ise 250 ile 400 milyar dolar arasında bir azalma beklenmektedir.

Tablo 3. 1 Ülkelere Göre Gelen Turist Sayısı Dünya Sıralaması (Milyon Kişi)

SIRALAMA	ÜLKELER	2015	2016	2017	2018
1	Fransa	84 500 000	82 600 000	86 900 000	89 000 000
2	İspanya	68 200 000	75 300 000	81 800 000	82 200 000
3	A.B.D.	77 800 000	76 400 000	76 900 000	80 000 000
4	Çin	56 900 000	59 300 000	60 700 000	62 900 000
5	İtalya	50 700 000	52 400 000	58 300 000	62 100 000
6	Türkiye	39 500 000	30 300 000	37 600 000	45 800 000
7	Meksika	32 100 000	35 100 000	39 300 000	41 400 000
8	Almanya	35 000 000	35 600 000	37 500 000	38 900 000
9	Tayland	29 900 000	32 500 000	35 400 000	38 300 000
10	İngiltere	34 400 000	35 800 000	37 700 000	36 000 000
11	Japonya	19 700 000	24 000 000	28 700 000	31 200 000
12	Avusturya	26 700 000	28 100 000	29 500 000	30 800 000
13	Yunanistan	23 600 000	24 800 000	27 200 000	30 100 000
14	Hong Kong	26 700 000	26 600 000	27 900 000	29 300 000
15	Malezya	25 700 000	26 800 000	25 900 000	25 800 000
16	Rusya Fed.	26 900 000	24 600 000	24 400 000	24 600 000

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü, 2019

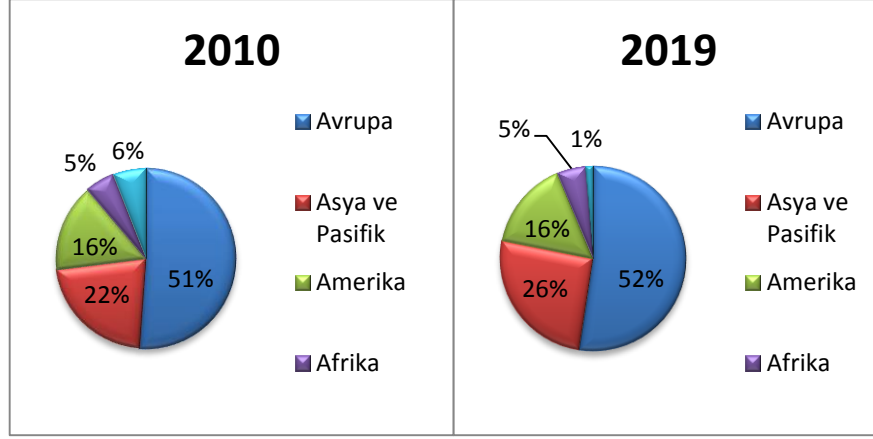
Tabloda yer alan 2015 ile 2018 yılları arasındaki turist hareketliliği verilmiştir. Fransa belirtilmiş olan tarihler arasında en fazla turist çeken ülke olmuştur. 2015 yılında 84 500 000 milyon olan turist sayısı 2018 yılında en yüksek seviyesine ulaşarak 89 milyon kişiye ulaşmıştır. Türkiye’de ise 2015 ile 2018 yılları arasında turist sayısında dalgalanmalar yaşanmıştır. 2015 yılında 39 500 000 milyon kişiden 2016 yılında 30 300 000 milyon turiste gerilemiştir. Bu durumda yaşanan siyasi ve ekonomik krizlerin neden olduğu görülmektedir. En fazla turist geldiği Rusya ile yaşanan siyasi kriz bu durumun en önemli nedenlerinden biri olmuştur. 2018 yılına gelindiğinde ise turist sayısında ciddi bir yükseliş yaşanmış ve turist sayısı 45 800 000 milyon kişiye ulaşmıştır.

Tablo 3. 2 Ülkelere Göre Turizm Gelirleri Dünya Sıralaması (Milyar \$)

SIRALAMA	ÜLKELER	2015	2016	2017	2018
1	A.B.D	206 9	206 9	210 7	214 5
2	İspanya	56 6	60 5	68 1	73 8
3	Fransa	58 3	54 5	60 7	67 4
4	Tayland	44 9	48 8	57 5	63 0
5	İngiltere	50 2	47 9	49 0	51 9
6	İtalya	39 4	40 2	44 2	49 3
7	Avustralya	34 2	37 0	41 7	45 0
8	Almanya	36 9	37 5	39 8	43 0
9	Japonya	25 0	30 7	34 1	41 1
10	Çin	45 0	44 4	32 6	40 4
11	Macao	31 0	30 4	35 6	40 2
12	Hong Kong	36 2	32 8	33 3	36 7
13	Hindistan	21 0	22 4	27 4	28 6
14	Türkiye	26 6	18 7	22 5	25 2
15	Avusturya	18 2	19 3	20 5	23 0
16	Meksika	17 7	19 6	21 3	22 5
17	Kanada	16 5	18 1	20 3	21 9
18	B.Arap Emir.	17 5	19 5	21 0	21 4

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü, 2019

Tabloda görüldüğü gibi ülkelerin turizm gelirleri sürekli artmıştır. ABD’nin turizm geliri 2015 yılında 206 900 000 000 milyar dolarken, 2018 yılında 214 500 000 000 milyar dolar ile dünyanın en fazla turizm gelirin e sahiptir. İspanya Dünya’da 2018 yılında 73 800 000 000 milyar dolar gelir ile ikinci sıradayken Avrupa’da birinci sırada yer almaktadır. Türkiye ise 25 200 000 000 milyar dolarlık gelire 2018 yılında 14. sırada yer almaktadır. Dünya’da en fazla turist çeken yer 2018 yılında 89 milyon kişi ile Fransa iken gelir bakımından en yüksek gelire sahip ülke 214 500 000 000 milyar dolar ile ABD’dir. Genel olarak bakıldığında ABD her dönem gelir açısından ilk sıradaki yerini korumuştur.

Şekil 3.1 Küresel Turist Sayısının Bölgesel Dağılımı (2010-2019)

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü, 2020

Dünya Turizm Örgütü'nün verilerine göre turizm hareketinden en fazla payı 2010 yılında %51'lik oranla Avrupa kıtası alırken, %22'lik oranla Pasifik ve Asya kıtası Avrupa kıtasından sonra ikinci sırayı almaktadır. 2019 yılında ise Avrupa kıtası %52'lik oranla birinciliğini devam ettirirken, Orta Doğu'nun oranı gerilemiş ve Asya ve Pasifik'in oranı artarak %26'lık bir orana yükselmiştir. Avrupa kıtasında İspanya, Fransa ve İngiltere ilk sıralarda yer alarak oranın büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Orta Doğu'da yaşanan düşüşün başlıca nedenleri ise bölgede yaşanan siyasal ve askeri problemler olarak gösterilmektedir. Güven ortamının azalması bölgeye olan talebi her geçen yıl azalmaktadır.

Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi (WTTC)'ne göre turizm sektörü istihdam sağlama noktasında dünya genelinde önemli bir alanı temsil etmektedir. Öyle ki, 2018 yılı sonunda yayınlanan raporda dünya genelinde turizm sektörü doğrudan 123 milyon kişiye istihdam sağlarken, dolaylı ve uyarılmış olarak toplamda 319 milyon bireye iş imkânı sunmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni emek yoğun bir sektör olmasıdır (Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi, 2019).

Turizm sektörünün emek yoğun yapısı ve genellikle mevsimlik olması işgücünün piyasaya göre farklılıklar göstermesine neden olmaktadır. Yılın belirli aylarında artan turist sayısı, istihdamın da bu aylarda yoğunlaşmasını sağlamaktadır. Bu durum sektöre olan taleplerde ve sürekli çalışan kişilerde değişikliği neden olarak hizmet kalitesinin düşmesine neden olmaktadır (ILO, 2001, s.49).

Yılın belirli aylarında çalışıp daha sonraki dönemlerde işsiz kalınması ve sektörün esnek yapısı yeni istihdam taleplerini arttırmaktadır. Farklı sektörlerden kişilerin ve göçmen

emeğinin turizmde yoğunlaşmasının başlıca sebeplerindendir. Sektörde sürekli personel değişiminin ve istihdam yapısının değişmesinin bir başka nedeni ise düşük ücret politikasının uygulanması ve uzun çalışma saatleridir. Yapılan iş ile alınan ücretin düşük olması yetmiş ve nitelikli elemanların turizm sektöründen uzaklaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca kadın istihdamı birçok nedenden dolayı sektörde yoğun görülmektedir. Hizmet sektörü olması, çalışma koşullarının ağır olmaması, insan odaklı olması, çalışma saatlerindeki değişiklikler ve bölge halkının başka iş imkânının olmaması gibi nedenler kadın istihdamını etkilemektedir (Dura ve Atik, 2002, s.104).

Tablo 3. 3 Dünyada Turizm Sektörü İstihdam Verileri

		2018 Turizm Sektörünün İstihdama Katkısı (000)	2018 Turizm Sektörünün Ülke İstihdamında Yeri (%)	Turizm Sektörünün İstihdama Katkısı (Tahmini 2029) (000)	(2018-2029) Turizm Sektörünün Oluşturacağı İstihdam Sayısı (000)
1	Amerika	14 290	9,2	16 948 000	2 658 000
2	Çin	79 910 000	10,3	121 425 000	41 515 000
3	Japonya	4 608 000	6,9	5 016 000	408 000
4	Almanya	5 382 000	12,0	5 509 000	127 000
5	İngiltere	4 201 000	11,9	4 664 000	463 000
6	İtalya	3 478 000	14,9	3 816 000	338 000
7	Fransa	3 022 000	10,7	3 510 000	488 000
8	Hindistan	42 673 000	8,1	52 999 000	10 327 000
9	İspanya	2 831 000	14,7	3 434 000	603 000
10	Meksika	9 463 000	17,8	12 191 000	2 728 000
11	Avustralya	1 541 000	12,2	1 825 000	284 000
12	Brezilya	6 855 000	7,5	8 171 000	1 316 000
13	Kanada	1 598 000	8,6	1 927 000	329 000
14	Tayland	5 991 000	15,9	8 231 000	2 240 000
15	Türkiye	2 206 000	7,7	2 930 000	724 000
16	Filipinler	8 386 000	20,2	10 936 000	2 550 000
17	Rusya	3 292 000	4,6	3 709 000	417 000
18	Avusturya	759 000	16,9	128 000	128 000
19	Suudi Arab.	1 112 000	8,5	370 000	370 000
20	Hong Kong	589 000	15,2	61 000	61 000

Kaynak: Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi, 2019

Tablo 3.3’de turizm sektöründe ve turizm sektörünün istihdama en fazla katkı sağladığı 20 ülkeye ait veriler incelenmiştir. 2018 yılı ve 2029 yılına ait tahmini istihdam sayıları ve yüzdeleri yer almaktadır. Turizm geliri ve turist sayısında ilk sırada yer alan ABD istihdam açısından 14 290 bin kişi ile üçüncü sırada yer almaktadır. Turizmde yeni sayılabilecek olan ve gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye ise 2 206 bin kişiye turizm sektöründe istihdam sağlayarak 15. Sırada yer almaktadır. İlk iki sırada ise dünyanın en kalabalık ülkeleri olan Çin ve Hindistan almaktadır. Çin 2018 yılında 79 910 bin kişi ile ilk sırada yer alırken, Hindistan ise 42 673 bin kişi ile ikinci sıradadır. 2029 yılında ise turizm sektörünün tüm dünyada istihdam açısından önemi vurgulanmaktadır. Çin’de belirlenen ön görülmeye göre istihdam sayısı 121 425 bin kişiye ulaşırken, ülke istihdamındaki turizmin istihdama katkı yüzdesi ise %10,3 ‘den, 41 515’e ulaşarak yine zirvede olacaktır. Verilerden ve tablodan da anlaşılacağı gibi gelecek yıllarda hizmetler sektörü istihdamın önemli bir kolu olacaktır.

3.2. Dünya’da Turizm Sektöründe Göçmen Emeği

ILO’nun 149 tarih ve 97 nolu sözleşmesi ile 1975 tarih ve 143 nolu sözleşmesinin 11. Maddesinde göçmen işçi tanımı yapılmıştır. Yapılan sözleşmeye göre göçmen işçi; hedef ülke tarafından göçmen statüsüyle kabul edilen, göç etmiş veya başkasına adına çalıştırılmak üzere göç ettirilmiş kişiler olarak tanımlanmıştır. Sözleşmede sadece kayıtlı göçmenler koruma altına alınırken, kayıt dışı göçmenler ise kapsam dışı tutulmuştur (Alpar, 2000, s.128; Karaca, 2005, s.21).

İnsan emeğinin yoğun olarak kullanıldığı bir sektör olması, otomasyon sistemlerinin kullanımının kısıtlı olması turizm sektöründe istihdamın yoğun olmasını sağlamaktadır. Turizm sektörünün sağladığı istihdam hem yerel işgücü hem de göçmen işgücü üzerinde önemli bir etki yaratmaktadır. Ayrıca son yıllarda istihdam açısından önemli hale gelen hizmetler sektörünün önemli bir kısmını turizm endüstrisi oluşturmaktadır (İçöz, 2003, s.226; Şit, 2016, s.12).

Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED)’nin 2014 yılında dünya turizmine dair gerçekleştirdiği araştırmalarına göre dünyada istihdam edilen her 11 kişiden 1’i turizm sektöründe istihdam edilmektedir. Dünya genelinde gerçekleştirilen yatırımların ise %4,4’ünü oluştururken, gayrisafi hasılaya ise %9,5’lik bir destek olmaktadır. 2014 yılı verilerine göre ise dünya gerçekleştirilen toplam istihdamın %1,8’ni kapsamaktadır.

Gelecek yıllarda ise turizm sektörünün daha fazla iş alanı oluşturacağı ve istihdamı arttıracığı öngörülmüştür (TUROFED, 2014, s.45).

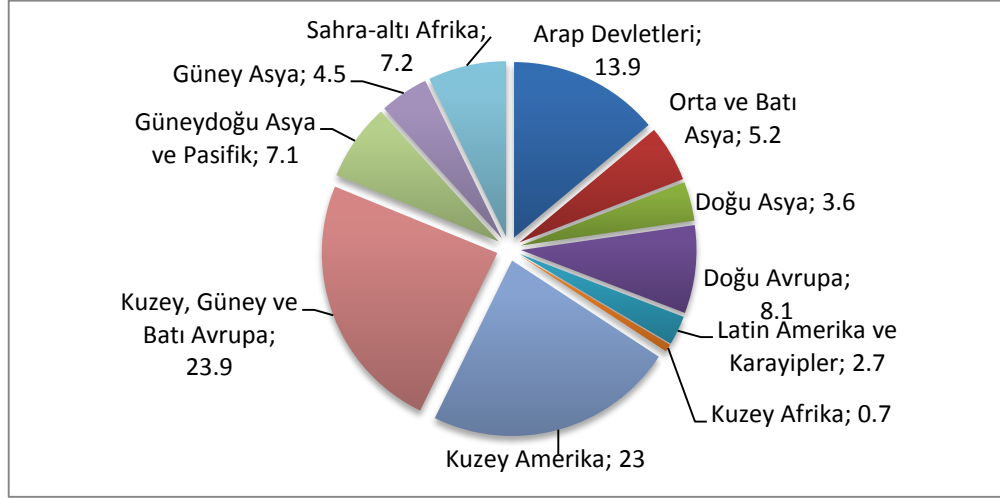
2015 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) yaptığı bir araştırmada dünya genelinde 230 milyon göçmenin 150 300 000 milyonunun emek piyasasında yer aldığını belirtmiştir. Yapılan bir başka çalışma da ise göçmen işçiler 206 600 000 milyona ulaşan çalışma çağındaki göçmen nüfusun %72,2'sini oluşturmaktadır. Turizm sektörünün mevsimsel yapısı, doğrudan, dolaylı ve uyarılmış birçok alt sektörden oluşması ve kayıt dışı istihdamın yoğun yaşanmasından dolayı yapılan araştırmalarda ulaşılan rakamlarda farklılıklar meydana gelmektedir (Kaya, 2012, s.246).

Turizm sektörü birçok işçi türüne ihtiyaç duymaktadır. Canlı bir sektör olması ve uzun çalışma saatleri ile birlikte vardiya sisteminin oluşması çok fazla işgücüne talebi arttırmaktadır. Bu durum karşısında işverenler göçmen emeğine yönelmektedirler. Göçmenlerin niteliksiz işlerde çalışmayı kabul etmeleri, mesai ve saat kavramlarında esnek olmaları ve yerel işgücüne göre daha az maliyetli olması göçmen emeğine olan talebi arttırmaktadır (ILO, 2012).

Göçmenlerin göç ettiği ülkelerde yoğunlukla turizm sektöründe görülmeleri, göçmenler içinde önemli bir istihdam alanı oluşturmaktadır. IOM'un 2020 yılı verilerine göre günümüzde göçmen işçilerin uluslararası işçi dövizlerinin toplamı 689 milyardır. Karşımıza çıkan rakam dünya ekonomisi içerisinde çok önemli bir paya sahiptir. Uluslararası göçmenlerin sayısının 20 yıl içerisinde çok büyük artış yaşadığı görülmektedir. 2000 yılında 150 milyon olan göçmen sayısı 2020 yılında 272 milyona ulaşmıştır. Dünya nüfusuna oranı ise %2,8 'den %3,5 gelmiştir. Oran olarak incelendiğinde en yüksek göçmen oranı Okyanusya ülkelerinde yer almaktadır. Uluslararası göçmen işçilerin sayısı günümüzde 164 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu da yaklaşık toplam nüfusun % 60,3'ne denk gelmektedir.

Göçmenlerin bir kısmı yasal yollar ile göç ederken, büyük bir kısmı ise yasadışı yollarla göç etmektedirler. Kayıt dışı istihdam bazı durumlar hem işverenler, hem de göçmenler tarafından tercih edilmektedir. İşverenler maliyeti düşürdüğü ve birçok nitelik istemeyen departmanlarda göçmenleri rahatça çalıştırabildiği ve güvenilir oldukları için kayıt dışı istihdamı kabul etmektedirler. Göçmenler açısından incelendiğinde ise, turizm sektöründe daha kolay iş bulabilmeleri, yabancı dil bilgilerinin olmaması, o ülkenin yasal yükümlülüklerini bilmemeleri ve turizm sektörünün sağladığı konaklama, yeme-içme ve

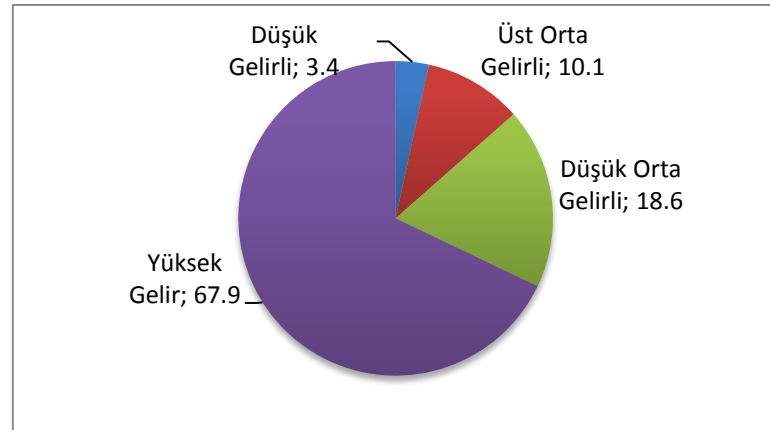
bağışlarından faydalanmak istemeleri onları turizm sektöründe çalışmaya iten önemli etkenlerdir (ILO, 2012).

Şekil 3. 2 Göçmen İşçilerin Geniş Alt Bölgelere Dağılımı, Toplam (Kadın ve Erkek), 2017 (%)

Kaynak: ILO, 2017

2017 yılında göçmen işçilerin tercih ettikleri ülkelerin yüzdeleri Şekil 3.2’de verilmiştir. Kuzey, Güney ve Batı Avrupa ülkelerinde 23,9 dokuzluk bir yüzde ile göçmen işçilerin en çok tercih ettiği bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirtilen ülkeler arasında ikinci sırayı Kuzey Amerika alırken, en az tercih edilen bölge ise 0,7’lik bir oran ile Kuzey Afrika ülkeleri olmuştur.

Şekil 3. 3 Göçmen İşçilerin Ülkelerin Gelir Düzeyine Göre, 2017 (%)

Kaynak: ILO 2017,

Göçmen işçiler üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde göç etmek ya da çalışmak için yüksek gelirli ülkeleri tercih ettikleri görülmektedir. Şekil 3.3’de görüldüğü üzere yüksek

gelirli ülkelerin tercih edilme oranı %67,9 iken, düşük gelirli ülkelerin tercih edilme oranı ise %3,4 olarak gerçekleşmiştir.

Dünya genelindeki turizm sektöründe istihdam tablosu incelendiğinde gelişmekte olan ülkelerde nitelikli, kalifiyeli ve yabancı dil bilgisine sahip olan personeller talep edildiği görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise durum farklılık göstermektedir. Çünkü yetişmiş işgücüne sahip olmaları ve bazı bölümlerde niteliksiz emeğe ihtiyaç duymaları taleplerini daha az nitelikli işgücünden yana kullanmaktadırlar. Kadınların turizm sektöründe fazla istihdam edilmelerine rağmen, istihdam durumu genellikle vasıfsız işlere yönelik olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin yeterli yetişmiş personellerinin olmaması, o ülkelerde göçmen emeğinin yaygın şekilde görülmesine neden olmaktadır (Çisel Ekiz Gökmen, 2018, s.1).

3.3. Türkiye’de Turizm Sektörünün Gelişimi

Günümüz anlamı ile turizm sektörünün gelişimi 1980 sonrası dönemde küreselleşmenin etkisiyle şekillendiği görülmektedir. İlk çağlarda daha çok ihtiyaçları gidermek için gerçekleştirilen seyahatler modern çağlarda yeni yerler görmek ve gezmek için gerçekleştirilmiştir. Gıda gereksiniminden, yurtlak bulmaktan, güvenli yerlere yerleşme düşüncesinden, gezmek, eğlenmek ve hoş zaman geçirmek sürecine geçilmiştir. Küreselleşme ile birlikte eski ihtiyaç ve talepler doğrultusunda gerçekleştirilen yer değiştirme hareketleri önemini kaybetmiştir (UNESCO, 2006, s.8, akt. Deniz ve Özgür, 2010).

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti kuruluş yıllarında içte ve dışta yaşadığı ekonomik ve siyasal sorunların yanında dünyanın içinde bulunduğu kriz nedeniyle turizm alanında önemli çalışmalar yapamamıştır. Türkiye Cumhuriyetinde turizm iki dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Birinci dönem kuruluştan 1963 yılına kadar olan kısmı kapsamaktadır. Bu dönem plansız dönem olarak adlandırılmaktadır. Plansız dönemde kurulan “Seyyahin Cemiyeti” turizm sektörüne yönelik atılan ilk adım olma özelliği taşımaktadır. Cemiyet daha sonra “Türkiye Turing ve Otomobil Kulübü” olarak isim değiştirmiştir. Bu dönemde yapılan çalışmalar ile birlikte ilk afisler, şehir haritaları ve tercüman rehberlik sınavları yapılmıştır (Kozak vd., 1997, s.83). 1924 yılında ise ilk yataklı trenler hayata geçirilmiş olup, yurt içi seyahatlerin yanı sıra Şam ve Trablusgarp’a seferler düzenlenmiştir.

1925 yılında kurulan “Türkiye Tayyare Cemiyeti“ birlikte havacılık sektörü açısından önemli bir başlangıç olmuştur (TÜRSAB, 2019). Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk seyahat acentesi NATTA (Milli Türk Seyahat Acenteliği) 1925 yılında, ilk oteli olan Ankara Palas ise 1928 yılında açılmıştır. 1940 yılında Matbuat Müdürlüğü açılan ve 1943 yılında Basın Yayın Umum Müdürlüğü adı altında değişen Turizm Dairesi bu dönemden sonra tanıtım çalışmalarını hızlandırmıştır. Hem iç hem de dış turizme yönelik birçok destek programları hazırlamışlardır. Ayrıca 1949 yılında kurulan Turizm Danışma Kurulları gerçekleştirdiği toplantılar ile birçok kararlar alınmıştır (Köseoğlu, 2000, s.66). Plansız dönemin bir diğer önemli atılımı ise 1957 Yılında kurulan “Basın – Yayın ve Turizm Bakanlığı” ve 1962 yılında “Turban Oteller ve Tatil Köyleri”nin Turizm Bankası tarafından inşa ettirilmesi ve işletilmesi olmuştur. Her ne kadar büyük yatırımlar hayata geçirilememiş olsa dahi planlı dönemin alt yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır (Sözen, 2007, s.66).

Planlı dönem öncesi dönemde turist sayısı her yıl artış göstermesine rağmen bu sayı istenilen seviyelerde gerçekleşmemiştir. Turizm gelirleri ise turist sayılarının artışına rağmen çok geride kaldığı tabloda görülmektedir. Bu durumda yatak kapasitesinin ve tesislerin azlığının da etkisi olmaktadır. Planlı dönemin son yılında toplamda 22 050 yatak kapasitesine ulaşılrken, turist sayısı 172 867 kişi turizm geliri ise 7 316 000 000 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Fakat yine aynı yıl gelir gider dengesi tutturulamayarak -1,342 olarak hesaplanmıştır.

Türkiye’de Turizm Politikaları başlığı altında detaylı incelenecek olan Planlı Dönem sonrasında gerçekleştirilen çalışmalar sonuç vermeye başlamıştır. Dünya turizmi karşısında istenilen seviyeye ulaşamamasına rağmen artış hızı oldukça yüksek olmuştur. Öyle ki 1963 yılında 198 841 olan turist sayısı 1967 yılında 574 bin kişiye ulaşmıştır. Gelir ise 7 600 000 milyon dolardan 13 200 000 milyona ulaşmıştır. Turizmin ülkede yeni olması, yeni bir sektör olması ve yatırımların kısıtlı olmasını istenilen seviyelere ulaşamamasında neden olarak gösterilebilir (DPT, 1967, s.593).

1980’li yıllara gelindiğinde devletin politikaları değişmeye başlamıştır. Liberalizm yani özel sektörün aktif olduğu ve desteklediği bir yapıya geçilmeye çalışılmıştır. Bu döneme kadar devletin önderliğindeki turizm yerini özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına bırakmıştır. 1983 yılında çıkarılan 2634 Sayılı Teşvik Kanunu ile birlikte özel sektör yatırımları hız kazanmıştır. Turizm açısından önemli sayılan kurumlardan bazıları Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB), Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB),

Turizmi Geliştirme Vakfı (TUGEV) ve Turizm Yatırımcıları Derneği (TTYD) bu dönemde kurulmuştur (Yıldız, 2011, s.59). Kurulan bu örgütlerin amaçları ise, turizm işletmelerinde standardın sağlanması, ülke içinde ve dışında reklam ve tanıtım çalışmalarını gerçekleştirmek, dünya turizm sektörünü inceleyerek yeni politikalar oluşturmak, turizm destinasyonlarını belirlemek ve bu alanları turizme kazandırmak (İçöz vd., 2009, s.29).

Planlı dönemden sonra özellikle 1980 sonrası Türk turizmi hızlı bir ivme kazanmıştır. Yatırımlar ve desteklerin artması ile birlikte mevcut otellerde yatak sayısı 56 binden 173 bine ulaşmıştır. Bu duruma paralel olarak turist sayısında beklenilenin üzerinde bir artış yaşanmıştır. 1980’li yılların başında 1 200 000 civarında olan turist sayısı 1990’lı yılların başı itibariyle 5 milyon kişiyi geçmiştir (DTP, 2007, s.8-9). Turizm sektöründe yaşanan bu artış 1999 yılında yaşanan deprem felaketine kadar artışını devam ettirmiştir. Bu dönem içerisinde turizm gelirleri binde 3’ten %1,8’e, turist sayısı ise 10 milyona ulaşmıştır. Turizm gelirleri ise 7 600 000 000 milyar doları aşarak tarihin en yüksek geliri elde edilmiştir (Yağcı, 2003, s.204).

Tablo 3. 4 Yıllara Göre Konaklama Tesislerinin Sayısı (2012-2018)

	BAKANLIK				BELEDİYE BELGELİ		TOPLAM TESİS VE YATAK KAPASİTESİ TOPLAMI	
	TURİZM YATIRIM BELGELİ		TURİZM İŞLETME BELGELİ					
Yıllar	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak	Tesis	Yatak
2012	960	273 877	2 870	706 019	8 988	512 462	12 818	1 492 358
2013	1 056	301 862	2 982	749 299	9 196	497 728	13 234	1 548 889
2014	1 113	308 944	3 125	803 664	9 188	496 697	13 426	1 609 305
2015	1 125	314 194	3 289	850 089	9 187	496 574	13 601	1 660 821
2016	1 135	312 912	3 641	899 881	9 186	496 538	13 962	1 709 331
2017	1 051	263 033	3 770	935 000	7 607	506 934	12 428	1 704 967
2018	981	225 421	3 925	974 574	7 671	511 076	12 577	1 711 071

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020

Tablo 3.4’de 2012 ile 2018 yılları arasında tesis ve yatak sayısı yukarıda verilmiştir. 2012 yılında toplamda 12 818 tesis ve 1 492 358 yatak kapasitesine ulaşılmıştır. En fazla alınan belge türü ise belediye işletme belgeleri tesislere verilmiştir. Fakat yatak kapasitesi açısından ise turizm belgeli tesislerin yatak kapasitesi en fazladır. 2018 yılı itibari ile 981

turizm yatırım belgeli 3 925 turizm işletme belgeli ve 7 671 belediye belgeli tesisle toplamda 12 577 tesise ulaşılmıştır. 2018 yılı sonu ile birlikte toplamda 1 711 071 yatak kapasitesine sahip hale gelinmiştir.

Tablo 3. 5 2003-2020 Türkiye'yi Ziyaret Eden Turistlerin Gelir, Sayı ve Ortalama Harcama verileri

YILLAR	TURİZM GELİRİ (1000\$)	ZİYARETÇİ SAYISI	ORTALAMA HARCAMA (\$)
2003	13 854 866	16 302 053	850
2004	17 076 606	20 262 640	843
2005	20 322 112	24 124 501	842
2006	18 593 951	23 148 669	803
2007	20 942 500	27 214 988	770
2008	25 415 067	30 979 979	820
2009	25 064 482	32 006 149	783
2010	24 930 997	33 027 943	755
2011	28 115 692	36 151 328	778
2012	29 007 003	36 463 921	795
2013	32 310 424	39 226 226	824
2014	34 305 904	4 415 070	828
2015	31 464 777	41 617 530	756
2016	22 107 440	31 365 330	705
2017	26 283 656	38 620 346	681
2018	29 512 926	45 628 673	647
2019	34 520 332	51 860 042	666

Kaynak: TÜİK, 2020

Türk ekonomisinde turizm sektörünün önemli bir gelir getirici etkisinin anlaşılması ve çalışmaların daha sistemli hale gelmesi ile birlikte Türkiye dünya turizminde önemli bir konuma yükselmiştir. Planlı kalkınma döneminde turist sayısı 1 100 000 milyon iken bu sayı 2019 yılında 51 800 000 milyona kişiye ulaşmıştır. Turizm geliri 1980’de 326 milyon dolardan, 2019 yılında 34 500 000 milyar dolara yükselmiştir. Verilerden de anlaşılacağı gibi Türkiye artık tercih edilen bir ülke konuma geçmiştir (UNWTO, 2019).

Tablo 3. 6 Türkiye’ye En Çok Ziyaretçi Gönderen Ülkeler, 2019

ÜLKE	TURİST SAYISI
RUSYA	7 017 657
ALMANYA	5 027 472
BULGARİSTAN	2 713 464
İNGİLTERE	2 562 064
İRAN	2 102 890

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020

2019 yılında Türkiye'ye en çok turist gönderen ülkeler yukarıda tabloda verilmiştir. Rusya en çok turist gönderen ülke olurken, bir önceki yıl beşinci sırada yer alan Gürcistan'ın yerini İran'ın aldığını görmekteyiz.

Tablo 3. 7 Turizm Gelirlerinin İhracat Gelirleri ve Turizm Giderlerinin İthalat Giderleri Oranı

Turizm Gelirlerinin İhracat Gelirleri ve Turizm Giderlerinin İthalat Giderleri Oranı (1969-2019) (Milyon \$)						
YILLAR	İHRACAT	TURİZM GELİRLERİ	TURİZM GELİRLERİNİN İHRACATA ORANI (%)	İTHALAT	TURİZM GİDERLERİ	TURİZM GİDERLERİNİN İTHALATA ORANI (Milyon \$)
1969	537 0	36 6	6 8	801 0	42 2	5 3
1979	2 261 2	280 7	12 4	5 069 4	95 1	1 9
1989	11 624 7	2 556 5	22 0	15 792 1	565 0	3 6
1999	26 587 2	5 203 0	19 6	40 671 3	1 471 0	3 6
2002	36 059 1	12 420 5	34 4	51 553 8	1 880 0	3 6
2009	102 142 6	25 064 5	24 5	140 928 4	5 090 4	3 6
2015	14 934 9	31 464 8	21 9	207 203 4	5 698 3	2 8
2016	142 606 2	22 107 4	15 5	198 601 9	5 049 8	2 5
2017	156 992 9	26 283 6	16 7	233 799 6	5 137 2	2 2
2018	167 967 2	29 512 9	17 5	223 046 0	4 896	2 2
2019	171 531 0	34 520 3	20 1	202 705 0	4 403	2 1

Kaynak: TÜRSAB, 2020

Tablo'da seçili tarihlerde ihracat gelirlerinin turizm gelirlerine ve ithalat giderlerinin turizm giderlerine oranları verilmiştir. 2002 yılında turizm gelirleri ihracat gelirleri içerisinde %34,4'lük oranla en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Planlı Dönem öncesinde çok az bir orana sahip olan turizm gelirleri özellikle 2000'li yılların başından itibaren bir yükseliş göstermiştir. Özellikle 2016, 2017 ve 2018 yıllarında son on dokuz yılın en düşük seviyesi yaşanmıştır. En yüksek seviyenin görüldüğü 2002 yılında turizm geliri 12 420 500 milyon dolar iken, 2019 yılında 34 520 300 milyon dolara ulaşmıştır. İhracat gelirleri ise 2002 yılında 36 059 100 milyon dolardan 2019 yılında 171 967 200 milyon dolar seviyesine ulaşmıştır. İthalat giderlerinde artış ve azalışların yaşandığı görülmektedir. Aynı oranda turizm giderleri de yıllar itibariyle düşüş ve yükseliş eğilimi göstermiştir.

3.4. Türkiye’de Turizm Sektörü ve İstihdam Yapısı

Ülkelerin turizm sektörüne yönelik gerçekleştirmek istedikleri hedefleri farklılık göstermektedir. Turizm açısından gelişen ülkeler bu sektörün hem gelir getirici yapısından hem de istihdama olan etkisinden faydalanmaktadırlar. Gelişmiş ülkelerin yaşadığı sorunların başında ise istihdam gelmektedir. Sorunun çözüm noktasında istihdam yaratmadaki rolünden dolayı turizm önemli bir konumu temsil etmektedir. Yapılan araştırmalar gelecekte en önemli istihdam yaratıcı sektörü turizm olarak görmektedir. Günümüzde binlerce sektörü beslemesi ve yeni iş alanlarını etkilemesi yatırım boyutunda hem hükümetleri hem de özel sektörü bu sektöre doğru teşvik etmektedir (WTO, 2010, s.14). Turizm sektörü emek yoğun bir sektördür. Hizmet üretildiği yerde tüketildiği için hizmetin üretildiği yere gidilerek alınan hizmet sadece turizm sektörüne özgüdür. Üreticisinin de, tüketicisinin de kaynağı tamamen insandır. Bunun için turizmde istihdam boyutunda kalifiye ve hizmeti doğru sunabilen çalışanlara ihtiyaç duyulmaktadır (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008, s.7).

Giderek çeşitlenen turizm sektöründe rekabet işletmeler arasında olduğu kadar artık devletler düzeyinde de yaşanmaktadır. Burada önemli olan tesislerin ve hizmetin kalitesidir. Turistin ülkesinden çıkıp tekrar ülkesine döneceği ana kadar alacağı hizmetler onun tekrar bu bölgeyi tercih etmesini ve başka insanlara da önermesini sağlamaktadır. Turistin tatilini iyi geçirmesini sağlamak ve iletişimi doğru kurmak için kalifiye ve donanımlı personelin rolü çok önemlidir. Bu yüzden istihdam edilen personelin hizmet algısı ve becerisi misafirin tekrar buraya gelmesinde bir etken olmaktadır (Aymankuy ve Aymankuy, 2013, s.2).

Yıllar itibari ile sektörler arasında istihdam yapısı yer değiştirmiştir. Özellikle tarım ve sanayi sektörleri en fazla istihdam yaratan sektörlerin başında gelirken günümüzde ilk sırayı hizmetler sektörü almıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerin turizm yatırımları ile birlikte turizm sektörü hizmetler sektörünün en fazla istihdam yaratan alanı olmuştur. Son yıllarda gelişmekte olan ve gelişmemiş olan ülkelerinde bu alanda çalışmalar yapmaya başladığı görülmektedir. Fakat hala yatırımlar istenilen seviyelere ulaşmış değildir. Turizm sektörünün temel noktasının hizmet olması ve hizmeti alanın da hizmeti sunanında insan olması sektörde otomasyon ve makineleşmeyi sınırlı kılmıştır. Bu yüzden ki istihdam yaratmadaki gücü giderek artmaktadır (İçöz ve Kozak, 1998, s.219, Ünlüöner vd., 2007, s.165). Emek yoğun yapısı ve insan merkezli bir sektör olması

turizmde istihdamı üç farklı açıdan ele almamızı gerekli kılmaktadır. Doğrudan istihdam, dolaylı istihdam ve uyarılmış istihdam başlıkları altında incelenmektedir (Hepaktan ve Çınar, 2010, s.148; Ulusoy ve İnançlı, 2011, s.92).

- Doğrudan İstihdam: Otel, motel, kamping, rezidans, restoran, kafe, bar, seyahat acenteleri ve taşıma firmaları ve bu firmalarda çalışanlar doğrudan istihdamı oluşturmaktadırlar.
- Dolaylı İstihdam: Turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin temin ettiği mal ve hizmet girdilerini sağlayan işletmelerde oluşturulan istihdam çeşididir. Örneğin, sağlık hizmetlerinde anlaşmalı olan sağlık personeli bu işletmelerde çalışmamasına rağmen belirli aralıklarla tesislere gelerek hizmet vermekte ve ek gelir elde etmektedir.
- Uyarılmış İstihdam: Yerel halk tarafından turizmden elde edilen harcanması sonucunda meydana gelen ve ek istihdam olarak da bilinen istihdam türüdür. O bölgede faaliyet gösteren marketlerdeki istihdam artışını uyarılmış istihdama örnek olarak verebiliriz.

Turizmin bir endüstri haline gelmesi, yatırımların artması, tesislerin kapasitelerinin çoğaltılması ile birlikte gelen turist sayısının artması istihdama olan talebi arttırmaktadır. Sezonluk dönemlerde ise personel ihtiyacının artması ve yeterli personele ulaşılamaması bu boşluğu göçmen emeği ile kapatmalarına neden olmaktadır. Yaşanan bu artışlarla birlikte alt sektörlerde canlanacak ve istihdam sayılarını arttıracaklardır. Tabloda da görüldüğü gibi turizm sektörünün ekonomik gelirindeki artış, doğrudan, dolaylı ve uyarılmış bütün alanlardaki istihdamı arttıracaktır (Önal vd., 2006, s.25).

Tablo 3. 8 Sektörlere Göre Toplam Yatırım, İstihdam ve Kişi Başı İstihdam Maliyeti 2018

Sektör	Toplam Yatırım Milyon TL	Yaratılan İstihdam Kişi	Bir Kişilik İstihdam Maliyeti TL
Madencilik	3 785 000	3 545	1 067 701
İmalat	64 285 000	126 629	507 664
Enerji	21 833 000	4 317	5 057 447
Hizmetler	64 865 000	115 244	562 849
Turizm	5 019 000	11 177	449 047
Türkiye Toplam	177 899 000	226 569	785 187

Kaynak: TTYD Türkiye Turizm Yatırımcılar Derneği, 2020

Tabloda 3.8’de verilen bilgilerde görüldüğü gibi en yüksek yatırım 64 865 000milyon ile hizmetler sektörüne aittir. En düşük yatırım 3 785 000 milyon ile madencilik sektörüdür.

Turizm sektörü 4. Sırada 5 019 000 milyon yatırım bedeli ile yerini almıştır. İmalat sektörü 126 96 kişi ile istihdamda ilk sırada yer alırken kişi başı maliyeti ise 507 664 TL'dir. Burada görüldüğü üzere maliyetin düşük olması istihdamda artışı sağlarken, enerji sektöründe ise istihdam maliyetlerinin yüksek olması istihdam edilenlerin sayısını azaltmaktadır.

Tablo 3. 9 Türk Turizm Sektöründe İşletmelere Göre İstihdam

Türk Turizm Endüstrisinin Kolları ve Kollara Göre İstihdam Rakamları						
Yıl		2014	2015	2016	2017	2018
1	Konaklama Tesisleri	260 777	300 182	267 589	294 958	343 928
2	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	1 071 945	1 128 515	1 164 473	1 189 288	1 253 134
3	Yolcu Taşımacılığı	311 570	324 820	362 572	391 243	411 351
4	Taşıma Ekipmanı Kiralama	15 506	13 311	15 727	24 250	27 593
5	Seyahat Acenteleri ve Diğer Rezervasyon Hizmetleri	46 647	49 734	51 324	44 157	50 103
6	Kültür Endüstrisi	32 400	38 565	50 000	56 491	55 111
7	Spor ve Eğlence Endüstrisi	62 240	71 624	58 092	62 422	81 158
8	Erkek Çalışan Sayısı	1 460 695	1 547 149	1 559 648	1 621 697	1 737 118
9	Kadın Çalışan Sayısı	340 389	379 602	410 128	441 112	485 260
10	Toplam	1 801 085	1 926 751	1 969 776	2 062 808	2 222 378

Kaynak: OECD, 2019; akt. Elvin Zamanlı, (2020).

Tabloda verilen bilgilere göre istihdam rakamlarının sürekli arttığı görülmektedir. Erkeklerin sektörde kadınlara göre daha çok istihdam ettiği ve kadın çalışanların sayısının her yıl arttığı görülmüştür. 2014 yılında 1 460 695 olan erkek çalışan sayısı 2018 yılında 1 737 118'e, 340 389 olan kadın çalışan sayısı ise 485 260'a ulaşmıştır. Sektörde en fazla istihdamı yiyecek ve içecek alanı sağlamaktadır. 2014 yılında 1 071 945 olan çalışan sayısı, 2018 yılında 1 253 134'e ulaşmıştır.

Dünya sıralamasında en fazla istihdam yaratan sektörler arasında turizm sektörü, petrol, kimya ve otomobil sektörlerinden sonra dördüncü sırada yer aldığı görülmüştür. 2011 yılı verilerine göre turizm sektörü dünya genelinde toplam istihdamın %8,7'sini oluştururken, Türkiye'de ise oran %8,1 olarak belirlenmiştir. Yine aynı dönem içerisinde 509 500 bin

kişi turizm sektöründe doğrudan istihdam edilirken, 1 939 000 kişi ise dolaylı ve uyarılmış olarak istihdam edilmiştir. 2018 yılına gelindiğinde bütün alanları ile birlikte istihdam edilenlerin sayısı 2 222 378 kişiye ulaşmıştır. Bu rakam Cumhuriyet döneminin en yüksek istihdam rakamlarını oluşturmuştur. Tüm bu verilere rağmen rakamların net doğruluğu tartışılmaktadır. Çünkü kayıt dışı çalışmanın yüksek olması, dönemsel ve mevsimlik olması gibi nedenler bu alanda çalışma yapılmasını zorlaştırmaktadır (Bulut, 2000).

Yatırımların artması, yeni destinasyon ve turizm çeşitlerinin oluşturulması sürekli bir personel ihtiyacını doğurmaktadır. Yapılan araştırmalarda ise kayıt dışı istihdam ile birlikte istihdam edilenlerin sayısının daha çok olacağı belirtilmektedir.

Tablo 3. 10 İstihdamın Sektörel Dağılımı (%), 2014-2019

	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmet
2014	100,0	21,1	20,5	7,4	51,0
2015	100,0	20,6	20,0	7,2	52,2
2016	100,0	19,5	19,5	7,3	53,7
2017	100,0	19,4	19,1	7,4	54,1
2018	100,0	18,4	19,7	6,9	54,9
2019	100,0	18,2	19,8	5,5	56,5

Kaynak: TÜİK, 2019

2014 ile 2019 yılları arasında tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler sektörlerinde oransal olarak artma ve azalma eğilimleri yaşanmıştır. Turizm sektörünün de içerisinde yer aldığı hizmetler sektörü yıldan yıla artış görülmektedir. Tarım, sanayi ve inşaat sektörlerinde ise istihdam oranlarında istikrarlı bir azalma eğilimi görülmektedir. 2019 yılında, istihdam edilenlerin %18,2'si tarım, %19,8'i sanayi, %5,5'i inşaat, %56,5'i ise hizmet sektöründe yer almıştır. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında hizmet sektörünün istihdam edilenler içindeki payı 1,6 puan, sanayi sektörünün payı 0,1 puan artarken, tarım sektörünün payı 0,2 puan, inşaat sektörünün payı 1,4 puan azalmıştır. 2019 yılında 5 milyon 97 bin kişi tarım sektöründe, 5 milyon 561 bin kişi sanayi sektöründe, 1 milyon 550 bin kişi inşaat sektöründe, 15 milyon 872 bin kişi hizmet sektöründe istihdam edilmiştir. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında istihdam edilenlerin sayısı tarım sektöründe 200 bin, sanayi sektöründe 113 bin, inşaat sektöründe 442 bin kişi azalırken, hizmet sektöründe ise 98 bin kişi artmıştır.

Tablo 3. 11 Konaklama ve Eğlence Yerleri İşkolundaki İşçilerin Tüm İşkollarına Oranı

Yılla / Temmuz Dönemi	Tüm İşkollarındaki Toplam İşçi Sayısı	Konaklama ve Eğlence Yerleri İşkolundaki İşçi Sayısı	Konaklama ve Eğlence Yerlerinin Tüm İşkollarına Oranı (%)
1995	3 905 118	183 484	4,70
2000	4 521 081	219 107	4,85
2009	5 398 296	327 929	6,7
2019	13 764 063	1 052 609	7,65

Kaynak: DİE Çalışma İstatistikler 1995, DİE Çalışma İstatistikler 200-2001, İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin İstatistikleri Hakkında 2009 ve 2019 Temmuz Ayları Tebliği, akt. Öztürk, 2021.

Tablo 3.11’de 1995 ile 2019 yılları arasında belirli tarihlere ait veriler verilmiştir. 1995 yılında tüm iş kollarında 3 905 118 kişi çalışırken, turizm sektöründe ise 183 484 kişi istihdam edilmektedir. Oran ise %4,70 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında ise 13 764 063 kişi içerisinde 1 052 609 kişi turizm sektöründe çalışmaktadır.

Turizm sektöründe sigortalı çalışanların yanında kayıt dışı istihdam, sektörde önemli bir yer tutmaktadır.. Turizm işletmeleri genellikle aile şirketi olmasından dolayı aile içi bireylerin ücretsiz veya kayıtsız çalışması söz konusudur. Türkiye’de ve dünyada bu tarz şirketlerin çokluğu ve aile fertlerinin iş gücüne katılımı toplam iş gücü içinde büyük bir paya sahiptir (Önder ve Durgun, 2008, s.367).

2018 yılı Türkiye turizm sektörü için oldukça önemli bir yıldır. Yatırımlar ve tanıtımlar hızlandırılmış ve farklı ülkelere daha çok turist çekilmeye çalışılmıştır. Gelen turist sayısı bu dönemde 40 000 000 kişiyi aşmış ve sezon diğer yıllara göre uzamıştır. Bu durumun sonucunda 2018 yılında 1 777 700 kişi istihdam edilmiştir. 2019 yılı verilerine göre %5,7 oranında bir değişim yaşanmış ve istihdam edilenlerin sayısı 1 245 037 gerilemiştir (Resort Turizm Perspektif, 2019, s.18).

3.5. Türkiye’de Turizm Sektöründe Göçmen Emeği

Türkiye konumu gereği geçmiş dönemlerde de günümüzde de dünya üzerinde önemli bir yerdedir. Asya ile Avrupa arasında köprü olması, özellikle Orta Doğu ve Asya ülkelerinden yoğun göç almasına neden olmuştur. Genellikle Türkiye transit bir ülke

konumundayken gelişen ve büyüyen yapısı göçmenler için Türkiye'yi hedef ülke haline getirmiştir (Ergün, 2012, s.134).

Türkiye özellikle 1990 sonrası dönemde yoğun göç almaya başlamıştır. Özellikle Türk kökenli göçmenlerin yanı sıra farklı milletlerden de gelenlerin artmaya başladığı görülmektedir. Bu durumda, sınır ve yakın ülkelerdeki istikrarsızlık, iç karışıklıklar, Türkiye'nin o ülkelere göre daha iyi durumda olması ve istihdam imkânlarının daha fazla olması etkilidir. Özellikle bu dönemlerde devletin turizmi desteklemesi ile birlikte bugüne kadar gelişimini sürdüren bir sektör olmuştur. Turizm sektörünün gelişmesi ile birlikte yeni iş alanları ve yeni istihdam taleplerinin artmasını sağlamıştır (Danış, 2015, s.8-9).

Gelişmekte olan devletlerin en önemli sorunlarının başında işsizlik gelmektedir. Birçok adım atılmasına rağmen işsizlik istenilen seviyelere inmiş değildir. Bugün toplamda 16 milyon kişi hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Bu sektörün ise en önemli alanını 2 milyon 198 bin kişiye istihdam sunan turizm sektörüdür. Son yıllarda ise turizm sektörü toplam istihdam içerisinde %8'lik bir orana sahip hale gelmiştir (Şit, 2016, s.101).

2016 yılına kadar yabancı çalışanlara kota uygulaması uygulanırken, 2016 yılında çıkartılan 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu (UİK) ile birlikte göçmenlerin turizm sektöründe çalışmaları kolaylaştırılmıştır. İlk zamanlarda başvurular incelenerek, sektörün ihtiyaç durumuna göre ve o işi yapacak yerel iş gücü olmaması durumunda çalışma izni veriliyordu. Daha önceleri Turizm Bakanlığı bu konularda yetkili iken 2016 yılı itibarıyla yetki Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na verilmiştir (Toksöz ve Ünlütürk, 2011).

Turizm sektöründe göçmen emeğinin tercih edilmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Dünya ve Türk turizm sektörünün genel eğilimleri benzerlik göstermektedir. Göçmenlere ihtiyaç duyulmasının nedenleri ise (İçduygu, 2014, s.13).

- Düşük maliyetli olmaları,
- Güvencesiz çalışma koşullarını kabul etmeleri,
- Disiplinli, eğitilmiş ve sektöre kolay adapte olmaları,
- Birden fazla yabancı dil bilmeleri,
- Yerel iş gücünün yapmaktan çekindiği işleri yapmaları,
- Uzun saat çalışabilmeleri,
- Esnek çalışma koşullarına uyabilmeleri,

- Yerel iş gücüne göre daha ucuza çalışmaları

Tablo 3. 12 Yıllara ve İzin Türlerine Göre Verilen Çalışma İzinleri (2003-2017)

Yıllar	Sürelİ İzin	Süresiz İzin	Bağımsız İzin	Toplam
2003	804	50	1	855
2004	7 065	226	11	7 302
2005	9 248	159	31	9 438
2006	10 465	120	18	10 603
2007	8 823	96	11	8 930
2008	10 582	107	16	10 705
2009	13 931	83	9	14 023
2010	14 098	101	2	14 201
2011	17 318	132	16	17 466
2012	32 191	79	9	32 279
2013	45 721	93	9	45 823
2014	52 197	95	3	52 295
2015	64 402	115	4	64 521
2016	73 410	115	24	73 549
2017	87 150	19	13	87 182

Kaynak: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2017.

Tablo 3.12’de 2003 – 2017 yıllarına ait verilen çalışma izinleri yer almaktadır. 2017 toplamda 87.182 yabancıya çalışma izni verilerek en yüksek orana ulaşılmıştır. 2003 yılında 855 olan bu sayı sürekli bir artış göstermiştir. Sürelİ izinlerin sürekli arttığı ve süresiz izinlerin değişiklik gösterdiği bir yapı ortaya konulmuştur. 2007 yılında geriye doğru bir hareket görülürken, bu durumda küresel anlamda yaşanan ekonomik kriz neden olarak gösterilmiştir.

Turizm sektörünün emek yoğun sektör olması, aile içi şirketlerin yoğun olması, küçük ve büyük işletme türlerinin yaygın olması, kayıt dışı istihdamın görülmesine neden olmaktadır. Göçmen istihdamına ait sayıların net olmamasının en önemli örneğini ÇSGB’nin 2007 yılında 7 il üzerinden toplamda 389 işyerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmada gösterilmiştir. Antalya, İzmir, Aydın, Muğla, Edirne ve Denizli illerinde otel, restoran, bar, gece kulübü ve seyahat acentesini kapsayan işletmelerde toplamda 389 işyerinin 335’nde kayıt dışı istihdama rastlanmıştır. Belirli tesislerde toplamda 641 kayıt dışı çalışan tespit edilmiştir (Toksöz vd., 2012, s.63).

Türkiye’de turizm sektöründe çalışanların sorunları yerel iş gücü ve göçmenler için benzerlik göstermektedir. Karşılaşılan sorunlar genellikle, çalışma sürelerindeki uzunluk, mesai ücretlerinin ödenmemesi, kayıt dışı istihdam, izinlerin kullanılmaması genellikle sezonluk çalışmanın yaygın olması, mesai ödemek yerine izin verilmesi ve

stajyer çalıştırılması gibi durumlar sektörde sorunların yaşanmasını neden olmaktadır (Öztürk, 2018).

Tablo 3. 13 2017 Yılı İtibariyle Turizm Alanında Ekonomik Faaliyetlere ve İzin Türlerine Göre Yabancılara Verilen Çalışma İzin Sayısı

Ekonomik Faaliyetler	Sürelili	Süresiz	Bağımsız	Toplam
Yiyecek İçecek Hiz.	2 295	-	-	2 295
Konaklama	10 432	-	-	10 432
Spor, Eğl. Dinl. Faal.	909	-	-	909
Seyahat Ac. Tur Op. Hiz.	904	-	-	904
Havayolu	629	-	-	629
Genel Toplam	15 169	-	-	15 169

Kaynak: Çalışma Hayatı İstatistikleri 2017.

Yukarıdaki Tablo 3.13'den de anlaşılacağı üzere 2017 yılı için göçmenlere verilen çalışma izinleri oldukça sınırlıdır. Sürelili olarak verilen çalışma izin sayısı 2017 yılı için toplamda 15 169 kişidir. En fazla çalışma izni verilen alan ise 10 432 kişi ile konaklama sektörüdür. En az çalışma izni verilen sektör ise 904 kişi ile seyahat acenteleri olmuştur. Yabancılara rehberlik hakkının tanınmaması bu durumda etkili olmaktadır. Kayıt dışı istihdamın yoğun olduğu turizm sektöründe, kayıt dışı istihdam ile birlikte verilen sayıların daha yüksek olacağı belirtilmektedir.

3.6. 1980 Sonrası Planlı Dönemde Türk Turizm Politikaları

1960 yılından itibaren 2023 yılına kadar olan dönem turizmde planlı dönem olarak adlandırılmaktadır. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin kurulmasından günümüze kadar olan zaman içerisinde 11 tane "Beş Yıllık Kalkınma Planı" hayata geçirilmiştir. Hazırlanan turizm politikaları ile birlikte yeni hedefler belirlenerek, o hedeflere ulaşılabilecek yöntemler ve planlar ortaya konulmuştur. Kalkınma planlamaları ile birlikte turizm endüstrisinin dünü, bugünü ve geleceğine yönelik tespitler yapılmaktadır. Turizmin mevcut durumu, nereye hedeflediği, nereye ve hangi yöntemlerle ulaşılabileceğine öncülük eden bir rehber görevi görmektedir (Oktayer vd., 2007).

"Planlama" ve "Kalkınma" kavramlarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Kalkınma mevcut durumu iyileştirme olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk başlarda Batı ülkelerinin gündeminde yer alırken, kısa bir dönem içerisinde diğer ülkelerde kalkınma adına çalışmaları hayata geçirmeye çalışmışlardır. Planlamada ise mevcut durumu iyileştirme

ve geliştirmeye yönelik belirlenen yollardan en uygun ve doğru olanın akılcı bir yöntemle belirlenmesi sürecini kapsamaktadır. Türkiye’de ise bu dönemin oluşması 1961 Anayasası’na denk gelmiştir. Anayasa ile birlikte ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı sağlamak adına kalkınma planlarının hazırlanıp ve hayata geçirilmesi yasalaştırılmıştır (Yemen, 2015, s.1002). Oluşturulan planlar kamu sektörü için emredici, özel sektör için ise destekleyici bir yapıya sahiptir (Akdağ vd., 2019, s.20).

Planlı Dönemi kendi içerisinde iki alt başlık altında ele alacak olursak, bu dönemleri 1963’ten 1983’e kadar olan kısmı ve 1983’ten günümüze kadar olan kısmı kapsayan dönemler olarak ayırabilmekteyiz. Hazırlanan planlarda hükümet şekillerinin etkileri de hissedilmektedir. 1983’e kadar devlet destekli ve devlet tarafından atılan adımlar ön planda iken, özellikle Turgut Özal Dönemi yani 1983 ile birlikte başlayan liberal piyasaya bağlı olarak özel sektör ön planda tutulmuştur. 1980 sonrası dönem “Dışa Açık Dönem” olarak ta adlandırılmaktadır (Soyak, 2009, s.56-57).

1960’lı yıllar turizm sektörünün öneminin anlaşıldığı ve yatırımların başladığı dönem olarak kabul edilmektedir. Yine aynı dönem içerisinde belirlenen sektörlerle ek olarak turizmde hizmetler sektörü içerisinde kabul görmesi ile birlikte programlara dahil edilmeye başlanmıştır. Bu dönemle ilgili olarak turizm sektörüne yönelik birçok uygulama ve plan programlara edilmesine karşın uluslararası piyasada yerini alabilmiş değildir. Bu durumun temelinde sektörde yeni bir ülke olunması, sektöre yönelik bilgili ve tecrübeli personelin eksikliği, arz ve talep eğrisinin doğru konumlandırılmamış olması gibi nedenler yer almaktadır (Dalgın vd., 2015, s.178).

3.6.1. Beşinci beş yıllık kalkınma planında turizm politikaları (1985-1989)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda; kitlesel turizmin yanında bireysel turizmin önemine ve değerine vurgu yapılmıştır. Turizm potansiyeli açısından yüksek değerlere sahip olunması beraberinde sürdürülebilir planlara olan ihtiyacı doğurmuştur. Hazırlanan raporda turizm gelirlerinin yıl ortalamasında %14,2, turizm giderlerinin ise %18,9’luk bir artış ile dönem sonunda, 540 000 000 milyon dolarlık net gelir elde edilmek hedeflenmiştir. Türkiye’ye gelecek turist sayısı yılda %10,8 artışla 12 300 000 milyon kişinin geleceği, yurt dışına çıkacak vatandaş sayısı ise yılda ortalama %3,5’luk bir artışla 1 217 800 kişi hedeflenmiştir. Yine dönem içerisinde yatak kapasitesinin 100 000 bin yatağa ulaşacağı öngörülmüştür (DPT, 1984, s.120).

Hazırlanan raporda turizmin geniş alanlara yayılmaya çalışıldığı görülmektedir. Raporda (DPT, 1985, s.120).

- Dünya genelinde iletişimi arttıracak politikalar oluşturularak, Ekonomi ve İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC), Üçüncü Dünya Ülkeleri ve Balkan ülkeleri ile turistik ilişkiler geliştirilecektir.
- Doğal çevrenin korunması, turizm amaçlı kullanılması ve turizmi geliştirmek adına ortak önlemler alınacaktır.
- Turizm Bankası'nın doğrudan yatırımı gerçekleştirilmesi yerine, fonları kullandırmaya yönlenecektir.
- Türkiye'nin sahip olduğu bütün turizm potansiyeline sahip değerler çevreci prensipler doğrultusunda değerlendirilecektir.
- İstatistiki bilgiler modern teknikler ile toplanacaktır.
- Devlet tarafından; konferans, termal, yat ve kış turizmine yönelik alt yapı çalışmaları başlatılacaktır.

Turizm sektörünün Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi, planlı dönemler içerisinde en başarılı olduğu ve bütün hedeflerin üzerinde çıktığını söyleyebiliriz. Çıkarılan kanunlar, yasalar, yönetmelikler, tanıtım ve reklam çalışmaları, dış piyasaya yönelik atılan olumlu adımlar, tesis sayılarının artması gibi gerçekleştirilen çalışmaların bu dönem sonunda istenilen hedefe ulaşılmıştır. İstenilen turist sayısı, turizm geliri ve yatak kapasitesine büyük oranda ulaşıldığı vurgulanmıştır.

3.6.2. Altıncı beş yıllık kalkınma planında turizm politikaları (1990-1994)

Bu dönemde alt ve üst yapının nitelik ve nicelik yönünden yükseltilmesine yönelik planlamaların hayata geçirilmek istenmesinin yanı sıra belirli önlemlerin alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bir önceki dönemin pozitif yansımaları bu dönemde beklentileri arttırmıştır. Yapılan çalışmalarda Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planları sürecinde turizm gelirlerinin, turist sayısının ve yatak kapasitelerinin istenilen oranda artacağı öngörülmüştür. Dönem içerisinde yatak kapasitesinin 350 000'e ulaşacağı, turizm gelirlerinin bir önceki döneme göre %13,6 artacağı ve turist sayısının da %8,2 oranında artacağı belirtilmiştir (DPT, 1989, s.281–282).

Bu kalkınma planı döneminde izlenecek turizm politikaları şunlardır (Sezgin ve Acar, 1991, s.110-112):

- Turizm sektörü piyasayı doğrudan, dolaylı ve uyarılmış şekilde etkilemektedir. Etki ettiği iş kollarının artırılması gerektiğini belirtirken, kalifiyeyi arttırmak gerektiğini de vurgulamışlardır.
- Teşvik politikaları artırılarak yeni turizm destinasyonları cazip hale getirilmelidir.
- Charter taşımacılığı geliştirilecek ve yerli seyahat acenteleri teşvik edilecektir.
- Yerel turizm potansiyeli artırılarak ekonomik ve sağlıklı tatil yapılması sağlanacaktır.
- Küçük kapasiteli tesisler ve aile işletmeciliği teşvik edilecektir.
- Turizm sezonunun yılın tamamına yayılmasını sağlayacak çalışmalar gerçekleştirilecektir.
- Tarihi ve fiziksel çevrenin korunması sağlanacaktır.
- Eğitilmiş kalifiyeli personel açığının kapatılması için otelcilik ve turizm meslek liselerine önem verilecektir.

3.6.3. Yedinci beş yıllık kalkınma planında turizm politikaları (1996-2000)

1995 – 2000 yılları arasındaki dönemi kapsayan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, eksikliklerin en yoğun hissedildiği dönem olarak belirtilmiştir. Diğer Akdeniz ülkelerine göre her alanda geri kalındığı tespit edilmiştir. Yaşanan olumsuzlukları önlemek adına reklam, satış ve pazarlama alanlarına önem verilmiştir. Turizm sezonunun bütün yıla yayılamaması, sadece belirli bir bölgede yoğunlaşması ve turizmde yeni destinasyonların oluşturulamaması sorunları arttırmıştır (DPT, 1995, s.162). Kıyı turizmini canlandırmak adına yatçılık alanları ile ilgili çalışmalar planlanmıştır. Ayrıca yine bu dönem içerisinde küçük ölçekli işletmelerin desteklenmesine yönelik çalışmalar ile birlikte yatak kapasitenin artırılmasında önemin vurgulanmasına rağmen kaynak bulmada yaşanan sıkıntılar, tesis inşaatlarının yavaşlamasına neden olmuştur. Sürdürülebilir turizmin artık sektörün en önemli yanı olduğu belirtilmiştir (Kozak, 2009, s.119).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi'nde birçok amaç ve hedef belirlenmiştir. Kaynak bulmada büyük sorunlar yaşansa bile bu dönem sürdürülebilir planlar açısından önem taşımaktadır. Sürekliliği sağlayabilmek adına turizm kaynaklarının geliştirilmesi, ekonominin güçlendirilmesi, doğal ve kültürel zenginliklerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Daha önceki kalkınma politikaları dönemlerinde yaşanan kalite ve kalifiye sorunlarını çözebilmek adına sertifikasyon programları uygulanacaktır (DPT,

1996, s.25). Üst yapıdaki gelişimi alt yapıdaki çalışmalarla sağlamlaştırmak için ATAK (Akdeniz–Ege Turizm Altyapısı Kıyı Yönetimi) Projesinin hayata geçirilmesi için düzenlemelerin yapılacağı ifade edilmiştir (DPT, 1995, s.163). Kamu sektörü, yerel yönetimler, yerel halk ve özelliklede tur operatörleri desteklenerek herkesin turizm sektörüne dahil olması amaçlanmıştır. Hükümet bu dönemde bazı yasalar çıkartarak turizm sektörünün önünü açmayı hedeflemiştir. Çıkarılması hedeflenen yasaların en önemlileri ise rehberler için “Rehberler Birliği” ile otelciler için “Türkiye Turistik Otelciler Birliği” yasalarıdır (Bükey, 2012, s. 33).

3.6.4. Sekizinci beş yıllık kalkınma planında turizm politikaları (2001-2005)

2001 – 2005 yıllarında hayata geçirilen Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planlamaları Dönemi diğer planlama dönemlerinden daha önemli olarak görülmüştür. Bu dönem içerisinde yaşanan birçok değişim ve krize rağmen turizm gelirleri ve turist sayısı en yüksek rakamlarına ulaşmıştır. Ülkenin dış piyasada rekabeti için turizm sektörünün önemi bu dönemde belirtilmiştir. Bunun için dayanıklı, güçlü ve rekabet gücü yüksek bir turizm sektörü hedeflenmiştir. Siyasi ve ekonomik olarak yaşanabilecek bir kriz karşısında sarsılmayacak, kendi kendini amorti edecek, dış piyasada rekabet edebilecek bir yapıya sahip olması için gerekli çalışmaların yapılması amaçlanmıştır (DPT, 2000, s.167).

Bir önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde tarihi, doğal ve kültürel varlıklar koruma altına alınarak turizme kazandırılması amaçlanmıştır. Ayrıca mevsimsel ve bölgesel turizm yapısından çıkılarak tüm yılı ve bütün bölgeleri kapsayacak bir politika hedeflenmiştir. Turizm sektörüne verilecek teşvikler daha çok pazarlama ve kalite alanlarının yanında hava ulaştırmasına ayrılacaktır. Gelişen turizm ve talep ile birlikte yeni yerler, yeni destinasyonlara ihtiyaç duyulacağı için sit alanları ve fiziksel çevre korunarak turizme kazandırılacaktır. Ayrıca eko turizm kapsamında Milli Parklar ve doğal alanlar yaygınlaştırılacaktır (DPT, 2000, s.140).

Planlama dönemleri boyunca yaşanan en önemli sorun olan kaliteli ve kalifiyeli hizmet bu dönemde gündeme alınmıştır. Belirli bir standardın oluşturulması, kalitenin belirli bir seviyeye çıkartılması ve beceri seviyelerinin arttırılması adına belgelendirme sistemi uygulanacaktır (DPT, 2000, s.167–168).

Her dönem bir önceki dönemin devamı ve takipçisi durumdadır. Fakat bu dönemde turizm alanına “Tanıtım” başlığı ile birlikte yeni bir bölüm ilave edilmiştir. Bu birim ile

birlikte yurt dışında tanıtımlar ve reklamlar hızlandırılacaktır. Aynı zamanda oluşturulmaya çalışılan kötü algı ve imaj yıkılması planlanmıştır. Bilinçli, doğru ve koordineli bir yöntem ile “Tanıtma” faaliyeti hayata geçirilerek, hedeflenen gelire ulaşmak amaçlanmıştır (DPT, 2000, s.208-209).

Dünya genelinde ülkelerin turizm sektörlerinden elde ettikleri gelir her geçen yıl artarak devam etmiştir. Türkiye özellikle 2000 sonrasında turizm gelirlerinde istediği hedeflere ulaşmış veya yaklaşmıştır. 2000 yılında uluslararası turizm geliri %1,6 iken, dönem sonunda %2,9'luk bir orana ulaşılmıştır. Bir önceki dönem sonunda 10 412 000 turiste ulaşılırken, 2005 sonunda bu rakam iki katına çıkarak 21 124 000 kişiye ulaşılmıştır. Elde edilen gelir ve turist sayıları ile dünya genelinde en çok turist çeken 12. ülke olurken, turizm gelirlerinde ise 8. sıraya yükselmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı belgeli tesislerdeki yatak kapasitesi 2000 yılında 352 000 bin iken, 2005 yılında bu sayı 450 000 yatağa ulaşmıştır. Belediye belgeli tesislerdeki yatak kapasitesi ise 350 binden 400 bin yatak kapasitesine ulaşmıştır (DPT, 2006, s. 35).

3.6.5. Dokuzuncu kalkınma planında turizm politikaları (2007-2013)

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı ilk 7 yıllık kalkınma planı olma özelliğini taşımaktadır. Bu dönemde farklı birçok kategori inceleme altına alınmıştır. Toplamda Alt Komisyonlar ile birlikte 66 Özel İhtisas Komisyonu kurulmuştur (DPT, 2007, s.2).

Birçok amaç ile birlikte dünya sıralamasında daha iyi yerlere gelmek hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, bölgesel turizmin gelişmesi, kalifiyenin artırılması, dış ekonomi ile rekabetçi bir yapıya ulaşılması ve yeni tesislerle işsizliğin azaltılması başlıca amaçları oluşturmuştur (Tutar ve Demiral, 2007, s.79).

“Turizm Eylem Planı” hazırlanılarak uygulanmaya başlayacağı bu dönemde ülke genelinde değişim süreci yaşanmaktadır. Böyle bir ortam içerisinde AB’ne üyelik için birçok adım atılmıştır. 2023 hedefleri çerçevesinde hazırlanan planda ilk vurgu “Uzun Vadeli” ve “Sürdürülebilir” bir yapının temel taşlarını oluşturmaktır. Daha korumacı, daha doğacı ve daha adil paylaşımın olmasına yönelik çalışmaların yapılması planlanmıştır. Avrupa Birliği uyum süreci için tarım ve turizm sektörleri üzerinden çevreye duyarlı bir sistemin hazırlanması hedeflenmiştir (DPT, 2006, s.74).

Değişen turizm taleplerini karşılayabilmek adına turizm sezonu tüm yıla yayılarak diğer turizm çeşitlerinin de turizme kazandırılmasına yönelik çalışmaların hayata geçirilmesi

kararlaştırılarak golf, kış, dağ, termal, yat ve eko turizm alanlarına destek ve teşviklerin önü açılacaktır. 7 yıllık plan dönemi içerisinde “Turizm Sektörü Ana Planı” hazırlanarak turizm sektörünün istikrarlı olması sağlanacaktır (DPT, 2006, s.82).

Sağlık turizmi ve termal kaynaklar desteklenerek yeni ve güçlü bir alanın gelişimi desteklenecektir. Ayrıca bir önceki dönemde olduğu gibi yine bu dönemde de destek ve teşvikler ilk olarak pazarlama ve hava ulaştırmasına yönelik kullanılacağı kararlaştırılmıştır (DPT, 2006, s.82).

2023 hedefleri doğrultusundaki süreç bu dönem yapılan çalışmalar ile başlatılmıştır. Turizm sektörünün geleceği ve hedefleri için izlenilecek yollar çizilmiştir. Hazırlanan raporda turizm sektörünün gelir getirici etkisinden faydalanmanın yanında yabancı yatırımcıları ülkeye çekebilmek için özendirici politikaların uygulanmasındaki gereklilik belirtilmiştir (Kozak vd., 2001, s.119).

Aşağıdaki tabloda Dokuzunca Kalkınma Dönemi boyunca gerçekteşen rakamlar ve bu rakamların GSYH ve ihracata oranlarına yer verilmiştir. 2007 yılı, yani başlangıç yılında turist sayısı 23 341 000 kişi iken, turizm geliri 20 943 000 000 milyar dolar olarak gerçekteşmiştir. Sadece 7 yıl sonra 2013 yılında turist sayısı 34 910 000 kişiye ulaşırken, turizmden elde edilen gelir ise 32 309 000 000 dolara ulaşmıştır. Turizm gelirlerinin GSYH içindeki oranı en yüksek 2009 yılında 4,1’lik bir oran ile gerçekteşmiştir. 2013 yılına gelindiğinde en çok turist çeken ülkeler sıralamasında 6., en çok turizm geliri elde eden ülke sıralamasında ise 12. sırada yer almıştır. Yatak kapasitesi ise dönem sonunda turizm işletmeli tesislerin yatak kapasitesi 716 bine ulaşırken, belediye belgeli tesislerin yatak kapasitesi ise 505 bine ulaşmıştır.

Tablo 3. 14 Dokuzuncu KP Döneminde Türkiye Turizm Verileri

Yıllar	Yabancı Ziyaretçi Sayısı	Değişim %	Yabancı Ziyaretçi Harcaması	Değişim %	Turizm Gelirlerinin GSYH İçindeki Payı	Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı
	(Bin Kişi)		(Milyon \$)			
2007	23 341 000	17,8	20 943 000	66,8	3,2	17,3
2008	26 337 000	12,8	25 415 000	21,4	3,4	16,6
2009	27 077 000	17,8	25 064 000	-1,4	4,1	20,8
2010	28 632 000	12,8	24 931 000	-0,01	3,4	18,3
2011	31 456 000	17,8	28 116 000	12,8	3,6	20,8
2012	31 783 000	12,8	29 007 000	3,2	3,7	19,2
2013	34 910 000	17,8	32 309 000	11,4	3,9	21,3

Kaynak: TÜRSAB, 2015

3.6.6. Onuncu kalkınma planında turizm politikaları (2014-2018)

2014 – 2018 yılları için hazırlanan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planının en önemli tespiti turist sayısındaki artışa karşın turist başına elde edilen döviz seviyelerindeki düşüklük olmuştur (KB, 2013, s.22).

Hazırlanan raporda temel amaçlar net bir şekilde ifade edilmiştir. Sadece oteller değil sektörle bağlantı bütün bileşenlerin kalitesinin ve kalifiyesinin artırılması, sürdürülebilir turizm ilkelerinin belirlenmesi, geliri arttırmak için hedef kitlelerin değiştirilmesi ve uluslararası piyasada marka haline gelmesi hedeflenmiştir (KB, 2013, s.114).

Değişen turizm çeşitleri ve taleplerine göre yeni turizm çeşitleri ve yeni destinasyonlar için alt yapıdaki eksiklikleri gidermek adına destek programları oluşturulacaktır. Kongre turizmi, kış turizmi, yat turizmi, golf turizmi ve kültür turizmi için gerekli çalışmaların yapılabilmesi için özel sektör desteklenecektir. Bir diğer önemli başlık ise sağlık turizmi için oluşturulacaktır (KB, 2013, s.114).

Bu dönemde turizm bir bütün olarak ele alınarak sadece kamu, yerel yönetimler ve STK'ler değil yerel halkında turizm ile ilgili konulara dahil edilmesi sağlanacaktır. Diğer ülkeler ile rekabeti arttırmak ve tercih edilebilir olmak için istihdamın nitelikleşmesi ve kalitenin standart hale gelmesi sağlanacaktır (KB, 2013, s.114).

Gastronomi ve yöresel yemekler ile ilgili çalışmalar bu dönem içerisindeki çalışmalara dahil edilen alanlardandır. Reklam ve pazarlama konuları ile ilgili bölümde ise, bu görevin özel sektöre aktarılması ve desteklenmesi belirtilen bir başka unsurdur. Ayrıca afet risklerine karşın kültürel varlıkların korunması konusunda önem vurgulanmıştır (KB, 2013, s.114).

Özellikle 2000 yılından itibaren turizm sektörü bir gelişme, iyileşme ve artış gösterse de yaşanan olaylar yıllar bazında dalgalanmaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu plan döneminde turizm verileri 2014 yılında en yüksek seviyelerine ulaşmasına rağmen özellikle 2017 yılına kadar bir gerileme yaşamıştır. 2018 yılında ise hedeflere büyük oranda ulaşılarak 39 500 000 milyon turist ağırlanırken, 29,5 milyar dolar gelir elde edilmiştir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s.19-20).

3.6.7. On birinci kalkınma planında turizm politikaları (2019-2023)

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin ilk kalkınma planı olan On Birinci Kalkınma Planı 2023 hedefleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Cumhurbaşkanı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan plan 2019 ile 2023 yılları arasındaki süreci kapsamaktadır.

Hazırlanan raporun amacını ekonomik ve sosyal kalkınmayı arttırmak oluşturmaktadır. Bunun için belirtilen amaçlar doğrultusunda daha fazla döviz getirisi getirecek kitlerin ülkeye çekilmesi, konaklama sürelerinin uzatılması, sadece otellere değil harcamanın bütün alt sektörlere yayılması, turizmin çeşitlendirilmesi, koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi ve destinasyonların artırılması sağlanacaktır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s. 99).

Her dönemde vurgulanan problemlerin başında gelen nitelikli personel konusuna bu dönemde de yer verilmiştir. Nitelikli istihdamı sağlamak ve konaklama ihtiyaçlarını sağlamak lojmanlar inşa ettirilecektir. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan protokolle uygulamalı eğitimler verilerek personellere nitelik kazandırılması hedeflemiştir. Çevreye duyarlı tesislerin inşası desteklenerek sürdürülebilir turizme yönelik çalışmalar yapılacaktır. Gastronomi, golf, sağlık, kurvaziyer, kongre ve alışveriş gibi getirisi yüksek olan turizm çeşitlerine ağırlık verilerek döviz girdisini arttırmanın yanında bireysel harcamanın da arttırılması sağlanacaktır. Bunun için ise hedef ülkeler ve hedef kitleler belirlenerek reklam ve pazarlama çalışmaları hayata geçirilecektir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019, s.100).

4. TURİZM SEKTÖRÜNDE GÖÇMEN EMEĞİ: ANTALYA İLİ ÜZERİNDEN BİR ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye, son yıllarda turizm alanında hem yatırım hem de turist sayısı konusunda diğer turistik ülkeler ile yarışır hale geldiği bir gerçektir. Türkiye'nin turizm sektöründeki bu potansiyeli özellikle Antalya bölgesinde net bir şekilde hissedilmekte; son dönemde hem turist sayısı hem de tesis sayısı artmaktadır. Bu duruma paralel olarak sektörde emek talebi de artmaktadır. Yabancı turistlerin Antalya bölgesini daha çok tercih etmeleri, bölgede göçmen emeğinin kullanımını da beraberinde getirmiştir. Turistlerin konuştukları dili bilen ve onların kültürlerine yakın göçmenler turizm sektöründe işverenlerin tercih sebebi olmaktadır.

Bu çerçevede, Türkiye'de turizm sektöründe yoğun olarak talep edilen göçmen emeğinin göç süreçleri, çalışma ve yaşam koşulları incelenip, analiz edilmeye çalışılacaktır. Türkiye'nin turizm bölgesi olarak anılan Antalya ili araştırma alanı olarak tercih edilmiştir. Antalya ilinde göçmen emeğinin yaygın kullanımı ve bu yapı içerisinde göçmenleri gözlemleyebilme olanağı Antalya'nın araştırma alanı olarak tercih edilme nedenidir. Diğer yandan Türkiye'de lisansüstü tezler ve bu konuda yapılmış diğer bilimsel çalışmalar incelendiğinde oldukça sınırlı sayıda çalışma yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu amaçla Antalya örneği üzerinden turizm sektöründe emek yapısı, göçmen emeğinin konumu ve yasal süreçleri irdelenmeye çalışılacaktır.

Türkiye bu yıllardan itibaren siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda dönüşümler yaşamıştır. Turizm sektöründe yatırımların artması ve her geçen gün büyüyen bir sektör haline gelmesi turizmi güçlü bir istihdam yaratıcı sektör haline getirmiştir. Gelişen turizm sektörü ile birlikte kalifiyeli emek gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç ise 1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından kurulan 15 bağımsız devletten yaşanan göçler ile giderilmeye çalışılmıştır. Bu ülkelerden yaşanan göç çoğunlukla emek göçü şeklinde olmuştur.

Hem turizm sektörünün gelişmesi hem de artık göç alan ülke haline gelmesi Türkiye'de akademik çalışmaların artmasını sağlamıştır. Yapılan araştırmaların çoğunlukla göçmenlerin geliş nedenleri, Türkiye'yi tercih sebepleri, yaşam koşulları ve yaşadıkları sorunlar üzerinde durulduğu görülmektedir. Birçok araştırmada ise doğrudan ele alınmayarak alt başlık altında incelenmiştir.

Bu çalışmada ise doğrudan göç, göçmen emeği ve turizm endüstrisi üzerinde durulmuştur.

4.2. Araştırmanın Konusu

Dünya’da ve Türkiye’de sektörleri incelediğimizde turizm sektörünün önemini görmekteyiz. Modern anlamda turizmin tarihi çok yeni olmasına rağmen her dönem ilerleyerek ve gelişerek günümüzdeki halini kazanmıştır. Türkiye’nin turizm açısından kaynaklarının çokluğu ve çeşitliliği turizmde hızla ilerlemesini sağlamıştır. Sektörün büyümesi ile birlikte ülkenin ekonomisine olumlu yönde etki yaratırken bir diğer yandan da iş alanı yaratması ülke politikalarında turizm sektörüne yönelmeleri yönünde olumlu etkiler yaratmıştır.

Turizm doğrudan ve dolaylı olarak birçok alanı etkisi altına alırken, bununla birlikte istihdamı da geniş alana yaymaktadır. Turizmin gelişmesi ve istihdam ihtiyacının artması göçmen emeğini sektöre itmiştir. Özellikle göçmenlerin dil bilgileri ve sektöre çabuk adapte olmaları sektörde aranmalarına ve tercih etmelerine neden olmuştur.

Antalya ilinde deniz, kum, güneş turizminin çok hızlı bir şekilde ilerlemesi hem yerel hem de göçmen emeğinin özellikle bu bölgede yoğunlaşmasını sağlamıştır. Konumuzun başlığı ile orantılı olarak göçmen emeğinin Antalya ilindeki durumu birçok başlık altında incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda ise göçmen emeğinin Antalya ölçeğindeki durumunun belirlenmesi planlanmıştır. Turizm, göç, göçmen emeği ve istihdam kavramlarının Türkiye’de Antalya ili kapsamında dünü, bugünü, yarını, nasıl geliştiği ve değişiminde etkili olan nedenler araştırılarak, yerel işgücü ile göçmen emeği ölçeğinde karşılaştırılmalı araştırılması, araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Konunun çerçevesi göçmen emeği için mekânsal yoğunlaşmanın iş yeri ve konut açısından önemli olan Türkiye’nin turizm başkenti Antalya ilinde belirlenmiştir.

Eski Doğu Bloku ülkelerinden gelen göçmen emeğinin Antalya ilinde, iş bulma süreçleri, göç süreçleri, emek piyasasındaki durumları ve turizm sektöründe yoğunlaşma nedenleri çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın konu bakımından kapsamını, Antalya ilinde turizm sektöründeki göçmen emeğinin durumu oluşturmaktadır. Turizm sektörünün başlangıç dönemi yerine, hem turizm endüstrisinin gelişmeye başladığı hem de Eski Doğu Bloku ülkelerinden göç hareketlerinin başladığı 1990'lı yıllar ile günümüz arasındaki zaman dilimini kapsamaktadır. Araştırmamızı Antalya ili ölçeğine indirmemizin sebebi ise bu bölgede turizmin lider pozisyonda olmasının yanında turizmde göçmen emeğine en fazla burada rastlanılmasından dolayıdır.

Yapılan çalışmada çeşitli incelemeler ve konu ile ilgili araştırmaların yapılmasının sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Konunun daha önceki çalışmalarda fazla yer almaması araştırma aşamasında zorlanmamıza neden olmuştur. Ayrıca dünyada yaşanan olayların ve milliyetçilik duygularının artması göçmenlere bakış açısını sertleştirmiş ve güven ortamını zedelediğine görüşmeler sırasında tanık olunmuştur. Bu durum altında göçmenlerin çekingen davranmaları ve bazı sorulara cevap vermekten korktukları gözlemlenmiştir.

Araştırma sürecinde 40 kişi ile yarı yapılandırılmış soru formu çerçevesinde derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ancak bazı görüşmecilerin görüşme sırasında endişeli ve temkinli cevaplar vermesi görüşmelerin sağlıklı tamamlanmasını engellemiştir. Sonuçta 40 görüşmenin 23'ü araştırmaya dahil olabilecek nitelikte görüşme olarak değerlendirilmiştir. Görüşmecilerin 12'sini kadınlar 11'ini erkekler oluşturmaktadır. Çalışma ve oturma iznine sahip kişilerin genellikle marka otellerde çalıştığı gözlemlenmiştir.

Türkiye'de turizm ve göç verilerinin bazı hususlar dışında son 30 yılı kapsamı bu araştırmanın sınırlılığıdır. Ayrıca sadece Türkiye'de Antalya ilini kapsamı ise çalışmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır. Araştırmanın her alanında Dünya'dan ve Türkiye'den verilere yer verilmiştir. Çalışmada TÜİK, TÜRSAB, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dünya Turizm Örgütü gibi büyük kurum ve kuruluşlardan elde edilen veriler kullanılmıştır. Göç ve turizm kavramları ulusal ve uluslararası boyutta incelenerek elde edilen veriler ile açıklanmaya çalışılmıştır.

4.4. Araştırmanın Problemi

Hizmetler sektörünün başında turizm gelmektedir. Emek yoğun bir sektör olmasının yanında tamamen insanla ilgilidir. İşletmeler rekabet piyasasında tutunabilmek için hizmet anlayışlarında sürekli değişimler yapmaktadırlar. Hizmetin niteliği, sunumu ve kalitesi turizm sektörünü diğer hizmetler sektörlerinden ayıran başlıca sebeplerdir. Genellikle gelen turistlerin yabancı olması bölge turizminde bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Kalifiye personel eksikliği, yabancı dil bilgisindeki yetersizlikler işletmelerin yerel işgücü yanında yabancı göçmen emeğini tercih etmelerine neden olmuştur.

Bu çalışma çerçevesinde araştırmanın problemine temel olacak sorular şunlardır;

- Türkiye’de turizm sektörünün istihdam yapısı hangi düzeydedir?
- Turizm ile göç arasında nasıl bir bağlantı bulunmaktadır?
- Göçmen emeğine duyulan ihtiyacın nedenleri nelerdir?
- Türkiye’de turizm sektörünün ve göçmenlerin genel anlamda konumları nasıldır?
- Turizm sektörüne göçmenlerin dahil olması ile birlikte yerel iş gücü üzerinde olumlu ve olumsuz etkileri nasıl olmuştur?
- Göçmenlerin turizm sektöründe yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- Turizm sektöründe göçmen algısı nasıldır?
- Türkiye’de göçmenlerin turizm sektörünü tercih etmelerinin nedenleri nedir?

4.5.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın birincil kaynağı saha araştırmasından elde edilen verilerdir. Saha araştırmasında nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel yöntemi tercih sebebi turizm sektöründe istihdam biçimlerinin arkasındaki süreç ve mekanizmalar ile göçmenler ve çalışma ilişkilerinin deşifre edilmesinin hedeflenmiş olmasıdır. Görüşmeler yarı yapılandırılmış soru formu çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Göçmenlere ulaşmanın ve iletişim kurmanın zorluğu nedeniyle araştırmacının turizm sektöründe çalışma deneyimi bağlantıların kurulması kolaylaştırmıştır. Bağlantılardan hareketle araştırmada kartopu örneklem kullanılmıştır. Görüşmeler 10.02.2021 tarihinde başlayıp 21.02.2021 tarihinde sonlanmıştır. Görüşmelerde turizm sektörünün cinsiyet yapısı dikkate alınarak temsiliyet açısından kadın erkek oranına dikkat edilmiştir.

Araştırmada ikincil kaynaklar olarak güncel raporlar, istatistikler ve araştırmalardan faydalanılmıştır. Bu çerçevede, Turizm Bakanlığı, Göç İdaresi, TÜRSAB, Kalkınma Planları ve TÜİK turizm göç istatistikleri ve raporları incelenip araştırmanın konusu ile ilintili bilgiler araştırmaya dahil edilmiştir.

4.6. Antalya İli ve Turizm Potansiyeli

“Hiç şüphesiz ki Antalya dünyanın en güzel yeridir”.

GAZİ MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Akdeniz Bölgesi'nde yer alan ve 20.723 km²'lik yüz ölçümüne sahip olan Antalya, Türkiye'nin en kalabalık beşinci şehridir. 2021 yılı sonu itibari ile nüfusu 2.328.555'dir. Kuzeyinde Burdur, Isparta, Konya, doğusunda Karaman, Mersin ve batısında Muğla illeri vardır. %57'si ormanlarla kaplı olan şehrin, Akdeniz'e 642 km kıyısı bulunmaktadır. Hat boyunca antik kentler, antik limanlar, anıt mezarlar, koylar, kumsallar, ormanlar ile kaplı olmasının yanında deniz, kum ve güneş ile birlikte zengin tarihe ve turizm potansiyeline sahiptir. Akdeniz iklimine sahip olan şehir 300 güneşli gün ve ortalama 18.7 sıcaklık ortalaması ile tüm yıl boyunca turizm hareketliliği yaşamaktadır (KTB, 2022, <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-66213/genel-bilgiler.html>).

Attalos Yurdu anlamına gelen Antalya, II. Attalos tarafından kurulmuştur. M.Ö. 133 yılında Bergama Krallığı'nın yıkılmasıyla birlikte bağımsız kalan kent M.Ö. 77'de Roma topraklarına katılmıştır. Tarih boyunca sırasıyla bölgede; Hitit, Pamphylia, Lykia, Kilikya, Pers, Büyük İskender, Antigonos, Ptolemis, Selevkos, Bergama, Roma, Selçuklular, Osmanlılar ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti hüküm sürmüşlerdir (Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2020. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/genelbilgiler>).

Aşağıdaki tabloda yıllar itibari ile hayata geçirilen bazı çalışmalar yer almaktadır. Planlı Dönem öncesinde yapılan çalışmalara rağmen istenilen seviyeye ulaşmayan turizm potansiyeli özellikle 2000'li yılların başından itibaren büyük bir artış göstererek gerek Türkiye'de gerekse Dünya'da “Turizm Şehirleri” arasında gösterilmektedir.

Tablo 4. 1 Antalya Turizm Sektörünün Gelişimine Yönelik Yapılan Çalışmalar

YIL	TURİZM GELİŞMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR
1954	Antalya Havaalanı'nın ilk pisti açıldı.
1956	İlk turistik otel olan 56 odalı Teras Oteli'nin temeli atıldı.
1956	Alanya-Antalya turistik sahil yolu inşasına başlandı.
1956	Eksper Turizm adı ile Antalya'nın ilk seyahat acentesi kuruldu.
1958	Turistik Teras Oteli ilk turistik tesis olarak açıldı.
1964	Birinci Atın Portakal Film Yarışması yapıldı.
1969	Almanya-Antalya arasında ilk turistik charter uçak seferi başladı.
1971	Kemer'de yapılacak Fransız Tatil Köyü'nün temeli atıldı.
1975	Modern anlamda ilk 5 yıldızlı oteli olan Antalya Otel açıldı.
1993	Antalya Devlet Tiyatrosu kuruldu.
1994	Antalya Devlet Senfoni Orkestrası kuruldu.

Kaynak: Kapan ve Timor, 2018

Tablo 4. 2 Antalya'nın İşletme, Yatırım ve Belediye Belgeli Konaklama Kapasitesi (2020).

Tesis Türü	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
İşletme Belgeli Tesis	800	213 961	461 122
Yatırım Belgeli Tesis	96	20 718	45 308
Belediye Belgeli Tesis	1 027	52 868	136 041
Toplam	1 923	52 868	642 471

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020

Antalya'daki İşletme Belgeli tesislerin 338'i 5 yıldızlı, 196'sı 4 yıldızlı ve 105'i 3 yıldızlı otel statüsündedir. Her yıl artan tesis sayısı ile birlikte şehir diğer turizm kentleri ile yarışır seviyeye ulaşmıştır.

Antalya turizm sektörünün bir diğer önemli dinamiklerini ise seyahat acenteleri ve turist rehberleri oluşturmaktadır. Özellikle bölgenin tanıtılması ve dünya çapında bir çekici unsur olmasında önemli rol oynamaktadırlar. 2020 yılı itibariyle Antalya ilinde, Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği'ne (TÜRSAB) bağlı 1 711 seyahat acentesi bulunmaktadır. Antalya Rehberler Odası'na (ARO) bağlı rehber sayısı ise 1 706'dır (TÜRSAB, 2020).

Tablo 4. 3 Antalya'ya Gelen Ziyaretçi Sayıları (2018-2022* Yılları İtibariyle)

Milliyet	2018	2019	2020	2021	2022(4 ay)
Almanya	2 319 319	2 673 545	346 319	1 268 179	329 096
İngiltere	637 809	719 120	211 881	82 797	150 944
Rusya Fed.	4 803 860	5 582 763	1 509 648	3 586 928	143 485
Hollanda	392 371	434 755	27 987	133 429	71 281
Ukrayna	717 969	803 684	557 765	1 271 672	14 795
İran	70 049	77 528	7 080	62 391	40 039
Belçika	186 930	199 686	12 533	77 401	21 762
Polonya	400 633	554 998	90 751	416 924	43 595
Litvanya	151 502	175 371	2 489	96 209	24 515
Danimarka	183 603	191 084	10 840	39 657	21 130
İsveç	158 571	208 079	14 260	42 999	17 155
Finlandiya	80 513	89 455	5 373	13 079	13 458
Norveç	92 576	145 130	8 048	17 181	12 290
Romanya	195 687	252 692	44 529	165 283	8 108
Belarus	165 041	169 342	63 217	145 459	3 503
Çek Cumhuriyeti	164 708	227 844	2 718	62 411	2 888
Moldova	75 841	78 094	45 693	105 229	1 238
Diğer Mlliyetler	1 710 453	2 067 888	295 608	1 150 666	193 101
Yabancı Ziyaretçi Toplamı	12 507 435	14 651 058	3 256 736	8 737 894	1 112 383
Vatandaş Ziyaretçi	577 864	629 705	187 690	356 157	106 432
Toplam Ziyaretçi	13 085 299	15 280 763	3 444 426	9 094 051	1 218 815

Kaynak: Alanya Turistik İşletmeciler Derneği, 2022.

*Tahmini Veriler

Tablo'da 2018 yılı ile 2022 yılının ilk dört ayının karşılaştırmalı verileri yer almaktadır. Rusya Federasyonu belirtilen tarihler arasında ilk sırayı yer almaktadır. Almaya ise ikinci sırada yer almaktadır. Yaşanan salgın hastalık döneminde sayılarda gerileme yaşandığı görülmektedir. En yüksek turist geldiği dönem olan 2019 yılında sayı 15 280 763 ile kendi rekorunu kırmıştır.

4.7. Saha Araştırmasına İlişkin Bulgular

Çalışmamızın bu bölümünde görüşmecilerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Turizm sektöründe istihdam edilen göçmen emeğinin durumu elde edilen bilgiler yorumlanacaktır. Demografik bilgileri, yasal konumları, yaşam koşulları, karşılaştıkları problemler, çalışma koşulları, işgücü piyasasındaki durumları, ücretlendirme şekilleri gibi bulgular başlıklar halinde sunulacaktır.

4.7.1. Görüşmecilerin sosyo-demografik özellikleri

Çalışmamızın bu bölümünde görüşme yapılan göçmenlerin yaş grubu, medeni durumları, geldikleri ülkeler, uyrukları, eğitim düzeyleri, yasal durumları ve istihdam edildikleri işler gibi sosyo demografik özellikler yer almaktadır. Çalışma grubumuzun yaş aralığını 19 ile 51 yaş arası oluşturmaktadır. Göçmenlerin medeni durumlarını incelediğimizde ise büyük çoğunluğu bekar olduğu sadece 4 göçmenin evli olduğu belirlenmiştir. Göçmenlerin yasal durumları ise şöyledir; 4'ü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, 11'i oturma vizesine, 4'ü çalışma vizesine sahip, 2'si oturma vizesi başvurusu yapmış ve 2 göçmen ise süreleri bitmiş olup pandemi nedeniyle ülkelerine dönemedikleri için kaçak statüsündedir. Çalıştıkları sektör genellikle turizm ve turizm ile bağlantılı alanlardır. Sabit bir departmanda çalışmadıkları gözlemlenmiştir. Çalışma alanlarını incelediğimizde genellikle misafir ilişkileri (dil bilgilerinden dolayı), SPA, animatörlük, çocuk animasyonu, kat hizmetleri, garsonluk ve eğlence hizmetlerinde görev almaktadırlar. Göçmenlerin köken ülkeleri ise Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Türkmenistan, Ukrayna, Özbekistan, Tacikistan, Rusya ve Azerbaycan gibi eski Sovyetler Birliği ülkelerinden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Aşağıda görüşme yapılan göçmenlerin sosyo demografik yapısını bütünlüklü gösteren tablo verilmiştir.

Tablo 4. 4 Görüşme Yapılan Göçmenlerin Sosyo-Demografik Bilgileri

Kod	Kaynak Ülke	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Meslek	Yasal Durum
G1	Kazakistan	43	Kadın	Evli	Üniversite	Muhasebeci	T.C. Vatandaşı
G2	Azerbaycan	26	Erkek	Bekar	Üniversite	Mühendis	Oturma Vizesi
G3	Rusya	24	Kadın	Bekar	Yüksek Lisans	Ekonomist	Oturma Vizesi
G4	Rusya	24	Erkek	Bekar	Lise	Kabin Memuru	Çalışma Vizesi
G5	Rusya	34	Kadın	Evli	Üniversite	Dermatolog	T.C. Vatandaşı
G6	Tacikistan	36	Kadın	Bekar	Üniversite	Uluslar Arası İlişkiler	Çalışma Vizesi
G7	Kazakistan	39	Erkek	Evli	Orta Okul	-----	T.C Vatandaşı
G8	Kırgızistan	39	Kadın	Bekar	Orta Okul	Terzi	Oturma Vizesi Başvuru
G9	Özbekistan	40	Kadın	Bekar	Orta Okul	Tekstil - Dizayner	Oturma Vizesi
G10	Türkmenistan	28	Erkek	Bekar	Üniversite	Uluslar Arası İlişkiler	Oturma Vizesi
G11	Kazakistan	32	Kadın	Bekar	Üniversite	Habercilik	Oturma Vizesi
G12	Rusya	27	Kadın	Evli	Üniversite	Hukuk	Çalışma Vizesi
G13	Tacikistan	29	Erkek	Bekar	Orta Okul	Araba Tamircisi	Oturma Vizesi
G14	Moldova	51	Kadın	Dul	Üniversite	Müzik Öğretmeni	T.C. Vatandaşı
G15	Özbekistan	25	Erkek	Bekar	Üniversite	Medical	Oturma Vizesi
G16	Kırgızistan	30	Kadın	Bekar	Orta Okul	Masöj	Oturma Vizesi
G17	Ukrayna	24	Erkek	Bekar	Üniversite Öğrencisi	Müzik Öğretmeni	Çalışma Vizesi
G18	Kırgızistan	19	Erkek	Bekar	Üniversite	Turizmci	Oturum Vizesi Başvuru
G19	Türkmenistan	22	Erkek	Bekar	Yüksek Lisans	Turizmci	Oturma Vizesi
G20	Moldova	44	Kadın	Bekar	Orta Okul	Aşçı	Oturma Vizesi
G21	Kazakistan	40	Kadın	Dul	Üniversite	Öğretmen	Oturma Vizesi
G22	Kırgızistan	30	Erkek	Bekar	Üniversite	Astsubay	Kaçak
G23	Kazakistan	33	Erkek	Bekar	Üniversite	Gümrük	Kaçak

4.7.2. Göçmenlere ait eğitim ve meslek durumu

Görüşme gerçekleştirilen göçmenlerin eğitimlerini incelediğimizde yüksek düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcılardan 2 kişi yüksek lisans mezunu, 13 kişi üniversite mezunu, 1 kişi üniversite öğrencisi, 1 kişi lise mezunu ve 6 kişi orta okul mezunudur. Görüşmecilerden 1 tanesi ise eğitim için Azerbaycan'dan öğrenci vizesi ile gelmiş olup Karadeniz Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği Bölümü mezunudur. Aşağıda bu göçmene ait göç hikayesi verilmektedir:

“2012 yılında ilk önce üniversite sınavları için normal pasaport ile giriş yaptım. Daha sonra sınav sonuçlarının açıklanması ile birlikte konsolosluga başvuru yaparak öğrenim vizesi aldım. 2018 yılına kadar Trabzon’da eğitim gördüm. Ailem bu süreçte Antalya’ya yerleşti ve annem Türk Vatandaşlığı aldı. Bu nedenle yazları Antalya’ya ailemin yanına gittim ve orada otellerde çalışmaya başladım. Makine mühendisi olmama rağmen otellerde değişik departmanlarda mesleğimin dışında çalışıyorum”(G2).

Diğer görüşmecilerin kendi ülkelerinde mezun oldukları bölümler ise; muhasebe, ekonomi, dermatolog, uluslararası ilişkiler, habercilik, hukuk, müzik öğretmenliği, turizm akademisi, turizm ve seyahat acenteciliğidir. Göçmenlerin eğitim seviyeleri yüksek olmasına rağmen Türkiye’de genellikle kendi eğitim alanları dışında daha az vasıf gerektiren işlerde çalışmaktadırlar. Turizm sektörünün emek-yoğun yapısı ve yabancı dil bilgisinin gerekliliği sektörde büyük bir işgücü açığının oluşmasına neden olmaktadır. Genellikle çoğu akademik çalışmada bu durum üzerinde durulduğu gözlemlenmiştir. Ancak göçmenler talep edilen niteliklere sahip olsalar dahi, yerli iş gücünün tercih etmediği departmanlarda ve işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

Bu durumdan farklı bir bakışı ile dile getirecek olursak; ister nitelikli ister niteliksiz olsun göçmen emeği turizm sektörünün önemli bir açığını kapatmaktadır. Nitekim görüşme gerçekleştirdiğimiz göçmenlerden biri turizm sektörü için niteliksiz emek olmasına rağmen bu sektörde çalışmak zorunda kaldığını şu şekilde ifade etmektedir.

“Türkiye’ye geldiğimde birçok iş başvurusunda bulundum. Fakat hiçbirinden olumlu bir dönüş olmadı. Uzun süre işsiz kalmamın ardından turizm sektöründe çalışmaya başladım. İlk başlarda bilmediğim bir alan olmasından dolayı ve şartların ağırlığı zor gelse de mecbur olarak sektörde çalışmaya devam etmek zorunda kaldım”(G15).

Çalışmamızda görüşmeci grubumuzdan 2 kişi çalıştıkları sektöre uygun olarak kendi ülkelerinde turizm eğitimi almışlardır. Göçmenler Türkiye’de kendi işlerini yaparak tecrübe kazanmanın öneminden bahsetmektedirler. Turizm akademi eğitimi alan görüşmecimiz Türkçeyi az bildiği için çevirmen ile iletişim sağlanmıştır.

“Kırgızistan’da 2 farklı turizm bölümü var. Bunlardan bir tanesi turizm koleji, diğeri ise turizm akademisidir. Ben turizm akademisi bölümünde 3 yıl eğitim aldım. Türkiye’ye ilk olarak 2020 yılının Ağustos ayında turist vize ile giriş yaptım. Şuanda oturma vizesine başvuru yaptım ve sonucu bekliyorum. Annem Antalya’da çalışıyor. Burada bakıcılık yapıyor uzun süredir. Hem annemin burası olması hem de turizm bölümü mezunu olup turizm sektöründe çalışmak istemem buraya gelmemi sağladı. Antalya turizm alanında önemli bir bölgedir. Burada dil öğrenmek ve kendimi geliştirmek istiyorum”(G18).

Diğer turizm mezunu görüşmecimiz Türkiye’nin turizm mesleği açısından olanaklarından ve kendini geliştirme potansiyelinden bahsetmektedir.

“Rusya’da Türkmenistan’ın Turizm ve Acentecilik Bölümü’nde lisans ve yüksek lisansımı yaptım. İlk olarak Türkiye’ye 3 aylık turist vizesi ile giriş yaptım. Ve burayı çok beğendim. Daha sonra ise otellerde çalışabilmek için çalışma vizesi aldım ve çalışmaya başladım. Genellikle otellerde ses ve ışık sorumlusu, DJ ve animatör olarak çalıştım. Amacım yeni yerler görmek, turizmde kendimi yetiştirmek ve para biriktirmek”(G19).

Görüşme yapılan göçmenler Antalya ilinde turizm sektöründe değişik alanlarda istihdam edilmektedirler. Genellikle otellerde çalışan göçmen grubumuzun yaptıkları işler sırasıyla ; animatör, halkla ilişkiler, satış elemanı, SPA (masöz), misafir ilişkileri, kat görevlisi, garson, yat işletmeciliği, bulaşıkçılık ve rehberliktir.

Göçmenlerle gerçekleştirdiğimiz görüşmelerde çoğu zaman Antalya ilinin barınma ve istihdam imkanlarının göçmenlere yeni fırsatlar yarattığı gözlemlenmiştir. Hatta bu imkanları değerlendirmek için göçmenlerin yasal yolları kullanılarak kalıcı hale geldikleri tespit edilmiştir. Aşağıdaki örnek olarak bu durumu yansıtmaktadır;

“Antalya’yı çok seviyorum. Diğer ülkelere göre Türkiye daha ucuz. Ailemle birlikte Antalya’dan ev alarak oturma vizesi aldık. Fakat ben çalışmaya başlayınca çalışma vizesi aldım. Kendi ülkemde kabin memurluğu yaptım. Burada fotoğrafçılık, resepsiyon görevlisi ve garsonluk gibi işlerde çalıştım. Şu anda ise büyük bir turizm

şirketinde satış danışmanlığı yapıyorum. Turizm sektörünü ve mevcut işimdeki şartlar benim için uygun”(G4).

“Turist vizesi ile 3 aylık süreliğine geldim. İş aradım burada çalışmak için fakat bulamadığım için geri döndüm. 5 ay sonra tekrar Türkiye’ye turist vizesi ile geldim. İkinci gelişimde iş buldum ve kalmaya karar verdim. Uzun süre turizm sektöründe masözlük yaptım. Pandemi döneminde oteller kapandığı için temizlik yapmaya başladım. Pandemi bitince tekrar otele geri döneceğim”(G9).

Birçok göçmen grubunu açısından Antalya ilinde turizm sektörünün her geçen gün büyümesi ile birlikte göçmen emeğine olan ihtiyaç artmaktadır. Bazı yatırımcıların yabancı olması göçmen istihdamında artışa neden olmaktadır. Bu noktada iş bulamayan göçmen işgücü turizm sektörüne yönelmektedirler. Özellikle Rusya ile yoğun çalışan tesisler mesleklerine bakmaksızın bu iş gücünü talep etmektedir.

4.7.3. Göçmenlere ait yabancı dil bilgisi

Yabancı dil bilgisi bireylerin hem sosyal hem de iş hayatlarında birincil derecede önemli bir durum haline gelmiştir. Turizm sektörü, konaklama işletmeleri, yiyecek ve içecek işletmeleri, seyahat işletmeleri ve diğer alt işletmelerde dil bilgisine olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Özellikle son yıllarda gelen yabancı turist sayılarında yaşanan artış ve diğer ülkelerle sektörel bazda rekabetçi bir yapının oluşması kalifiyeli personele olan eğilimi arttırmıştır. Kendi kültür ve dillerinden başka bölgelere giden turistler sağlıklı iletişim kurabilecek ve kendi kültürünü bilen çalışanlara ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple özellikle yabancı turistlerin yoğun geldiği bölgelerdeki işletmeler personel seçiminde ilk olarak dil bilgisine baktıkları görülmektedir (Akgöz ve Gürsoy, 2014, s.3; Altürk vd., 2016).

Küreselleşme ile birlikte sınırların ortadan kalkması, teknoloji ile birlikte dünyadan anında haberdar olunabilmesi, bütün dünyada ortak dillerin oluşması ve rekabetçi piyasaya ayak uydurulabilmesi için yabancı dile olan ihtiyaç sadece turizm sektörü özelinde değil diğer sektörler içinde önemli bir kriter haline gelmiştir (Bergil, 2010, s.8).

OECD’nin 2016 yılındaki raporuna göre;

“Küresel yeterlilik, birden fazla dilde iletişim kurmak, diğer kültürlerden veya ülkelerden insanlarla uygun ve etkili iletişim kurmak, diğer insanların düşüncelerini, inançlarını ve duygularını anlamak ve dünyayı onların perspektifinden görebilmek,

düşüncelerini, duygularını ya da davranışlarını yeni bağlamlara ve durumlara uyacak şekilde ayarlamak ve bilgi ve anlamları incelemek ve değerlendirmek için eleştirel olarak analiz etmek ve düşünmek gibi birçok beceriyi gerektirmektedir”.

Yukarıda yabancı dil bilmenin önemi vurgulanmak istenmiştir. Çünkü Türkiye’de iş hayatında yaşanan problemlerin temelinde yabancı dil bilgisi eksikliği olduğu bilinmektedir. Özellikle turizm sektöründe bu sorun yoğun olarak yaşanmaktadır. Antalya iline baktığımız da yoğun olarak Alman ve Rus vatandaşların turist olarak geldiğini, Ege kıyılarında özellikle İngilizce konuşan turist portföyünün geldiği yapılan incelemelerde belirtilmektedir. Bu durum bölgesel olarak dil bilgisine olan ihtiyacı oluşturmaktadır.

Antalya ilinde daha çok Almanca ve Rusça bilen personel talep edilmektedir. Yaptığımız çalışma da özellikle göçmenlerin hemen hemen hepsi Rusça bilmekte olup, yanında İngilizce, Kırgızca, Azerice, Özbekçe, Almanca ve Fransızca gibi birkaç dili bir arada konuşabilmektedirler. Göçmenler farklı dilleri konuşabilmeleri nedeniyle bu noktada kendilerine olan talebi oluşturmaktadırlar. Diğer yandan görüşmecilerin Türkçe seviyeleri birkaç görüşmecinin dışında iyi seviyededir. Bu durum göçmenlerin emek piyasasına entegrasyonunu kolaylaştırmaktadır. Aşağıdaki örnek olaylar göçmenlerin özellikle Rusça dilini bilmeleri nedeniyle turizm sektöründe tercih edilen emek olduğunu göstermektedir.

“Ahıska Türklerindenim. Bizlere oturma vizesi verildi ve biz buraya göç ettik. Yabancı dilim olduğu ve burada Rusça ihtiyacı çok olduğu için turizm sektöründe çalışmaya başladım. İlk başlarda ülkeme gidip geliyordum. Çünkü turizm burada sezonluk olduğu için oteller kapanınca mecburen ülkeme dönüyordum. Şu anda evim var ve sürekli ülkeme gidip gelmek zorunda değilim. Seyahat acentesinde çalışıyorum. Gelen misafirleri karşılıyoruz, onlarla ilgileniyoruz ve dönüş sürelerine kadar burada onlara hizmet veriyoruz. Daha çok Rus misafirlerle ilgileniyoruz. Bu alana geçmeden önce restoranlarda garsonluk yapıyordum. 2012 yılından beri acentede çalışıyorum ve memnunum”(G7).

“Türkiye’ye geldiğimde Türkçe hiç bilmiyordum. Turizm sektörünü tercih ettim. Çünkü hem dil bilgimi kullanmak hem de ana dilimi unutmamak için bu sektörü tercih ettim. Bizim ülkelerimiz de Rusça derslerde gösteriliyor ve öğrenmek zorundaydık. O

dönemlerde kendi dilimizi kendi kültürümüzü unutmaya başlamıştık. Fakat şimdi daha iyiyiz bu konularda. Halen okullarımız da Rusça eğitim verilmektedir”(G1).

“Rusça, İngilizce ve Kazakça dillerini biliyordum. Türkçe sadece izlediğim diziler sayesinde çok az biliyordum. Zaten Antalya’yı tercih etmemin en önemli nedenlerinden bir tanesi burada benim dilimi konuşan çok kişi olmasıydı. Zaman içerisinde Türkçe öğrendim. Fakat ilk başlarda dil bilgimin yetersizliği yüzünden sıkıntılar yaşadım. Çalışma arkadaşlarımın ne dediklerini anlayamıyordum ve kendimi kötü hissediyordum” (G11).

4.7.4. Göçmenlerin Türkiye’ye göç nedenleri

Bireyler tarih boyunca birçok nedenden dolayı buldukları yerleri geçici yahut kalıcı süreyle terk etmek zorunda kalmıştır. Savaşlar, siyasal veya sosyal baskılar, daha iyi bir gelecek ayışı, iş bulabilmek ve kendini geliştirmek gibi nedenler kişileri buldukları yerlerden gönüllü yahut gönülsüz olarak göçe mecbur bırakmıştır. Göçün en önemli etkilerinin başında kültürleşmenin geldiğini görmekteyiz. Çünkü göç eden kişiler maddi ve manevi değerleri ile birlikte gittikleri yerlerdeki toplumlarla kültürel alışverişe neden olmaktadır (Güvenç, 1999, s.122).

Göçmenlerin Antalya’ya yerleşme nedenlerinin benzer olduğu görülmektedir. Turist vizesi ile Türkiye’ye gelerek burada iş aramaya başlıyorlar. Eğer ilk seferde iş bulamazlarsa ülkelerine geri dönüp bir süre sonra tekrar turist vizesi ile gelerek iş bulup çalışmaya başlayarak ya oturma ya da çalışma vizesine başvuru yapmaktadırlar. Antalya bölgesine gelmelerinin birçok nedenini belirten araştırma grubumuz, hedef olarak bu bölgeyi tercih etme nedenlerinin başında daha kolay iş bulabileceklerine inanmaları olarak belirtmektedirler.

“İlk olarak 2005 senesinde Türkiye’ye çalışma amacıyla geldim. O zamanlar çalışma izni olmadığı için kaçak yollar ile çalışıyorduk. Düzenli olarak ülkeye giriş çıkış yapmak zorundaydım ve bu durum 30 ay boyunca devam etti. Ülkemden göç etmemin başlıca nedeni maddiyattır. Çünkü ülkemde ücretler geçimimizi sağlamak için yeterli olmuyordu. Türkiye ve Antalya hakkında detaylı bir bilgim yoktu. Sadece daha önce buraya yerleşen arkadaşlarımdan duyduğum kadarını biliyordum. Arkadaşlarım Antalya’da kolay iş bulabileceğimi ve bana yardımcı olabileceklerini söylemeleri üzerine geldim. Burası çok güzel ve Antalya’ya aşığım. Bunun için buraya göç etmeyi, sonrasında ise kalmayı tercih ettim” (G1).

“Kendi ülkemde hukuk bölümünden mezun oldum. Fakat hiç avukatlık yapmadım. Türk birisiyle evlendikten sonra Antalya 'ya yerleştik. Eşimde turizm sektöründe çalışıyor. Bir süre sonra ben de eşimle birlikte turizm sektöründe çalışmaya başladım. Burada iş bulmak ve yaşam standardı ülkeme göre daha kolay olduğu için burada kalmaya karar verdik”(G12).

Belirtilen nedenlerin dışında Türkiye’de özellikle Antalya bölgesinde göçmenler yoğunluk göstermektedir. Arkadaşlarının ve aileden kişilerin burada olması göçmenler için tercih nedenini oluşturmaktadır. Özellikle Türkiye Devleti’nin göçmenlere bakış açısındaki iyimserlik ve göçmen emeğine olan ihtiyacın farkında olunması göçmenlerin tercih etmesinde etken oluşturmaktadır.

“Türkiye’ye göç ettim. Çünkü üniversite mezunu olmama rağmen iş bulamadım. Antalya’ya gelme sebepimin başında dil bilgim sayesinde kolay iş bulabilme imkanı olmuştur” (G6).

“Ülkem çok gelişmiş ve büyük bir yer değil. Kazançlar çok düşük ve hayat bir o kadar pahalı. Çoğu kişi bu sebepler yüzünden göç etmek zorunda kalıyoruz. Çoğumuz bunu istemiyor ama maalesef mecburuz. Antalya bölgesinde yaşayan, ikamet eden ve uzun yıllardır çalışan çok arkadaşım var. Sürekli gelmemi istiyorlardı. Antalya’ya geldiğimde çok sevdim ve beğendim. Arkadaşlarımla sayesinde iş buldum. İş ortamımı ve turizm sektörünü sevince kaldım” (G20).

“Turizmde çalışmayı ve yeni ülkeler görmeyi seviyorum. Antalya’ya ilk geldiğimde etkilendim. Çünkü çok fazla turist, çok fazla otel ve eğlence vardı. Çoğu otelin yabancı dil bilen personele ihtiyacı olduğunu gördüm. Ben de burada kalmaya karar verdim”(G22).

“Konservatuar öğrencisiyim. Müzisyenlik yapıyorum. Ukrayna’da bir şirket sayesinde buraya geldim. Şirkete turizm sektöründe çalışmak istediğimi söyledim ve onlarda Antalya bölgesini önerdiler. Her şeyi şirket ayarlıyor. Vize işlemleri, buradaki işi, kalacağımız yeri onlar ayarlıyorlar. Ülkemde eğitimim uzaktan eğitim olarak devam ediyor. Ben de bu sürede çalışıyorum. Ekonomik nedenler ve tecrübe kazanmak için buradayım” (G17).

Görüşmecilere yöneltilen “Sizi Antalya’ya getiren nedenlerin başında hangi tercihiniz gelmektedir?” sorusuna göçmenlerin çoğunluğu (%90) “deniz, güneş ve tatil yapar gibi bir yaşam” cevabını vermişlerdir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi hem çalıştıklarını, hem

dil öğrendiklerini, hem birikim yaptıklarını hem de tatil yaptıklarını vurgulamışlardır. Bazı görüşmeciler Antalya'ya aşık olduklarını dile getirmişlerdir. Sadece bürokrasi ile alakalı olan göçmenlere yönelik yasal işlemlerin hızlı olmasını ve daha fazla kolaylık sağlanmasını talep etmektedirler. Sosyal yaşamları, iş yaşamları genel olarak iyi olduğunu belirtmişlerdir. Fakat bu söylemler pandemi dönemi öncesi için geçerlidir. Pandemi döneminde ileride aktaracağımız gibi göçmenler için zorlu bir süreç olmuştur.

“Turist vizesi ile 3 aylık süreliğine geldim. İş aradım burada çalışmak için fakat bulamadığım için geri döndüm. 5 ay sonra tekrar Türkiye'ye turist vizesi ile geldim. İkinci gelişimde iş buldum ve kalmaya karar verdim. Uzun süre turizm sektöründe masözlük yaptım. Pandemi döneminde oteller kapandığı için temizlik yapmaya başladım. Pandemi bitince tekrar otele geri döneceğim”(G9).

4.7.5. Göçmenlerin Antalya'yı tercih etme nedenleri

Antalya son yıllarda herkes tarafından tercih edilen bir şehir seviyesine ulaşmıştır. Bu durumda deniz, kum ve güneş çok önemli bir etken olmasının yanı sıra turistik yatırımların artması bölgeyi bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Görüşme yaptığımız göçmenler Antalya'da olmaktan çok memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bazı problemler yaşasalar bile şehir olarak Antalya'yı sevmektedirler. Çoğu görüşmecimize neden Antalya sorusunu yönelttiğimiz de ilk cevapları deniz, kum ve güneş olmuştur. Ayrıca bir diğer önemli unsur iş bulma kolaylığından dolayı bölgede olmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

“1995 yılında Türkiye'ye geldim. Bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra Antalya'ya geldim. Çok güzel bir şehir. Burada iş bulma imkanımız yüksek. Ayrıca denizi ve doğası harika. Antalya'da tatil yapıyormuş gibi bir yaşam var. Burayı seviyorum”(G14).

“Antalya'da iş bulamama sorunu yaşamıyorum. Çünkü çok fazla otel var. Lojmanlar var ve orada kalabiliyoruz. Bizim için çok iyi bir durum bu. Soğuk ülkeden geliyorum. Antalya çok sıcak ve güzel. Neredeyse tüm yıl boyunca denize girebiliyoruz. Gezilecek çok yeri var. Boş günlerimizde zamanımızı çok güzel değerlendirebiliyoruz”(10).

“Ben buraya ticari sebeple geldim. Ülkemde iş imkanı çok kısıtlı. Fakat burada istediğiniz zaman iş bulabiliyorsunuz. Evet burayı sevdim ama Antalya'da olmamın ilk sebebi tamamen maddiyat”(G10).

Genel olarak şehirden memnun olan göçmenler başka şehirde çalışmayı düşünmüyorlar. Türkiye’de sadece Antalya’da çalışmak ve yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Kendi dillerini konuşan kişilerin çok olması, turistlerin yoğun olarak bölgeyi tercih etmeleri ve onlar ile iletişim kurmaları bölgede kalmalarının diğer nedenlerini oluşturmaktadır.

4.7.6. Göçmenlerin yaşam koşulları ve yaşadıkları problemler

Göçmenler Türkiye’ye gelme, iş bulma ve yerleşme süreçlerinde bazı sorunlar ile karşılaştıkları bilinmektedir. Fakat Antalya bölgesinde turizm sektörüne yönelik yapmış olduğumuz çalışmamızda bu sorunların diğer sektörlere göre daha az olduğu gözlemlenmiştir. Çünkü yasal yollar ile ülkeye giriş yapmaları sektörel bazda göçmenlere bazı kolaylıklar sunmaktadır. Öyle ki görüşmecilerimizden 13 kişi Antalya’da iş bulduktan sonra lojmana yerleşmeyi, 3 kişi Antalya’da ikamet eden aile fertlerinin yanında kalmayı, 4 kişi ev kiralamayı ve 3 kişide bölgeye gelmelerine vesile olan arkadaşlarının evlerinde kalmayı tercih etmişlerdir. Turizm sektöründe lojman uygulamasının yoğun olması göçmenler için bir çekici unsur olmuştur. Şehre adapte olana kadar ve biraz birikim yapmak için lojmanda kalmayı mantıklı bulmuşlardır. Daha sonraki süreçte ise mecburi olarak ev kiralamaya ve başka arkadaşlarının yanında kalmaya yönelmişlerdir. Bu durumun ana sebebi ise çoğu otelin sezonluk olarak açılması ve tesislerin sezon bitiminde kapanması olarak dile getirmişlerdir.

“İş aradığım dönem bir arkadaşım seyahat acentesine başvuru yapmamı söyledi ve ben de başvuru yaptım. İngilizce, Fransızca ve Rusça dillerini konuşabildiğim için direk beni işe kabul ettiler. Fakat geldiğimde Türkçe bilgim hiç yoktu. Antalya’ya geldiğimde otelde çalışmaya başladım. Lojmanda kalıyorduk. Benim için bu durum çok iyi. Çünkü konaklama, yeme ve içme imkanları tesis tarafından karşılanıyordu. Hava güzel, deniz güzel ve en önemlisi çalışma ortamı güzel” (G6).

Turizm sektöründe çalışma saatlerinin uzunluğu ve müşteri memnuniyetinin ön planda oluşu çalışma koşullarını ağırlaştırmaktadır. Fakat turizm sektörünün sağladığı imkanlar yabancı göçmen emeğinin bu sektörde çalışmayı tercih etmesine yol açmaktadır. Göçmenlerin çoğu Antalya’yı sevdiklerini vurgulamaktadırlar. Çalışmanın yanında tatilde yapabildikleri için memnuniyetlerini belirtmişlerdir. Sektörde sürekli personel açığı göçmenlerin iş bulmalarını kolaylaştırmaktadır. Tabii bu durum her zaman istedikleri gibi gitmemektedir. Bazı sorunlar ve sıkıntılar da yaşamaktadırlar.

“Antalya’ya ilk 2017 yılında bir şirket aracılığı ile geldim. 1 sene çalışıp sonra geri döndüm. Çünkü çalışma vizemizi 1 yıllık yapıyorlardı. 2 defa bu yolla geldim. Sonra turist vizesi ile gelip çalışmaya başladım. Otelde çalışıyordum ve lojmanda kalıyordum. 1 oda da 4 kişi kalıyorduk. İmkanları güzeldi. Daha önce başka ülkelere göçmen olarak gittim fakat oralardaki kültürlere ve ortamlara alışamadım. Buradaki çalışma ortamı iyi ve para biriktirebiliyorsun. Türkiye’de pek bir sorun yaşamadım. Sadece son dönem pandemiden dolayı işten ayrılmak zorunda kaldım. Lojmandan ayrıldım. Çünkü otel açılmadı. Bende oturma iznine başvuru yaptım. Şuan bu süreç benim için sıkıntılı. Arkadaşlarım vardı burada yaşayan onların yanına yerleştim bir süreliğine. Vize süreci haricinde bir engel ya da kötü bir şey ile karşılaşmadım” (G8).

“Türkiye’ye kendi isteğimle geldim. Eşimden ayrıldıktan sonra Türkiye’ye geldim. İlk önce bir süre Ankara’da yaşadım. Fakat iş konusunda sıkıntı yaşadığım için Antalya’ya geldim. Çok beğendim, çok güzel şehir. Ayrıca iş imkanı çok. Ülkemde Habercilik okudum. İletişimim güçlü ve yabancı dil bilgim iş bulmamı kolaylaştırıyor. Türkiye hakkında bilgim diziler ile sınırlıydı. Ama Müslüman ülke olması ve dizilerden dolayı merak etmem gelmemde etken oldu. Çalışma ortamım, patronların davranışları gayet iyi. Maaş biraz düşük yaptığımız işe göre ama yaşamam için yeterli. Otellerde ilk başlarda lojmanda da kaldım. Sonrasında arkadaşımınla eve çıktık. Ev bulmak zor göçmen olduğumuz için. Bu konuda sıkıntı yaşamamın dışında çoğu arkadaşımın da başına gelen dolandırıcılık benim de başıma geldi. Vize alacağız diyerek paramızı alıp pasaportumuza el koyuyorlar. Ama ben ucuz atlattım. Tabi bir de yabancı olmamızdan dolayı zaman zaman sarkıntılık oluyor. Çalışma izni almamızda bazen zor oluyor. Süre uzayabiliyor ve o süre zarfında kaçak durumunda çalışmak zorunda kalıyoruz. Sigorta konusunda biraz daha bizlere yönelik çalışmaların olmasını bekliyoruz. Çünkü bazen işverenler sigorta paralarını ödemiyor ve biz ödemek zorunda kalıyoruz. Sonuçta maaşımız düşüyor” (G11).

4.7.7. Göçmenlerin çalışma koşulları

Birkaç görüşmeci dışında bütün göçmenler asgari ücret almaktadırlar. Diğerleri ise maaşlarına ek olarak prim almaktadırlar. Göçmenlerin çalışma saatleri ise genellikle 8 ile 12 saat arasında değişmektedir. Bazı durumlarda çalışma saatlerinin uzadığını belirtmişlerdir. Ancak turizm sektöründe çalışma saatlerinin daha kısa ve çalışma

koşullarının daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Bir diğer konu ise göçmenlerin yasal yollara başvurarak oturma ve çalışma izni talep etmeleridir.

Çalışma izni olmadan kaçak işçi durumuna düşmeleri işverenler karşısında güçsüz konuma düşmelerine ve düşük ücrete çalışmalarına neden olmaktadır. Ancak yasal prosedürlerin uzun olması göçmenlerin çalışma iznine ulaşmasını geciktirmekte ve bu süreçte düşük ücrete ve kötü koşullarda çalışmak zorunda kaldıklarını belirtmektedirler. Aşağıdaki örnek olaylarda göçmenlerin yaşadıkları bu sorunlar verilmektedir:

“SPA departmanında satış elemanı olarak çalışıyorum. Asgari ücret alıyoruz. Ek olarak yaptığımız satışlardan prim alıyorum. Ülkemde dermatolog eğitimi aldığım için burada yaptığım işi seviyorum. İş yerimde yabancı çalışan sayısı çoktur. Bu yüzden işverenimden ve çalışma arkadaşlarımdan kötü bir davranış görmedim” (G5).

“Antalya’yı seviyorum. Ama ülkeme dönmek istiyorum. İlk başlarda fırında çalıştım. Çalışma saatleri çok uzundu mecbur ayrılmak zorunda kaldım. 15 saate yakın çalıştığımız dönemler oldu. Sonra turizm sektörüne geçtim. Yine çalışma koşullarının ağırlığı ile karşılaştım. Asgari ücret alıyorum ama iki katı çalışıyorum. Ülkemde maaşlar düşük ama çalışma saatleri belirli. Aslında ülkeme dönmek istedim pandemi döneminde. Rusya’ya gittim oradan geçiş yapamadım. Mecbur Türkiye’ye dönmek zorunda kaldım” (G22).

“Uzun saatler çalışıyoruz. Çoğu zaman mesai ücreti bile verilmiyor. Memleketimde iş iyi ama maaş düşük. Burada ülkeme göre maaş iyi ama çalışma koşulları kötü. İlk geldiğimde dil bilgin çok azdı. Bu yüzden çok zorlandım. Bazen anlamadığım için kötü sözler söylüyorlardı. Çok üzülüyordum. Asgari ücret alıyoruz. 8 saat çalışma süresi denilmesine rağmen çoğu zaman 12 ya da 13 saat çalışıyorum. Yabancı olmamdan dolayı sarkıntılık konusunda çok sorunlar yaşadım” (G20).

“Turist vizesi ile Türkiye’ye giriş yaptım. Yat işletmelerinde çalıştım. Teknelerde temizlik, garsonluk ve diğer işlerin çoğunu yapıyorduk. Oturma vizesine başvuru yaptım ve sonucu bekliyorum. Süre çok uzuyor. Randevu almak ya da vizenin onaylanması uzun sürdüğü için bizde mecburen vize çıkana kadar kaçak olarak çalışıyoruz. Daha hızlı olmasını istedim vize işlemlerinin. Çünkü kaçak olduğumuz durumlarda patronlar bu durumu iyi değerlendiriyorlar ve düşük maaş veriyorlar. İşletmeler salgın yüzünden kapatılmadan önce bana 1.000 TL maaş veriyordu. Günde 8-9 saat çalışıyordum. Annem ve babam burada onlarda turizm sektöründe çalışıyorlar. Onlar oturma vizesini aldılar

ve ev kiraladılar. Ben de onlar ile birlikte kalıyorum. Bu yüzden pek sorun ile karşılaşmadım Antalya’da” (G18).

“Babam uzun yıllardır Türkiye’de çalışıyor. Ben de onun yanına gelip çalışmaya başladım. İş kolay bulabiliyorsun. Ama vize süreçleri çok yavaş ilerliyor. Patronlarda vize olmasını istemiyorlar. Onlarda hallettiklerini söyleyip bizleri çalıştırmaya devam ediyor. Çünkü maliyetten kaçıyorlar. Başımıza bir şey geldiği zaman vizemizin olmadığını öğrendiğimiz durumlar yaşıyor. Burada arkadaşlarım çok. Onlar ile görüştüğümüzde çoğunun bu durumla karşılaştığını görebiliyorsunuz” (G19).

Görüşmecilerimizin çoğunluğu Türkiye’de yasal yollar ile ikamet etmekte ve çalışmaktadır. Vize işlemlerinin aksaması ve pandemi döneminde yaşanan aksaklıklar nedeniyle kaçak duruma düşmektedirler. İşlemlerin uzun sürmesi ve sınır kapılarının kapatılması birçok göçmenin kaçak statüsüne düşmesine neden olduğu görülmüştür. Bu durum neticesinde çalışmak zorunda kalan göçmenler mecburen kaçak yollar ile iş hayatında yer almaktadırlar.

“Maaş konusunda sorunlar yaşıyorum. Şuan kaçak olduğum için maaşımı bazen geç bazen ise hiç alamıyorum. Yasal durumumdan dolayı bir şey yapamıyorum. Çok uzun saatler çalışıyorum. Mesai ücretimi de alamıyorum. Bu durumu patrona söylediğimde kötü davranıyorlar. Ülkeme dönmek istiyorum. Ama hem parasızlık hem de uçakların olmaması burada kalmama ve bu şartlarda çalışmama neden oldu” (23).

4.7.8. Göçmenlerin sosyal ilişki ağları

Göçmenlerin Türkiye’ye gelme, yerleşme ve iş bulmada kullandıkları kanallar oldukça önemlidir. Çalışmamızda göçmenlerin sosyal ilişki ağlarını ortaya koymak adına Antalya Göç İdaresi, Kazakistan ve Kırgızistan vatandaşlarının kurduğu dernekler, göçmenlerin yoğun yaşadığı bölgelerde görüşme ve gözlemlerimizi gerçekleştirdik. Göç İdaresinin bahçesinde gördüğümüz manzara ilk başta şaşırtıcı gelmiştir. Çünkü yüzlerce göçmen akşama kadar birbirleriyle tanışmakta, birbirlerine destek olmakta ve kendi deneyimlerini aktarmaktadırlar. Dolayısıyla göçmenlerin geliş aşamasında Antalya Göç İdaresi sosyal ilişki kurmalarının ilk adımını oluşturmaktadır. Buradaki gözlemlerimiz, göçmenlerin Antalya turizm sektörü için çok önemli bir emek gücünü oluşturduğudur. Ayrıca göçmen derneklerinin de çok önemli destekleri görülmüştür. İş arayan, ev arayan, ev arkadaşı arayan, vize ve pasaport işlemlerinde sorun yaşayan göçmenler derneklerin kapısını

çalmaktadır. Dernekler bütün göçmenler ile tek tek ilgilenmektedir. Ayrıca çalışma sürecimize de çok büyük katkıları olmuştur.

“Bizler evet göçmeniz. Birçok sebep yüzünden doğduğumuz toprakları terk etmek zorunda kaldık. Şimdi buradayız ve bizim gibi milyonlarca insan dünyanın her tarafında bir şekilde yaşam mücadelesi veriyor. Türkiye göç konusunda yeni bir ülke ve yasaları tam anlamıyla oturmuş değil. Bizler istiyoruz ki haklarımız olsun. Hepimiz kötü değiliz. Bizler çalışıyoruz hem de uzun saatler ve düşük ücretleri kabul ederek. Bizim işe ihtiyacımız olduğu kadar burada bizlere de ihtiyaç var. İkinci sınıf vatandaşı gibi görülmek istenmiyoruz. Yasalarla haklarımızın olmasını istiyoruz. Sigortalarımızı yapmayan patronların, dolandırıcı firmaların, bizleri zorla kötü yola itenlerin tespit edilip yargılanmasını ve sistemin düzelmesini istiyoruz. Biz Türkiye’yi, özellikle de Antalya’yi çok seviyoruz. Sadece isteğimiz bizlerin de burada yaşadığını unutmamaları” (G9).

Göçmenler yoğunlukla Antalya ilinin Şarampol diye bilinen bir bölgesinde yoğun olarak yaşamaktadırlar. Öyle ki yolda biraz durup etrafa baktığınız da ne kadar çok yabancı olduğunu görülebilmektedir. Bu bölgeyi tercih etmelerinin başlıca sebepleri; ucuz olması, ulaşımın kolay olması, göçmenlerin yoğun olarak burada yaşamaları ve şehir merkezi olmasının sağladığı güven ortamıdır.

“Antalya merkezde Şarampol’de yaşıyorum. Çünkü kendi ülkemden gelen vatandaşların çoğu bu bölgede yaşıyor. Ayrıca derneklerimiz de burada yer almaktadır. Onların bizlere faydalı çok oluyor. Ev arkadaşı arayanlar ya da ev arayanlar burada kolaylıkla işlerini halledebiliyorlar. Bazen bizlere iş buluyorlar. En önemlisi vize işlemlerinde bizlere yol gösteriyorlar”(G21).

4.7.9. Göçmenlerin gelecek ile ilgili planları

Zaman içerisinde göçmenleri Türkiye özelinde incelediğimiz zaman yukarıdaki bölümlerde de bahsettiğimiz gibi Türkiye’yi ilk başlarda transit ülke olarak görmüşlerdir. İlerleyen süreçte ise hedef ülke durumuna geçmiştir. Araştırma grubumuzun büyük bir çoğunluğu Türkiye’yi hedef ülke olarak seçmişlerdir. Bölgede iş imkanının yüksek olmasının yanı sıra yabancı turist ve göçmen sayısının bölgede yoğunlaşması, turizm sektörünün gelişmiş olması ve kendi ülkelerinden gelenlerle iletişimin kolay olması tercih nedenlerinin başlıca kısmını oluşturmaktadır. Rahat bir sosyal yaşam, iklimin güzelliğini görüşmecilerimizin hemen hemen hepsi vurgulamışlardır. Bazı görüşmecilerimiz ise dil

öğrenmek ve kendilerini geliştirmek istediklerini sorduğumuz sorulara cevap olarak vermişlerdir. Bunun yanı sıra yaş aralığı daha genç olan görüşmecilerimiz başka ülkelere de gitmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir.

Sorularımızı oluştururken sıralama yaptığımız için pandemi dönemine kadar ülkede kalmayı tercih ettikleri, daha sonraki dönemde ise yaşanan olumsuzluklardan dolayı ülkelerine geri dönmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir.

“Antalya’ya çalışmak ve para kazanmak için geldim. Biraz para biriktirip ülkeme geri dönmek istiyorum. Pandemi döneminde işimi kaybedince geri dönmek için uçuşların açılmasını bekliyorum” (G13).

“Ülkemden ayrılırken düşüncem başka ülkeleri görmektir. Antalya’yı görünce çok beğendim ve 2014 yılından beri buradayım. Geri dönmeyi düşünmüyorum ama başka ülkelere özellikle Avrupa ülkelerine dört veya beş sene sonra gitmeyi planlıyorum” (G20).

“1995 yılından beri Türkiye’de yaşıyorum. Kesinlikle bir Avrupa ülkesine gideceğim. Çünkü Türkiye’de bizlere yönelik bir yasa yok. Bu kadar göçmen olmasına rağmen halen daha net bir şeyler yok” (G14).

“Ülkemde her şey düzelse kendi ülkemde yaşamak istiyorum. Şimdilik mecburum ama ülkeme kısa bir zaman sonra döneceğim. Aileme maddi anlamda destek oluyorum. Çünkü bizim yaşadığımız yer kasaba gibi küçük bir yer. İş bulmak para kazanmak zor” (G9).

“Maaşlarımız düşük ama kendi ülkemize göre yine de aldığımız ücret yaşamak için yeterli seviyede. Fakat pandemi ile birlikte artık ülkeme geri dönmek istiyorum. Mümkün olsa keşke hep kendi ülkemde yaşayabilsem” (G6).

“Kanada’da yaşamak isterdim. Çünkü rahat bir ülke ve ücretler çok iyi orada. Şimdilik dünyada bu sıkıntı devam ediyorken ülkeme dönmeyi düşünüyorum. Fakat her şey düzeldikten sonra Kanada’ya gideceğim” (G10).

“Yeni yerler görmek istiyorum. Turizm üzerine eğitim aldım. Türkiye’de tecrübe edinip başka ülkelere gideceğim. Ama sonunda nerede yaşamak isterimin cevabı kesinlikle Antalya” (G19).

“Aşk için buradayım. Ve şimdilik burada olmaktan mutluyum. Fakat ilerleyen süreçte Yunanistan veya İspanya’da yaşamayı istiyorum. Eşim de turizmci belki onunla birlikte oralarda yaşarız” (G5).

4.7.10. Göçmenlerin pandemi döneminde çalışma ve sosyal hayattaki durumları

Pandemi dönemi ile birlikte ülkelerin aldığı önlemler beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Özellikle turizm sektörü, doğrudan alınan tedbirlerden etkilenmiş hatta durma noktasına gelmiştir. Bu durum ülkelerin ekonomilerini derinden etkilemesiyle birlikte işsizliği ve belirsizliği de doğurmuştur.

Konaklama, yiyecek ve içecek, seyahat hizmetleri, havayolu taşımacılığı, spor, eğlence ve dinlence gibi sektörler kısıtlamalar ve ardından gelen kapanma ile birlikte büyük ekonomik sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Özellikle turizm sektörünün kalbi olan Antalya bölgesi en ağır bir şekilde bu süreci yaşamaktadırlar.

Çalışmamızın üçüncü bölümü pandemi dönemine denk gelmesi sebebiyle hem bu bölümde hem de birinci bölümde pandemi başlığına yer verdik. Görüşme yaptığımız göçmenler Türkiye’de olmaktan ve turizm sektöründe çalışmaktan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Fakat işlerini kaybetmeleri ve desteklerden faydalanamadıkları için sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“Rusya’ya dönmeyi düşünüyorum. İşimi kaybettim ve turizm ne zaman açılacak belli değil. Burayı seviyorum fakat ekonomik sorunlar yaşıyorum. Şuanda çalışma iznimde bitti. İş yerimden ve devletten herhangi bir destek almadım. Ev arkadaşım destek oluyor. Bu durum uzun sürecek ve arkadaşşıma yük olamam. Bu yüzden Rusya’ya dönmek istiyorum” (G6).

“Ben Türk vatandaşıyım. Onun için şu an ülkeme dönmek veya başka bir yere gitmek gibi düşüncem yok. Turizm sektöründe çalışıyordum ama otelimiz kapandığı için işimi kaybettim. Bir alışveriş merkezinde işe başladım. Turizm sektörüne dönmeyi artık düşünmüyorum. Devletin bu dönem sağladığı imkanlardan maalesef faydalanamadım” (G14).

“1 yıllık oturma iznim ve özel sigorta var. Süreçte işimi kaybettim. Oturma iznimin de bitmesine az kaldı. Sanırım iş bulamazsam ülkeme geri döneceğim. Tamamen kalıp kalmamak ekonominin durumuna bağlı. Çünkü şu an birikimimi kullanıyorum. Burada

herhangi bir yardımdan da faydalanamadım. Göçmen olmak bu durumlarda çok zor” (G16).

Türk vatandaşı olan görüşmecilerimiz burada kalmayı düşünmektedirler. Artık kendilerini buraya ait hissetmektedirler. Fakat süreç diğer görüşmecilerimiz için biraz daha ağır ilerlemektedir. Göçmen bürosunun önünde yaptığımız görüşmeler boyunca yüzlerce göçmen vizelerini yenilemek için beklemekteydi. Bir yandan işlerini kaybetmelerinin ağırlığını yaşarken diğer yandan da vize süreçlerini hızlandırmak için her gün göçmen bürosuna gelmektedirler.

“Şu an oturma vizesine başvuru yaptım ve sonucu bekliyorum. Maalesef çok yavaş ilerliyor. Geçimimi sağlamak için mecbur vize çıkana kadar internet üzerinden ders vermeyi düşünüyorum. İşimi kaybettim bu süreçte. Eğer turizm sektörü açılır ve yeniden işe girebilirim burada kalmak istiyorum. Biraz para biriktirmiştım. Geçimimi onunla sağlıyorum. Herhangi bir destek ya da yardım alamadım” (G3).

“Oturma iznine başvuru yaptım. Fakat hala haber yok. Şu an kaçak durumundayım. Ailem destek oluyor. Herhangi bir sosyal güvenceye de sahip değilim. Böyle devam ederse ülkeme geri döneceğim” (G18).

“Biz Türk vatandaşıyız. Evet işimizi kaybettik ve ekonomik sorunlar yaşıyoruz. Ama ne kendi ülkeme ne de başka bir ülkeye gitmeyi düşünmüyorum. Turizm olmasa da başka bir iş bulup çalışmaya devam edeceğim” (G7).

Göçmenler genel olarak bu dönemde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Daha çok vize sürecinin uzunluğundan şikayet etmektedirler. Devletin süreçte verdiği desteklerden faydalanamamışlardır. Bu durumda sadece kaçak veya başka bir vize ile göçmen durumunda olmalarının yanı sıra nasıl faydalanabilecekleri konusunda bilgi eksikliği olduğu da gözlemlenmiştir. Ülkelerine dönmek isteyenlerinden uçuşların iptal olmasından dolayı kaldıklarını belirtmişlerdir.

“Ülkeme gitmek istiyorum. Fakat Rusya’ya gittim ve oradan ülkeme gidemedim. Uçuşlar kapalı olduğu için. Ben de mecbur Türkiye’ye geri dönmek zorunda kaldım” (G22).

5. SONUÇ

Türkiye son yıllarda turist sayıları ve turizm yatırımlarında çok büyük başarılar elde etmiştir. Özellikle Antalya bölgesinde tesislerin kapasitelerinin yüksekliği, gelen turist profiline yabancı olması ve personel açığının yaşanması, bölgeye hem iç göçmen emeğinin hem de yabancı göçmen emeğinin yaşanmasına neden olmuştur.

Antalya bölgesinin doğal zenginliği, deniz, kum ve güneş ile birleşmesi, soğuk ülkelerde yaşayanların tatillerini bu bölgede yapmak istemelerinde büyük rol oynamıştır. Özellikle Rusya, Almanya ve Ukrayna gibi ülkelerin tatil için Antalya bölgesini daha çok tercih ettikleri ve bir kereden daha fazla bölgeye geldikleri gözlemlenmiştir.

Çalışmada Türkiye'ye yönelik Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından gerçekleşen göçmen emeğinin turizm sektörü üzerine etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Gerçekleştirilen araştırmada da görüldüğü gibi bölgede istihdam edilen göçmenler daha önce Türkiye'ye geldiklerini, burayı çok beğendiklerini ve burada çalışmak, hatta yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Parasal boyutun yanında deniz, kum ve güneş için burada olmayı tercih ettikleri görülmüştür.

Antalya bölgesinde yaşayan göçmenler genellikle turizm sektöründe masözlük, misafir ilişkileri, garsonluk, kat hizmetleri, animatörlük ve tur operatörlüğü gibi işlerde istihdam edilmektedir. Dil bilgilerinin yanı sıra yerel iş gücünün çalışmak istemediği alanlarda çalışmayı kabul ederek turizm sektöründe önemli bir açığı kapattıkları görülmektedir. Göçmenler, ücretlerinin geç ödenmesi veya hiç ödenmemesi, elverişsiz ve zor şartlarda güvencesiz çalışma, özellikle kadın göçmenlerin tacize uğraması, pasaport ve işlemlerinde sorunlar yaşadıklarını vurgulamışlardır.

Çoğu göçmen geldikleri ülkede iyi birer eğitim almaları, en az iki yabancı dil bilmelerine rağmen Türkiye'de en kolay turizm sektöründe iş bulabildikleri için niteliksiz bir yapıya bürünmelerine neden olmaktadır. Çalışma kapsamında görüşülen göçmenlerin kendi ülkelerinde hukukçu, öğretmen, ekonomist, medikalci ve mühendis gibi diplomalara sahip olmalarına rağmen Türkiye'de nitelikli iş bulamadıkları için niteliksiz işlerde çalışmayı kabul ederek niteliksizleşmektedirler.

Türk turizm sektöründe yaşanan nitelikli personel açığı geçmişte olduğu gibi günümüzde de devam etmektedir. Devlet kurumları tarafından hazırlanan raporlarda sektördeki bu açık belirtilmektedir. Birçok hazırlık ve çalışmalar yapılmasına rağmen bu konudaki

ihtiyaç giderek artmaktadır. Sektörde yaşanan bu personel açığı kısmen göçmenler ile kapatılmaya çalışılsa da yetersiz olduğu yapılan çalışmalarda belirtilmektedir.

Sektörün bir diğer önemli problemi ise istihdam şeklinin geçici veya kısa süreli olmasıdır. Yine bu durumun sonucu olarak, dünya da turist sayısı olarak ilk sıralarda yer alınmasına rağmen turizme yönelik bir devlet politikasının oluşmaması, sendikal veya bir denetim mekanizmasının olmaması, ücret belirleme konusunda yaşanan sıkıntılar ve patronların sermaye biriktirme amacıyla düşük ücret ile çalıştıracak personel araması sektörde göçmen eğilimini arttırmaktadır. Emek yoğun bir sektör olması itibariyle ucuz göçmen emeği ile işletmeler daha çok kazanç elde etmeyi hedeflemektedirler.

Genel bir ifade ile sektörde göçmen emeğine olan ihtiyaç çok önemli olmasına rağmen, çalışma koşulları ve nitelikleri açısından henüz bir düzenlemenin gelmediği bilinmekte olan bir gerçekliktir. Bu konu ile alakalı çalışmalar hazırlanarak hayata geçirilmesi gerekmektedir. Çalışma izni almaları hususunda yaşadıkları sorunları ve daha iyi koşullarda çalışmalarını sağlamak adına sağlam ve uygulanabilir politikalar geliştirilmelidir.

Türkiye’de turizm sektöründe çalışan göçmenlerin sektörde uzun yıllar çalışmadığı ve çalışmaya devam etmeyi istemedikleri gözlemlenmiştir. Sektörde olan nitelikli personel açığının kapatılması için düzenlemelerin yapılmasının zorunluluğu her geçen gün artmaktadır. Bu durumda çalışma izni ile çalışanların daha fazla hakka sahip olabilmesi, ülkede ve sektörde uzun süre istihdam edilebilmeleri ve daha yaşamsal çalışma koşullarının oluşması gerekmektedir.

Özellikle sektörde ilk başlarda düzensiz göçmenler yoğun olarak görülürken, günümüzde düzenli göçmen çalışanları daha fazladır. Burada düzenli göçmenliğe doğru bir eğilimin yaşandığı ve her geçen gün sayılarının arttığı Göç İdaresi’nin verilerinde rakamsal olarak görülmektedir.

Türkiye’de turizm sektöründe göçmen emeği başlıklı çalışmamız Antalya ili ve Sovyetler Birliği ülkelerinden gelenler ile sınırlandırılmıştır. Sektörde yaşanan bu sorunların minimize edilebilmesi için daha çok akademik ve bilimsel çalışmalar yapılarak farkındalık oluşturulmalıdır.

Türkiye genç bir ülke olmasının yanında turizm sektöründe ve göç konusunda da yer bir ülkedir. Bunun için çoğu durumlarda göçmen emeğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç bazen yasal yollarla bazense yasal olmayan yollarla giderilmektedir. Burada denetlenmesi

gereken önemli bir konu ortaya çıkmaktadır. Aracı kurum ve kuruluşlar detaylı olarak incelenmeli ve kayıt dışı istihdam önlenmelidir. Çünkü şu anda sektör olarak yaşanan en önemli sorun düzensiz göçmenlerin iş gücü piyasalarına girmeleri olarak ifade edilebilir. Ayrıca bir diğer husus ise göçmen kadınlara yönelik daha çok destek ve denetimin yapılmasıdır. İstemedikleri işleri yapmaya zorlandıkları, pasaportlarına el konulduğu ve sürekli tacize maruz kaldıkları yapılan görüşmelerde de belirtilmiştir.

Son olarak 2020 yılında Çin’de başlayan ve kısa sürede bütün dünyayı etkisi altına alan Covid 19 virüsü başta turizm ve turizmle alakalı diğer sektörler üzerinde çok büyük olumsuz etkiler yaratmıştır. Birçok otel ve turizm işletmeleri tesislerini hiç açmamış ya da personel sayılarında azaltmaya gitmiştir. Bir süre sonra ise salgının kontrol altına alınamaması, sınırların kapatılmasına, seyahatlerin durmasına ve karantinaların uygulanmasına neden olmuştur. Sektörün durma noktasına gelmesi göçmen işçiler için çok büyük problemlerin yaşanmasına neden olmuştur. İş bulamamaları, bu süre zarfında çalışma izinleri ile ilgili sorunlar yaşanması, uçuşların iptal edilmesinden dolayı ülkelerine dönememeleri ve devlet desteklerinden faydalanamamaları çok ağır yaşamsal sorunlar ile karşılaşmalarına neden olmuştur. Ve görüşme yapılan kişiler bu süreçte ne yapacaklarını ve nasıl bu süreci geçirecekleri konusunda büyük endişeler taşımaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Abdulmenaf, T. & Hamza Çelikyay, H., (2020). Türkiye’de KOVİD-19 İle Mücadele: Politikalar ve Aktörler, *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*. (3)1, ss.1-25.
- Acar, M., (2002). Ekonomik, Siyasal ve Sosyo-Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme: Tehdit mi, Fırsat mı?. *Liberal Düşünce Dergisi*. yıl 7. Sayı 25-26, ss.13-25.
- Acar, Y., (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Turizm Faaliyetlerine Etkisi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 7-21.
- Akbey, F., (2004). *Küreselleşme ve Türkiye’de Kamu Ekonomisi ve Devlet Piyasa-Toplum İlişkilerinde 1980 Sonrası Dönüşüm*, Uludağ Üniversitesi 1. Ulusal Genç Bilim Adamları Sempozyumu: Değişen Dünya’da Türkiye’nin Önemi, Bursa, S.137-162.
- Akdağ, G., Güler, O., & Çakıcı, A. C., (2019). *Turizme Genel Bakış. Kavramlar ve Örneklerle Genel Turizm*,(s.1-26) Detay Yayıncılık, Ankara.
- Akgöz, E. & Gürsoy, Y., (2014). Turizm eğitimde yabancı dil öğrenme istek ve kararlılıkları: Selçuk Üniversitesi Beyşehir örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(1), 21-29.
- Aktan, Ç. & Şen, H., (2002). *Küreselleşmeyi Anlama Kılavuzu*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Aktaş, M.T., (2014). Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi? *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. VII, S. 1: s. 37-48.
- Alaeddinoğlu, F., & Can, A.S., (2007). Türk Turizm Sektöründe Tur Operatörleri Ve Seyahat Acentaları. *Gazi Üniversitesi Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 50-66.
- Alpar, M. B., (2000). Göçmen İşçilere İlişkin 97 Sayılı ve 143 Sayılı ILO Sözleşmeleri ile İlgili Çalışma Mevzuatı, *Kamu-İş*, 6 (1), 123-141.
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*. (1989). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).
- Altürk, A., Yel, Yüksel, G.A., & Balcı Umut, T., (2016). Turizm Fakülte ve Yüksekokullarında yabancı dil eğitimi. *Turkish Studies*, 11(3), 139-150.
- Amin, S., (1993). *Kaos İmparatorluğu Yeni Kapitalist Küreselleşme*, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Atay, L., (2020). Covid-19 Salgını ve Turizme Etkileri. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17(1), 168-172.
- Aydın Tükeltürk, Ş. & Şahin Perçin, N., (2008). Turizm Sektöründe Kadın Çalışanların Karşılaştıkları Kariyer Engelleri ve Cam Tavan Sendromu: Cam Tavanı Kırmaya Yönelik Stratejiler, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Sayı:6 Sayfa:118-121.
- Aykaç, A., (2009). *Yeni İşler, Yeni İşçiler: Turizm Sektöründe Emek, İletişim* Yayınları, İstanbul.
- Aymankuy, Y. ve Aymankuy, Ş., (2013). Turizm İşletmeciliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Sektöründeki İstihdamla İlgili Görüşleri ve Sektördeki Kariyer Beklentileri (Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği). *Akademik Bakış Dergisi*, 35, 1-21.
- Bağdat, B., (2007). *Yeni Ekonomi ve Yeni Ekonominin Temeli Olan İnternetin Konaklama İşletmeleri Üzerindeki Etkisi ve Bodrum Yöresi’nde Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Kütahya.
- Bahar O., Kozak, M., (2005). *Uluslar arası Turizm ve Rekabet Edebilirlik*, Ankara.
- Bahar, O. & Baldemir, E., (2007), *Uluslararası Ticaret ile Uluslararası Turizm Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği*, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 4, s.55-66.

- Bahar, O. & Çelik İlal, N., (2020). The Economic Effects of Coronavirus (COVID-19) in the Tourism Industry. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), 125-139.
- Bahar, O. & Sarı, Y., (2006). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvikler*, II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, Balıkesir.
- Bakar, B., (2008). Turizm Tarihimizde İdealist ve Öncü Bir Organizasyon: Müstakbilin Cemiyeti, *Türklük Araştırmaları Dergisi-20, Özel Sayı, Prof. Dr. Müctebâlgürel’e Armağan-II*, İstanbul 2008, ss.521-550.
- Barutçugil, İ. S., (1989). *Turizm İşletmeciliği, 3. Baskı*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)*. (1963). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. (1984). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. (1985). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).
- Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. (1985). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).
- Beyaz, Z., (2020). Turizm Endüstrisinde İşçiliğin Farklı Görünümleri: Göçmenler, Kadınlar ve Çocuklar, *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, s.65-101.
- Bozan, İ., (2014). Türkiye’de İç Göç Hareketleri ve Göçün Eğitim Üzerinde Etkisi: Bir Durum Çalışması, 8.
- Buluk, B., & Özkök, F., (2016). Küreselleşme Hareketlerinin Turizm Endüstrisine Etkisi. *Akademik Bakış Dergisi (54)*, 37-53.
- Bulut, E., (2000). Türk Turizminin Dünyadaki Yeri ve Dış Ödemeler Bilançosundaki Etkisi, *Gazi Üniv. İ.İ.B.F.Dergisi, Ankara*.
- Bükey, A., (2012). *Bölgesel Kalkınma ve İl Stratejik Planlarında Turizm Stratejilerinin Ele Alınışı: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı). Sakarya.
- Çavuşoğlu, N., (2002). Küreselleşme, *İktisat Yazıları*, Ocak, s.11.
- Çeken, H. & Ateşoğlu, L., (2008). Küreselleşme Sürecinde Turizm Endüstrisinin Avrupa Birliği ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1): 139.
- Çeken, H., (2003). *Küreselleşme, Yabancı Sermaye ve Türkiye Turizmi*, Değişim Yayınları, İstanbul.
- Çeken, H., (2004). Küreselleşme Eğilimlerinin Uluslar arası Turizm Hareketlerine Etkisi ve Türkiye, Muğla Üniversitesi, *SBE Dergisi Bahar*, Sayı 12.
- Çelik, S., (2016). Alternatif turizm, 4th International Symposium on Development of KOP Region, Bildiriler Kitabı içinde (ss.8-27). *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi*. Karaman.
- Çınar, İ., (2006). *Mankurtlaştırma Süreci*. Anı Yayıncılık. s.125. Ankara.
- Dalgın, T., Karadağ, L., & Bingöl, Z., (2015). Türkiye’de Turizm Girişimciliğinin Gelişimi Ve Turizmle İlgili Sağlanan Teşvikler, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları*.
- Danış, D., (2015). Türkiye’de Yabancılar Göçmen, Mülteci, Sığınmacı Kategorileri Arasında Bir Netleştirme Denemesi Médecins du Monde’un PACA Delegasyonunun Türkiye

Grubunun İnisyatifi Üzerine, *İstanbul'da Göçmenlere Destek ve Yardımlaşma Derneği Ortaklığıyla Hazırlanan Fransko-Türk Bağlantı Bülteni*.

- Demirel, D., (2006). Küresel Eksende Devletin Yeni Kimliği: Etkin Devlet, *Sayıştay Dergisi, Ankara Üniversitesi Basım Evi*, Sayı:60, s.106.
- Demirel, R., (2012). Ülkemize Yönelik Turizm Talebinin Ekonomiye Etkileri (Uzmanlık tezi). *T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü*, Ankara.
- Demirhan, Y. & Aslan, S., (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), s.23-62.
- Deniz, T., (2014). Uluslar Arası Göç Perspektifinde Türkiye, *TSA, 1:175-204 Dergisi*, C:IV, No:1,2015, s.174-184.
- DİE Çalışma İstatistikler 1995, DİE Çalışma İstatistikler 200-2001, İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin İstatistikleri Hakkında 2009 ve 2019 Temmuz Ayları Tebliğleri, akt. Öztürk, Ş., (2021). Türkiye'de Turizm Sektöründe İstihdam Sorunları, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Sayı,2., Sayfa: 1-38, Kırıkkale.
- Doğan, H. Z., (2004). *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri, 2. Baskı*, Detay Yayıncılık. Ankara.
- Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013). (2006). *Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)*.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*. (2007). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).
- DPT, (1995). Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler *DPT Müsteşarlığı Alt Komisyon Raporu*, Yayın No:2375-OİK:440.
- Dura, C. & Atik, H., (2002). Bilgi Toplumu, Bilgi Ekonomisi ve Türkiye, *Literatür Yayıncılık, İstanbul*.
- Duran, M. S. & Acar, M., (2020). Bir Virüsün Dünyaya Ettikleri: Covid-19 Pandemisinin Makroekonomik Etkileri. *International Journal of Social and Economic Sciences*. 54-67.
- Ekiz Gökmen, Ç., (2018). Turizm Sektöründe Göçmen Emegi: Nitelikli Emek mi? Ucuz Emek mi?, *Çalışma ve Toplum : Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, Sayı 56, ss. 139-166.
- Ekşi, N., (2015), İltica Talepleri Reddedilerek Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerine Karar Verilen Yabancılara İlişkin AİHM Kararlarının Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na Etkisi. *Türkiye'nin Avrupa Birliği Katılım Süreci Bağlamında Düzensiz Göçle Mücadele* Ankara 15 Kasım.
- Ender S. & Kaşka, S., (2003). Irregular Migration and Trafficking in Woman: The Case of Turkey.
- Ercan, M., (2010). Küreselleşme ve Türkiye'ye Etkileri, 1. Basım, *Nobel Yayınları*. Ankara.
- Ergün, Ö., (2012). Türk Turizm Sektöründe Yabancı İşgören Profili ve Sosyo-Kültürel Uyum Durumları Üzerine Bir Araştırma. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 3 (1): 131-147.
- Evkuran, M., (2014). Migration, Cultural Interaction and Multiculturalism in Global World. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 8-19.
- Gençler, A., (2002). Yabancı Kaçak İşçilik Gerçeği ve Türkiye Örneği, *TÜHİSİŞ Hukuku ve İktisat Dergisi*, 28-46.
- Gökdeniz, A., (2004), Otel İşletmeciliği Ders Teksiri Balıkesir.
- Gözübüyük Tamer, M., (2019). *Trabzon'da Mülteci ve Sığınmacı Kadınlar Bir Göç Deneyimi ve Kültürlerarası İletişim, 1. Baskı*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Gül Çakır, P., Barakazı, M. & Barakazı, E., (2017). Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Karşılaştığı Sorunları Değerlendirmeye Yönelik Bir Araştırma, *International Journal of Social Science*, Sayı:61, Sayfa: 464.

- Gül, H. & Çelebi, F., (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisinde Başlıca Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Kriz Yönetiminin Değerlendirilmesi, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.9(3), ss.1703-1715.
- Güteryüz, N. A., (2015). Geçmişten Günümüze Anadolu'ya Yahudi Göçü, Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler, Der. Erdoğan, M. Murat, Kaya Ayhan, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.
- Gündoğdu, B. N., (2019). *Turizmin Tarihi Çevreler Üzerindeki Etkilerinin ve Turistik Alan Yaşam Döngüsü Bağlamında Safranbolu Örneğinin Değerlendirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Kentsel Koruma ve Planlama Programı), İstanbul 2019.
- Hacıoğlu, N. & Avcıkurt, C., (2011). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- Hacısalihioğlu, Y., (2008). *Küreselleşme, Mekânsal Etkileri ve İstanbul*, Akademik Düzey Yayınları
- Hançer, M. & Ataman C., (2006). Seyahat Acentalarında İletişim Teknolojisinin Kullanımı ve Web Sitelerinin Değerlendirilmesi: Ege Bölgesi Örneği, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(3): 193-207.
- Hepaktan, C.E. & Çınar, S., (2010). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri, *Celal Bayar Üniversitesi S.B.E. Dergisi*, 8 (2), 135-154.
- ILO, (2010). *Developments and Challenges in the Hospitality and Tourism Sector*. Genova.
- ILO, (2001). *Sectoral Activities Programme – Report for Discussion at the Tripartite Meeting on the Human Resources Development, Employment and Globalization in the Hotel, Catering and Tourism Sector*, *International Labour Office*. Genova.
- ILO, (2012). *Migrant Workers in the International Hotel Industry*, *International Migration Paper* No. 112, Genova.
- IOM, (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası Göç Hukuku. Editör: Bülent Çiçekli, Cenevre.
- İçduygu, A., & Aksel, B. D., (2012). Türkiye'de Düzensiz Göç, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Tarafından Yayımlanmıştır, Ankara.
- İçduygu, A., & Erder, S. & Gençkaya, Ö. F., (2014). Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumlarından Ulus Ötesi Dönüşümlere Araştırma Raporu. Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- İçöz, O. ve Kozak, M., (1998). *Turizm Ekonomisi, 1. Baskı*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- İçöz, O., (2003). *Turizm Ekonomisi, 3. Basım*, Turhan Kitabevi: Ankara. ISBN: 975-7425-81-
- İçöz, O., (2005). *Turizm Ekonomisi*. Turhan Kitapevi, Ankara.
- İçöz, O., Var, T., & İlhan, İ., (2009). *Turizm Planlaması ve Politikası: Turizmde Bölgesel Planlama, 2. Basım*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- İren, Z. T., (2019). Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Eşitsizliğine ve Yoksulluğa Etkisi, (Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü). Kastamonu.
- Kale, B., (2005). *The Impact Of Europeanization On Domestic Policy Structures: Asylum And Refugee Policies In Turkey's Accession Process To The European Union*, A Thesis Submitted To The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University, Ankara.
- Kapan, K., & Timor, A.N., (2018). Turizm Gelişme Modelleri Açısından Antalya Şehri, *Turizm Coğrafyası Dergisi*, sayı 71, sayfa 53-61.
- Karaca, N. G., (2005) Göçmen İşçilerin Haklarının Korunması, *Çimento İşveren*, 18 (1), 18-27.

- Karaküçük, S., (2008). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*, Gazi Kitapevi, 6. Baskı, Ankara, 2008.
- Kaya, İ., (2012). Türk Turizm Sektöründe İstihdamın Temel Özelliklerinin ve Sorunlarının Ücretli Çalışanlar Açısından Coğrafi Bölgelere Göre Analizi, *Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (28): 241-257.
- Kazgan, G., (2005). Dünden Bugüne Küreselleşmenin Ekonomik Temelleri, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları, Bölgesel Gelişme Stratejileri ve Akdeniz Ekonomisi, Ankara, S.1-21.
- Koçak, Y. & Terzi, E., (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *KAÜ-İİBF (Kafkas Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi) Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Kozak, M. & Coşar, Y., (2009). How Decision Strategies and School-Based Pull Factors Associate with Students' Choice of Tourism Schools, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport&Tourism Education*, 8(2):74-82.
- Kozak, M., (1996). Konaklama Endüstrisinde Kadının Konumu, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), ss.16-23.
- Kozak, N. & Akoğlan Kozak, M., (1997). *Genel Turizm, İlkeler ve Kavramlar*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Kozak, N. Akoğlan Kozak, M. & Kozak, M., (2015). *Genel Turizm: İlkeler-Kavramlar, Yenilenmiş 18. Baskı*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kozak, N., Kozak Akoğlan, M., & Kozak, M., (2001). *Genel Turizm İlkeler Kavramları*, 5.bs., Detay Yayınları, Ankara.
- Köseoğlu, Y., (2000). *Turizm Politikalarının Tespitinde Hedefler Ve Türkiye'nin Rekabet Şansını Arttırıcı Tedbirler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi), İstanbul.
- Kurt, H., (2006). Göç Eğilimleri ve Olası Etkileri. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 148- 178.hts.
- Lomine, L., (2005), *Tourism in Augustan society (44 BC-AD 69)*. *Histories of Tourism : Representation, Identity, and Conflict*, Walton, J. K. (Editör), Clevedon. UK: Channel Wies Publications.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması – Denizli/Tavas*, Çantay Kitabevi. İstanbul.
- OECD, (2012). *Policy Approaches to Skills Development in Tourism, in OECD Tourism Trends and Policies 2012, OECD Publishing, Paris.*
- OECD, (2019). akt. Türkiye'de Turizm Sektöründe İstihdam ve Yabancı Uyruklu Çalışanlar, *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elvin Zamanlı, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Muğla, 2020.
- Oktayer, N., Susam, N. & Çak, M., (2007), *Türkiye'de Turizm Ekonomisi*, İTO Yayın No: 2007-69, İstanbul.
- Oran, B., (2001). *Küreselleşme ve Azınlıklar*, İmaj Yayınevi, 4.Baskı, Ankara.
- Önal, Y.B., Düzakın, E. & Çiftçi, H., (2006). *Ekonomik Büyümenin Yükselen Değeri Turizm ve Türkiye Ekonomisine Etkisinin Analizi*, Kare Yayınları, İstanbul.
- Önder, K. & Durgun, A., (2008). *Effects of Tourism on the Employment in Turkey*.
- Önen, M.O., (2008). Dünya'da ve Türkiye'de Turizm, *Türkiye Kalkınma Bankası Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü*, Ankara.
- Özcan Y., (2003). *Turizm Ekonomisi*, Detay Yayınları., Ankara.
- Özdemir, G., (2005). Globalleşme, Turizm Sektörü Üzerine Etkileri ve Türkiye, I. Çanakkale Turizm Biyernalı, *Dünya Turizm Örgütü Yayınlar Dairesi*, Çanakkale.

- Özdemir, S., (2004). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, *İstanbul Ticaret Odası Yayınları*, No: 2004-69, İstanbul, S.174-251.
- Öztürk, M. O., (2018). *Çalışma Hayatında Sosyal Diyalogun Geliştirilmesi Projesi: Turizm Sektöründe İşçi ve İşveren İlişkileri Sorunların Sosyal Diyalog İle Ele Alınması Çalıştayı Sonuç Raporu*.
- Öztürk, M., (2007). Türkiye’de İç Göçe Katılanların Kent Yaşamına ve Kentsel Emek Piyasalarına Etkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 52, 243-264.
- Özyakışır, D., (2017). Göç ve Turizm İlişkisi: Kars İçin Teorik Bir Analiz. *KAÜİİBFD*, 8(15), 151-170.
- Purkis, S., (2008). Turizmle Kalkınma ve Kentlerin Kimlik Arayışları: Marmaris Örneği, *Marmaris Ticaret Odası Ekonomi Yayınları* No: III.
- Resmi Gazete, (2013). 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. 11 Nisan 2013, s.28615.
- Resort Turizm Perspektif, (2019). Aylık Turizm ve Seyahat Sektörü Dergisi, Sayı: 197.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)*. (2000). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı (DPT).
- Sezgin, O. M. & Acar, Y., (1991). *Turizm: Tanıtma-Pazarlama-Ekonomi*, Baştem Yayınları. Ankara.
- Soyak, A., (2009). *Türkiye’ye Yönelik Yabancı Turizmin İktisadi Etkileri: Akdeniz ve Ege Bölgeleri Üzerine Bir Araştırma*, Derin Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Sözen, M.Ö., (2007). 1982 Sonrasında Türkiye’de Uygulanan Turizm Politikalarının Çanakkale Turizmine Etkileri, *Sosyoekonomi*, Yıl: 3, Sayı: 6, 63-88.
- Su Bergil, A. (2010). *İngilizce öğretiminde konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik alternatif bir teknik: Yaratıcı drama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü), Tokat.
- Şanlıöz, S. A., (2016). Dış Göç Olgusunun Düzensiz Göç Gerçeği: Karşılaşılan Etkilere Ekonomik ve Sosyolojik Çözüm Önerileri. *Sosyoekonomi* 24(30): 139-145.
- Şit, M., (2016). Türkiye’de Turizm Sektörünün İstihdama Katkısı. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7 (1): 101-117.
- Toksöz, G. & Ünlütürk Ulutaş, Ç., (2012) Is migration feminized? A Gender and Ethnicity Based Review of the Literature on Irregular Migration to Turkey, Turkey, Migration and the EU: Potentials, Challenges and Opportunities Elitok S., Straubhaar T. (eds) 5th volume of the Edition HWWI, Hamburg University Press.
- Toksöz, Gülay ve Çağla Ünlütürk Ulutaş. (2011). Göç Kadınlaşıyor mu? Türkiye’ye Yönelen Düzensiz Göçe İlişkin Yazına Toplumsal Cinsiyet ve Etnisite Temelinde Bakış, S. Sancar (Ed.), Birkaç Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan, Cilt 1, (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011), 167-189.
- Topçuoğlu R. A., (2016). Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama. *İnsan Hakları Yıllığı* 34: 1-20.
- Tutar, F. & Demiral, M., (2007). Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 2, S. 1.
- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, (2013). *Kalkınma planı (Onuncu Beş Yıl) 2014-2018*.
- Ulusoy, R. & Inanlı, S., (2011). The Effects of Tourism Sector on Turkish Economy, *International Research Journal of Finance and Economics*, 77, 88-93.

- UNESCO, (2006). *Tourism, Culture and Sustainable Development* [Elektronik Sürüm]. Paris: UNESCO Publishing.
- UNWTO, (2019). World Tourism Barometer, *Statistical Annex*, Sayı 19, Mayıs 2019.
- Usta, Ö., (2014). *Turizm Genel ve Yapısal Yaklaşım*,. Detay Yayıncılık. Ankara.
- Ünlüönen, K., Tayfun, A. & Kılıçlar, A., (2007). *Turizm Ekonomisi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- World Tourism Organization, (2010). “Tourism and Migration: Exploring The Relationship Between Two Global Phenomena”, 2009 Aktaran Ayla Deniz ve E. Murat Özgür, “Rusya’dan Türkiye’ye Ulusaşırı Göç: Antalya’daki Rus Göçmenler”, Ege Coğrafya Dergisi, Cilt.19, Sayı.1, s.14-15.
- Yasemin, N., (2015). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye’deki Güncel Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Isparta: s.5.
- Yemen, A., (2015). Kalkınma Planlarında Büyükşehirlerin Mevcut Durum Analizi. *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37), 999-1023.
- Yıldız, Z., (2011). Turizm Sektörünün Gelişimi ve İstihdam Üzerindeki Etkisi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C:3, S:5, ss.54-71.
- Yılmaz, D. & Seyfettin, A., (2015). Türkiye’nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi, *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt:5, Sayı:9, s.29.

Elektronik Kaynaklar

- Alanya Turistik İşletmeciler Derneği (2022). <https://www.altid.org.tr/bilgi-hizmetleri/antalyaya-gelen-ziyaretci-sayilari-2022> Erişim Tarihi: 17.05.2022.
- Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2022). Genel Bilgiler, Erişim Tarihi: 05.04.2022. <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-66213/genel-bilgiler.html>.
- Antalya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2022). Kültür Portalı, Erişim Tarihi: 05.05.2022. <https://antalya.ktb.gov.tr/TR-66213/genel-bilgiler.html>
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2020), Yabancıların Çalışma İzinleri, Erişim Tarihi: 14 Mart 2022. <https://www.csgb.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri>.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye’de Yıllar İtibariyle Düzenlenen Çalışma İzinleri (2011-2018), <https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/>.
- Göç İdaresi Başkanlığı (18.11.2021 tarihi itibariyle*) <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> Erişim Tarihi: 18.11.2021.
- Göç İdaresi Başkanlığı (18.11.2021 tarihi itibariyle*) <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> Erişim Tarihi: 18.11.2021.
- Göç İdaresi Başkanlığı (18.11.2021 tarihi itibariyle*) <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> Erişim Tarihi: 18.11.2021.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2021) (18.11.2021 tarihi itibariyle*) <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> Erişim Tarihi: 18.11.2021.
- Göç İdaresi Başkanlığı (2021), <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> Erişim Tarihi: 18.11.2021.

- Göç İdaresi Başkanlığı, (2022). <https://www.goc.gov.tr/calisma-izni-sss> Erişim Tarihi, 05.02.2022.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2016) .https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf
- ILO (2017), https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_436343.pdf Erişim Tarihi: 05.11.2021.
- ILO (2020), Küresel Yabancı Göçmen İşçi Tahminleri, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo_ankara/documents/genericdocument/wcms_811865.pdf Erişim Tarihi: 02.03.2022.
- IOM, (2016). http://www.turkey.iom.int/documents/IrregularMigration/irregular_migration_turkce.pdf (27.11.2016).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2020). kulturturizm.gov.tr Erişim Tarihi, 11.01.2022.
- Lordoğlu, Kuvvet (2009). Türkiye’de Turizmde Çalışan Göçmenler ve İşgücü Piyasasında Oluşan Yeni Sorunlar, http://mimoza.marmara.edu.tr/~klordoglu/yazilar/Anvers_Kongre_metni1.pdf, (Erişim Tarihi: 22.02.2020).
- Murat, S. (2007). Doğum Yerlerine Göre İstanbul Nüfusu ve İç Göçler. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (53), 83-140. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9281>.
- Onuncu Kalkınma Planı, (2014). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Onuncu_Kalkinma_Planı-2014-2018.pdf Erişim Tarihi, 07.09.2021.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, (2020). <https://saglik.gov.tr/> Erişim Tarihi 07.09.2020.
- TC. Sağlık Bakanlığı, (2020). Covid-19 Rehberi, 5. <https://covid19.saglik.gov.tr/>
- TDK, (2020). <https://www.sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 11.01.2020.
- TTYD Türkiye Turizm Yatırımcılar Derneği, (2020). <https://ttyd.org.tr/Uploadfiles/DocumentFiles/810b94a0-7640-4dc6-9b6c0dfd0202ad41.pdf> Erişim Tarihi, 06.08.2021.
- TÜİK, (2019). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-2019-33784#:~:text=%C4%B0stihdam%20edilenlerin%20%56%2C5%27,ise%20hizmet%20sekt%C3%B6r%C3%BCnde%20yer%20ald%C4%B1> Erişim Tarihi, 08.07.2021.
- TÜİK, (2020). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tourism-Statistics-Quarter-III:-July-September,-2020-33674>
- TÜİK, (2021). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turizm-Istatistikleri-II.-Ceyrek:-Nisan---Haziran,-2021-37441>
- TUROFED, (2014). Turizm Raporu, s.:45, İstanbul. https://www.turofed.org.tr/panel/upload_system/pages_file/6b2288f04c181b844bfc134190b4c693.pdf
- Türk Kızılayı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü, (2017). https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-goc-istatistik-raporu-ocak-2018.pdf Erişim Tarihi, 05.10.2021.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi , (2021). <https://corona.cbddo.gov.tr/>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf

- TÜRSAB (2020), Covid-19'un Turizme Etkileri ve Antalya Turizminin Geleceği, s.27. <https://www.tursab.org.tr> Erişim Tarihi: 14.05.2022.
- TÜRSAB, (2015). <https://www.tursab.org.tr/istatistikler> Erişim Tarihi, 03.10.2021.
- TÜRSAB, (2019). <https://www.tursab.org.tr/istatistikler/turizmin-ekonomideki-yeri> Erişim Tarihi, 25.04.2022.
- UNHCR (2014), Global Trends Forced Displacement in 2014, <http://www.unhcr.org/statistics/country/556725e69/unhcr-global-trends-2014.html>
- UNWTO, (2016). Tourism highlights, 2016 Edition. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418145>
- UNWTO, United Nations World Tourism Organization. (2019). International tourism highlights, 2019 Edition. <https://www.w-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>, Erişim Tarihi: 09.10.2019.
- UNWTO, United Nations World Tourism Organization. (2020). International tourism highlights, edition. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> Erişim Tarihi: 09.10.2020.

EKLER

EK – 1: Göçmenlere Yönelik Yarı – Yapılandırılmış Görüşme Formu

A. Sosyo-Ekonomik Profil

1. Yaşanılan Yer ?
2. Cinsiyetiniz ?
3. Yaşınız ?
4. Uyruğunuz ?
5. Medeni durumunuz ?
6. Eğitim durumunuz ?
7. Mesleğiniz ?
8. Hangi düzeyde Türkçe biliyorsunuz ? Nasıl öğrendiniz ?
9. Kaç dil biliyorsunuz ?

B. Göç Süreci

10. Hangi ülkeden geliyorsunuz ?
11. Geldiğiniz ülkenin hangi bölgesinden geldiniz ?
12. Yasal yollar yerine kaçak olarak göçmeyi neden seçtiniz?
13. Sizi ülkenizden ayrılmak zorunda bırakan sebepler nelerdir ?
14. Türkiye'ye gelirken Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve politik koşulları hakkında ve burada ne iş yapacağınız ve çalışma koşulları hakkında bilgi sahibi miydiniz ?
Bu bilgileri nereden edindiniz ?
15. Başka bir ülkede yaşamak yerine; Türkiye'de yaşamayı tercih etme nedenleriniz nelerdir ?
16. Antalya'ya ilk defa ne zaman hangi amaçla gelmiştiniz ?
17. Antalya'da Kalış Süreniz ?
18. Antalya'ya göç sürecinizde engellerle karşılaştınız ?
19. Antalya'ya yerleşme kararını ne zaman ve kaçınıcı gelişinizde verdiniz ?
20. Antalya'ya ilk geldiğiniz de nerede kaldınız ?
21. Antalya'ya göç ederken kimlerden yardım almıştınız ?
22. Antalya'yı tercih etmenizde etkili olan nedenler nelerdir ?

23. Antalya'ya göç etme kararınızda kimler etkili olmuştu ?
24. Türkiye'ye ne zaman göç ettiniz ?
25. Nasıl göç ettiniz ?
26. Sizin dışınızda aile üyelerinden göç eden birisi var mı ?
27. Amacınız hangi ülkeye ulaşmaktı? Sebeplerini detaylı olarak anlatınız ?
28. Ailenizle beraber mi geldiniz? Onlar nerede yaşıyor ?
29. Sizi göç etmeye iten nedenler nelerdir ?
30. Neden Türkiye'ye göç ettiniz ?
31. Türkiye'deki yasal durumunuz nedir ?
32. Geri dönmeyi veya başka bir yere göç etmeyi düşünüyor musunuz ?

C. Yaşam Koşulları

33. Nerede kalıyorsunuz ?
34. Kiminle yaşıyorsunuz ?
35. Karşılaştığınız Dinsel-Kültürel farklılıklar ve zorluklardan dolayı Antalya'da yaşamak yerine İspanya, Portekiz yada Yunanistan gibi bir Avrupa Birliği üyesi ülkede yaşamak ister miydiniz ?
36. Antalya'da oturmak için semt seçiminizde etkili olan faktörler hangileridir ?
37. Kendi ülkenizden daha çok sayıda insanın Antalya veya civarına yerleşmesini ister misiniz ?
38. Türkiye'ye sizin dışınızda iletişimde olduğunuz ülkenizden göç etmiş birileri var mı ?
39. Türkiye'de Türk arkadaşlarınız var mı onlarla görüşüyor musunuz yoksa sadece memleketinizdeki veya memleketinizden gelmiş kişilerle mi etkileşim halindediniz ?
40. Yaşadığınız semt ve işyerinizde diğer kişilerin size karşı yaklaşımlarını nasıl buluyorsunuz ?
41. Türkiye'de herhangi bir konuda sorun yaşıyor musunuz? Yaşıyorsanız hangi konularda ?
42. Sizce göçmenler Türkiye'de genelde hangi sorunlarla karşılaşıyorlar ?
43. Burada değiştirmek istediğiniz bir şeyler var mı ?
44. Türkiye' de izin günlerinizde neler yapıyorsunuz ?
45. Mümkün olsa hangi ülkede yaşamak isterdiniz ?

46. Çocuklarınız var mı? Kaç yaşında? Eğitim ile ilgili sorunları var mı ?
47. Antalya'da uyum sorunu yaşıyor musunuz ?

D. Çalışma Koşulları

48. Ülkenizde en son çalıştığınız iş neydi ?
49. Ne kadar süre çalıştınız? Niçin devam etmediniz ?
50. Ücret ve çalışma koşullarınız nasıldı ?
51. Şu anda ne iş yapıyorsunuz ?
52. Neden turizm sektörünü tercih ettiniz ?
53. Turizm sektöründe hangi alanlarda çalıştınız ?
54. En son iş değiştirme sebebiniz nedir ?
55. Turizm sektöründeki çalışma süreniz nedir ?
56. Ülkenizdeki çalışma koşulları ile buradaki çalışma koşulları ücretler de dahil nasıl farklılaşmaktadır ?
57. Günde kaç saat çalışıyorsunuz, fazla mesai ücreti alıyor musunuz ?
58. Aylık kazancınız nedir ?
59. Ücretleriniz nasıl veya neye göre belirleniyor ?
60. Maaşınızı vaktinde alıyor musunuz ?
61. Patronlarınız size karşı tutumları nasıldı ?
62. Haftalık izinleriniz var mı ?
63. İşyerinizde sizden başka yabancı uyruklu kişi çalışıyor mu ?
64. Ne kadar süredir bu işi yapıyorsunuz ?
65. Çalıştığınız işi nasıl buldunuz ?
66. Türkiye'de başka bir işte çalıştınız mı? Çalıştıysanız kaç farklı iş/işyeri ?
67. Çalışma izniniz var mı? Çalışma izni olmadan çalıştınız mı ?
68. İşyerinde yaptığınız işler nelerdir ?
69. Çalışma koşulları hakkında ne düşünüyorsunuz?
70. Aldığınız ücretin yaptığınız işin karşılığı olduğunu düşünüyor musunuz ? Geçiminizi sağlamanıza yetiyor mu ?
71. Herhangi bir sağlık problemi yaşadığınızda nasıl çözüyorsunuz ?
72. Yaptığınız işten memnun musunuz ?
73. Çalışma arkadaşlarınızın size davranışları nasıldır ? Size farklı davranıldığını düşünüyor musunuz ? Düşünüyorsanız nasıl davranışlar ?

74. Çalışırken kaç dil kullanıyorsunuz ?
75. Bu işyerinde çalışmaya devam etmek ister misiniz ? İstiyorsanız nedeni nedir ?
76. Mümkün olsa Türkiye’de hangi işte çalışmak isterdiniz ?

E. Pandemi

77. Pandemi sürecinde işinizi kaybettiniz mi ?
78. Ekonomik sorunlar yaşamanıza neden oldu mu ?
79. Bu dönemde geçiminizi nasıl sağladınız ?
80. Devletin vermiş olduğu desteklerden faydalanabildiniz mi ?
81. Pandemi sürecinde ülkenize dönmeyi düşündünüz mü ?
82. İş yeriniz sorunlarınızın çözümünde destek oldu mu ?
83. Sürecin devam etmesi, turizmin açılmaması durumunda ne yapacaksınız ?

EK – 2. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

OTURUM TARİHİ	OTURUM SAYISI	KARAR SAYISI
24/03/2021	03	2021-61

KARAR NO: 2021-61

Doç. Dr. Nihan CİĞERCİ ULUKAN'ın "Türkiye'de Turizm Sektöründe Göçmen Emeği: Antalya İli Örneği" başlıklı çalışması etik yönden incelendi.

Doç. Dr. Nihan CİĞERCİ ULUKAN'ın "Türkiye'de Turizm Sektöründe Göçmen Emeği: Antalya İli Örneği" başlıklı çalışmasının etik yönden uygun olduğuna, toplantıya katılanların oy birliğiyle karar verildi.

ASLI GİBİDİR
24/03/2021

Doç. Dr. Hasan Hüseyin MUTLU
Başkan

ÖZGEÇMİŞ	
Adı Soyadı	SEYİT ALİ KİNDAN
Yabancı Dili	İNGİLİZCE
Orcid Numarası	0000-0002-2905-8391
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	10388279
Lise	SAMSUN 100. YIL LİSESİ
Lisans	NEVŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
Yüksek Lisans	ORDU ÜNİVERSİTESİ
Mesleki Deneyim	TOKAT İL ÖZEL İDARESİ 2019-2021 ALİ'N OTELLER GRUBU 2017-2019 KONAKS OTEL 2015-2017 KOZZA TERMAL 2014-2015